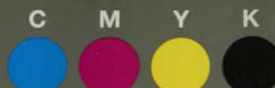

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

0499 Taworski

Egz. nr 2

Pik dypl. mgr Henryk GODLEŚ

Likwidacja skutków uderzeń broni
jądrowej przeciwnika w natarciu
dywizji ze szczególnym
uwzględnieniem pracy dowódcy
i sztabu

Rozprawa doktorska

11698

WARSZAWA 1978

0499 1000000
**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~XXXX~~
Egz. nr 2

Płk dypl. mgr Henryk GODLEŚ

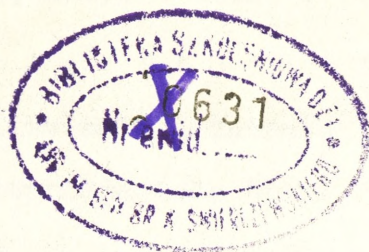
Likwidacja skutków uderzeń broni
jądrowej przeciwnika w natarciu
dywizji ze szczególnym
uwzględnieniem pracy dowódcy
i sztabu

Rozprawa doktorska

11698

WARSZAWA 1978

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni Karola SWIERCZEWSKIEGO

JAWNE
~~SECRET~~

Egz. Nr...

2

Płk dypl. mgr Henryk GODLES

LIKWIDACJA SKUTKÓW UDERZEN BRONI JĄDROWEJ PRZECIWNIKA
W NATARCIU DYWIZJI ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM PRACY
DOWÓDCY I SZTABU

/Rozprawa doktorska/

Przekaz. Prof. 320 / 21.03.95

duj

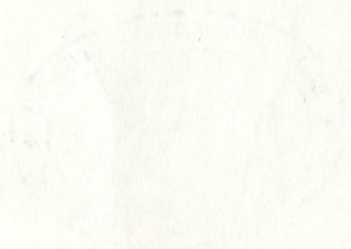
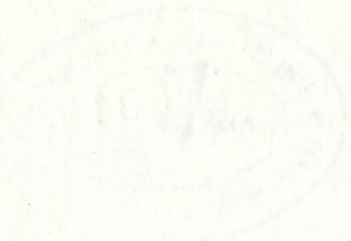

Opracowana pod kierownictwem
naukowym
płk doc. dr Bogusława BIDZIŃSKIEGO

W A R S Z A W A

- 1 9 7 8 r .

JAWAHAR
[REDACTED]

W S T Ę P	strona
1. OGÓLNE ZASADY LIKWIDACJI SKUTKÓW UŻYCIA PRZEZ NIE- PRZYJACIELA BRONI JĄDROWEJ W NATARCIU DYWIZJI ZMECHA- NIZOWANEJ	16
1.1. Wnioski z analizy celu i zakresu likwidacji skut- ków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej według wybranej literatury	18
1.2. Wnioski z analizy możliwości wykonania przez dy- wizję zadań likwidacji skutków użycia przez nieprzy- jaciela broni jądrowej	40
1.2.1. Wnioski z analizy zagrożenia dywizji uderzenia- mi jądrowymi nieprzyjaciela	41
1.2.2. Analiza potrzeb sił i środków do prowadzenia ak- cji ratunkowo-ewakuacyjnej i koncepcja ich rozmieszcze- nia w ugrupowaniu bojowym dywizji	59
1.3. Ogólne zasady likwidacji skutków użycia przez nie- przyjaciela broni jądrowej w natarciu dywizji	73
1.3.1. Sposoby rozpoznania rejonu /rejonów/ porażenia bronią jądrową na szczeblu dywizji	74
1.3.2. Sposoby odtwarzania naruszonego systemu dowodze- nia na szczeblu dywizji	80
1.3.3. Prace ratunkowo-ewakuacyjne w rejonie porażenia bronią jądrową	96

2. METODA I TREŚĆ PRACY DOWÓDCY, SZTABU DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ W DZIEDZINIE PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA LIKWIDACJI SKUTKÓW UŻYCIA PRZEZ NIEPRZYJACIELA BRONI JĄDROWEJ.	108
2.1. Wnioski z oceny zasadniczych zadań realizowanych przez dowódcę i sztab w dziedzinie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, w procesie planowania i organizowania natarcia	111
2.2. Wnioski z oceny pracy dowódcy i sztabu po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, w świetle doświadczeń z ćwiczeń	122
2.3. Ogólne zasady pracy dowódcy i sztabu w likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej	124
2.3.1. Zbieranie danych o skutkach uderzeń jądrowych	127
2.3.2. Ocena sytuacji, podjęcie decyzji o likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej	131
2.3.3. Przekazanie zadań wykonawcom	142
2.3.4. Kontrola i pomoc	146
2.4. Forma i treść planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej	150
ZAKOŃCZENIE	157
BIBLIOGRAFIA	163
ZAŁĄCZNIKI /w oddzielnym wydawnictwie/.	

W S T Ę P

Broń jądrowa we współczesnych warunkach jest podstawowym środkiem rażenia na polu walki. Skutki jej użycia przewyższają wielokrotnie niszczące działanie środków konwencjonalnych. Dlatego w sposób zdecydowany wpływają one na całokształt spraw związanych z przygotowaniem i prowadzeniem działań bojowych.

Ogromne straty bojowe, które mogą powstać w wyniku użycia broni jądrowej, wskazują na szczególną rolę i znaczenie obrony przed bronią masowego rażenia, zabezpieczenia chemicznego, inżynieryjnego, tyłowego, a w szczególności medycznego i technicznego.

Usuwanie następstw użycia broni jądrowej i związana z tym praca dowódcy, sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb stanowi problem ciągle aktualny. Dlatego też temat niniejszej rozprawy ma swe praktyczne uzasadnienie. Skłonił on autora do badań w celu rozwiązania szeregu problemów, a przede wszystkim takich, które mogą mieć wpływ na sprawne przeprowadzenie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i pracę dowódcy i sztabu w tej dziedzinie.

Niniejsze rozważania oparte zostały na analizie różnorodnych materiałów źródłowych, wnioskach z konferencji teoretyczno-naukowej przeprowadzonej przez Dowództwo Śląskiego Okręgu Wojskowego i Akademię Sztabu Generalnego WP w 1971 r., a także na wynikach badań uzyskanych w czasie ćwiczeń z wojskami, ćwiczeń dowódczo-sztabowych i różnorodnych zajęć /zajęcia grupowe, treningi sztabowe/.

Podejmując próbę w miarę całościowego ujęcia problemów likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i pracy dowódcy i sztabu w tym zakresie, autor zdawał sobie sprawę z obiektywnych trudności istniejących w tej dziedzinie. Problemy te dość szeroko zostały przedstawione w literaturze wojskowej. Jednak sposób ujęcia tych problemów zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym jest niejednokrotnie bardzo kontrowersyjny. Zachodziła zatem konieczność prowadzenia dalszych badań i teoretycznego opracowania, zwłaszcza następujących problemów:

- rodzaj przedsięwzięć wchodzących w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej;
- możliwości dywizji wykonania przedsięwzięć likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej;
- sposób prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej;
- sposób i treść pracy dowódcy i sztabu w procesie planowania, organizowania i prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej;
- formę i treść dokumentów związanych z planowaniem i przeprowadzeniem likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Badanie tych problemów, mające na uwadze warunki w jakich one były realizowane /okres pokojowy/, jest szczególnie trudne. Zatem mogą one mieć niekiedy tylko hipotetyczny charakter i opierać się na założeniu, że kształtowanie działania stosownie do przewidywanych warunków przyszłego pola walki, których poznanie jest niezbędnym warunkiem zachowania i dzia-

łania pododdziałów /oddziałów/ i organów dowodzenia w warunkach podobnych.

Zakładano przy tym, że znajomość zjawisk wytypowanych sytuacji po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej może znacznie ułatwić rozwiązanie problemów związanych z organizacją i prowadzeniem likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, jak i pracy dowódcy i sztabu w tej dziedzinie działania.

Na podstawie wyników badań pilotażowych dotyczących zachowań wojsk i organów dowodzenia w warunkach sytuacji ćwiczebnych, po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz literatury przedmiotu założono, że w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej na szczeblu dywizji powinny wchodzić następujące przedsięwzięcia: 1) rozpoznanie rejonu /rejonów/ porażenia bronią jądrową; 2) organizacja systemu dowodzenia likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej; 3) prace ratunkowo-ewakuacyjne; 4) w pewnym zakresie lecznicze i remontowe; 5) zabiegi sanitarne i specjalne; 6) gaszenie /lokalizowanie/ pożarów zagrażających ludziom i sprzętowi bojowemu w rejonach porażenia; 7) torowanie dróg dla potrzeb akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Z przedsięwzięć prowadzących do przywrócenia zdolności bojowej oddziałom /pododdziałom/ dywizja jest w stanie w ograniczonym zakresie odtworzyć naruszony system dowodzenia w podległych oddziałach /pododdziałach/, strukturę organizacyjną oddziałów /pododdziałów/, zapasy środków materiałowych.

Ponadto przyjęto, że o sposobie i sprawnym przeprowadze-

niu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej na szczeblu dywizji, w zasadniczym stopniu decydować będzie: efektywnie działający system rozpoznania ognisk porażenia i zbierania danych o skutkach uderzeń; przygotowanie wojsk i posiadanie sił i środków zdolnych do zapobiegania zwiększaniu się skutków uderzeń jądrowych; gotowość sił i środków zdolnych do przeciwdziałania zamiarowi nieprzyjaciela, zmierzającego do wykorzystania skutków tych uderzeń; sprawnie działający system dowodzenia likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, szczególnie zaś akcją ratunkowo-ewakuacyjną. W nie mniejszym stopniu o sprawnym przebiegu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej decyduje wykonanie przedsięwzięć wchodzących w zakres obrony przed bronią masowego rażenia, zabezpieczenia chemicznego, technicznego, jak również stopień przygotowania wojsk i ich organów dowodzenia do usuwania następstw uderzeń jądrowych zarówno samodzielnie, jak i przy wykorzystaniu sił i środków skierowanych z zewnątrz.

Założono także, że niezbędnym warunkiem skutecznego działania dowódcy i sztabu w procesie planowania, organizowania i kierowania likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej powinna być taka organizacja pracy dowódcy i sztabu, w której poszczególne organa dowodzenia, a nawet pojedyncze osoby funkcyjne, realizując ściśle przypisane im zadania i obowiązki, przyczyniają się /bez szczegółowych wytycznych i rozkazów/ do sprawnego wykonania zadań.

Przyjęto hipotezę, że ogólny model organizacji pracy dowódcy i sztabu podczas likwidacji skutków użycia przez nie-

przyjaciela broni jądrowej nie odbiega od zasad organizacji pracy w każdym innym warunkach. Natomiast treść pracy organów dowodzenia, po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, diametralnie różni się od treści pracy podczas organizacji działań bojowych.

Przewidywać należy, że głównymi czynnościami w pracy dowódcy i sztabu po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej będzie: zebranie informacji o sytuacji, jej ocena oraz określenie sposobu prowadzenia działań bojowych w celu wykonania postawionego zadania bojowego, ocalałymi siłami i prowadzenie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej; przekazanie zadań wykonawcom i kontrola przebiegu realizacji tych zadań.

Podstawowymi zaś dokumentami w procesie planowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej powinny być mapy robocze kierowniczych osób funkcyjnych. W celu natomiast kierowania przebiegiem likwidacji, wydział operacyjny sztabu dywizji powinien opracować "Plan likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Dokument ten powinien składać się z części graficznej i części tekstowej. W opracowaniu jego powinni brać udział szefowie rodzajów wojsk i służb.

W świetle wymagań postawionych przed likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i pracy dowódcy i sztabu w tej dziedzinie, jak również problemów wysuniętych do zbadania, celem niniejszej pracy jest przedstawienie ogólnych za-

sad organizacji i prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej w natarciu dywizji oraz określenie metody i treści pracy dowódcy i sztabu w tym przedmiocie działania.

Aby osiągnąć założony cel, konieczne jest udzielenie odpowiedzi na następujące zasadnicze pytania:

1. Jaki powinien być zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i jaka jest przyczyna, że jest on inaczej definiowany w literaturze wojskowej niż w "Regulaminie Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk" i "Instrukcji o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia"?
2. Jakie przedsięwzięcia, wchodzące w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, są możliwe do realizowania na szczeblu dywizji i jakimi siłami?
3. W jaki sposób siły wydzielone do prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej powinny działać, zwłaszcza w rejonie porażenia bronią jądrową, aby osiągnąć jak najlepsze rezultaty w usuwaniu następstw użycia tej broni?
4. Jakie są główne zadania dowódcy i sztabu w procesie planowania, organizowania i kierowania likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej /jak dowódca i sztab powinien postępować, aby usuwanie następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej przebiegało sprawnie i przyniosło pozy-

tywne wyniki/?

5. Jaka być powinna forma i treść planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej?

Aby uzyskać odpowiedź na postawione pytania oraz osiągnąć cel badań konieczne było zastosowanie odpowiednich metod badawczych.

W procesie badań zastosowano następujące metody badawcze:

1. Analiza literatury przedmiotu badań

Głównym założeniem w stosowaniu tej metody było konfrontowanie poglądów prezentowanych w publikacjach wojskowych. Posługując się tą metodą dążono głównie do ustalenia istoty i zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, zasad prowadzenia likwidacji następstw użycia tej broni jądrowej, broni oraz pracy dowódcy i sztabu w tym przedmiocie działania. Wyniki analizy materiałów źródłowych pozwoliły na ukształtowanie poglądu autora, w rozwiązywaniu problemów badawczych.

2. Metoda naukowej obserwacji.

Stosowanie tej metody pozwalało na uzyskanie konkretnych wyników^{1/} z działań wojsk i pracy dowódcy i sztabu w lik-

1/ Wyniki badań uzyskane tą metodą zawarte są w materiałach pt.: "Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ w zakresie planowania, organizowania i kierowania działaniami w podstawowych rodzajach działań bojowych". ASG nr bibl. Pf 398, s. 39-45, 70-77, 112-120 oraz w "Materiałach z przeprowadzonych badań", nr bibl. 115/052, s. 438-503 oraz nr bibl. 197/ Pf 29.

likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Użycie tej metody umożliwiło również konfrontowanie założeń teoretycznych z praktyką. Stosowano również metodę obserwacji uczestniczącej /autor w czasie ćwiczeń osobiście rozwiązywał problemy likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej/. Pozwoliło to na weryfikację założonych rozwiązań, dotyczących zwłaszcza przygotowania danych do podjęcia decyzji przez dowódcę, formy i treści planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz charakteru i zakresu współpracy pomiędzy poszczególnymi organami dowodzenia, w wykonywaniu zadań likwidacji skutków uderzeń jądrowych.

3. Metoda analizy treści dokumentów szkoleniowych

Stosowanie tej metody pozwoliło z kolei na konfrontację rozwiązań opracowanych przez: ćwiczące sztaby związków taktycznych /oddziałów/, autorów opracowań pomocy szkoleniowych, ćwiczące zespoły organizowane w ASG i na innych szczeblach dowodzenia /OW, Inspektorat Szkolenia MON/ z rozwiązaniami autora.

Podstawą do konfrontacji rozwiązań autora /badanych problemów/ z rozwiązaniami ćwiczących sztabów, autorów pomocy szkoleniowych, ćwiczących zespołów stanowiły: opracowania metodyczne ^{2/}; opracowania teoretyczne prezentowane na konferen-

2/ Opracowania metodyczne, ćwiczenie główne nr 221. Temat: "Praca dowódcy i sztabu dywizji w zakresie planowania, organizowania i kierowania likwidacją skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela". Nr bibl. 0819. Opracowanie metodyczne nt.: "Organizacja i kierowanie likwidacją skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela w natarciu dywizji". Nr bibl. 115/043.

cji naukowej i symposium i zawarte w " Zeszycie Naukowym " ASG oraz projekcie podręcznika 3/.

W doborze metod badawczych kierowano się głównie tym, aby odpowiadały one założonym celom badawczym, warunkom prowadzonych badań, by tym samym uzyskać jak najbardziej obiektywny materiał stanowiący podstawę formułowania wniosków dotyczących podjętych problemów badawczych.

W rozwiązywaniu podjętych problemów badaniami objęto przede wszystkim literaturę wojskową o charakterze normatywnym /regulaminy i instrukcje/ obligatoryjnym/"Biuletyny Informacyjne" Sztabu Generalnego, podręczniki/ oraz postulatywnym /publikacje wojskowe/.

Cennych opinii w przedmiocie badań dostarczyli pracownicy dydaktyczno-naukowi ASG, oficerowie sztabu OW, ZT i oddziałów, jak również oficerowie szefostwa Wojsk Chemicznych i Inspektoratu Szkolenia MON.

Do ukształtowania poglądu na istotę badanych problemów w dużym stopniu przyczyniły się wyniki obserwacji ćwiczeń,pro-

3/ Materiał pt.: " Planowanie i organizowanie likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia" - rozdział I-IV. ASG. Nr bibl. 01787 - prezentowany na konferencji teoretyczno-naukowej, przeprowadzonej przez SOW i ASG w dniu 17 grudnia 1971 r. W opracowaniu tego materiału, autor bezpośrednio uczestniczył; Tezy na symposium naukowe pt.: " Niektóre problemy likwidacji skutków uderzeń jądrowych ". Nr bibl. Pf 101, s. 9-10 oraz załączniki nr: 6, 7 i 8; Artykuł zamieszczony w " Zeszycie Naukowym " Nr 2/55/75. ASG, s. 99-123; Materiał do podręcznika pt.: " Praca dowódców i sztabów w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia ". Sygn. Chem. 255/76, s. 126-158, 181, 183, 185. Uzyskane wyniki badań przy zastosowaniu metody analizy treści dokumentów szkoleniowych, przedstawione w " Materiałach z przeprowadzonych badań ". Nr bibl. 115/052, s. 253-483 oraz załącznikach nr 4-44.

wadzonych z wojskami i sztabami związków taktycznych i oddziałów^{4/} oraz ćwiczeń i zajęć grupowych prowadzonych ze słuchaczami i kadrami dydaktyczno-naukową ASG^{5/}. W nie mniejszym stopniu na ukształtowanie poglądu na badane problemy wpływ miały wnioski z konferencji naukowo-teoretycznej^{6/} jak i sympozjum naukowego.^{7/}

Niniejsza rozprawa składa się z dwóch rozdziałów oraz załączników.

W rozdziale pierwszym dokonano analizy poglądów, prezentowanych w literaturze wojskowej, określający cel i zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i tą drogą starano się wykazać, że cel i zakres likwidacji skutków uderzeń jądrowych zawarty w "Regulaminie Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/", a szczególnie w "Instrukcji o

4/. Ćwiczenie z 10 i 11 DPanc SOW pk. "JENOT-71" przeprowadzone w lutym 1971 r. Ćwiczenie ze sztabem SOW i kadrami ASG pk. "BIZON-71", przeprowadzone w kwietniu 1971 r. Ćwiczenie z dowóztwami ZT /WOW/, przeprowadzone w marcu 1971 r. Ćwiczenie doświadczalne z 11 DPanc SOW pk. "RYS-74", przeprowadzone we wrześniu 1974 r. Ćwiczenie z 16 DPanc /SOW/xpk. "ZIMORODEK-77" przeprowadzone w lutym 1977 r. oraz ćwiczenie pk. "ORLEAN-78", przeprowadzone w marcu 1978 r.

5/. Zajęcia grupowe z II KWL ASG, przeprowadzone w marcu 1975 r. Ćwiczenie szkieletowe z I i II KWL ASG, przeprowadzone w czerwcu 1974 r. i 1975 r. oraz z III KWL, przeprowadzone w maju 1977 r. Zajęcia grupowe z uczestnikami kursu doskonalącego zorganizowanego przez Główny Inspektorat Szkolenia MON w kwietniu 1976 r. Trening zapasowego sztabu armii przeprowadzony w ASG, w listopadzie 1976 r.

6/. Konferencja naukowo-teoretyczna nt.: "Usprawnienia organizacji i techniki likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia oraz odtwarzania zdolności i gotowości bojowej wojsk w strefach porażenia, przeprowadzona przez SOW i ASG w grudniu 1971 r.

7/. Sympozjum naukowe nt.: "Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją /pułkiem/ w podstawowych rodzajach walki", przeprowadzone w kwietniu 1975 r.

obronie wojsk przed bronią masowego rażenia" spełnia podstawowy wymóg /w sytuacji po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej/ tj. odtworzenie zdolności bojowej wojsk, a tym samym stworzenie warunków do wykonania zadania bojowego. W prowadzonej analizie główny akcent położono na wyjaśnienia znaczenia pojęć: "zdolność bojowa wojsk" "gotowość bojowa", bowiem niejednoznaczne rozumienie treści i zakresu tych pojęć stanowi podstawową przyczynę odmiennego definiowania celu i zakresu likwidacji skutków uderzeń jądrowych niż jest on sformułowany w regulaminie i instrukcji. Analiza znaczenia omawianych pojęć pozwoliła z kolei na sprecyzowanie rodzaju przedsięwzięć, których wykonanie przyczynia się do przywrócenia zdolności bojowej wojsk.

Zwrócono uwagę na możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i na tej podstawie przeprowadzono kalkulacje uzasadniające konieczność organizacji grup ratunkowo-ewakuacyjnych /ich skład i strukturę organizacyjną/, ich miejsce w ugrupowaniu bojowym dywizji.

W rozdziale drugim przedstawiono wnioski z oceny zasadniczych zadań realizowanych przez dowódcę i sztab dywizji w czasie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz metodę i treść pracy dowódcy i sztabu w tej dziedzinie działania, a także formę i treść dokumentów związanych z planowaniem i organizowaniem likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela.

W załącznikach przedstawiono: schematy obrazujące system dowodzenia dywizji, dane informujące o możliwościach nieprzyjaciela w zakresie użycia broni jądrowej, możliwości niektórych rodzajów wojsk i skuźb w wykonaniu przedsięwzięć likwidacji

skutków uderzeń jądrowych. Ponadto w załącznikach przedstawiono niektóre wyniki badań oraz propozycje: struktury organizacyjnej grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej, rozmieszczenie tych grup /oddziału/ w ugrupowaniu bojowym dywizji i sposobu ich przesunięcia, planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Przy doborze treści załączników kierowano się tematycznym związkiem ich treści z badanym problemem oraz obligatoryjnym charakterem materiałów źródłowych.

1. OGÓLNE ZASADY LIKWIDACJI SKUTKÓW UŻYCIA PRZEZ NIEPRZYJACIELA BRONI JĄDROWEJ W NATARCIU DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ

Broń jądrowa, jak podaje "Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia" /s.7/" jest najsilniejszym środkiem masowego rażenia i niszczenia urządzeń obronnych, budowli inżynierskich oraz obiektów tyłowych". W kolejnych punktach instrukcji omówiono rodzaje wybuchów jądrowych, mających wpływ na stopień porażenia wojsk, niszczenia obiektów i promieniotwórcze skażenie terenu. Szczegółowo również scharakteryzowano rażące czynniki wybuchów jądrowych. Na temat rażącego działania broni jądrowej i jej skutków wiele się mówi w innych materiałach źródłowych^{8/}. Nie byłoby zatem celowe opisywanie tych zja-

8/ Np.: Krótki informator o właściwościach bojowych broni jądrowej. Sygn. Chem. 240/73; Informator do obliczenia rażenia obiektów bronią jądrową. Sygn. Szt. Gen. 426/68; "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego Nr 2/116/1974 i 2/120/1975 r.; Metodyka prognozowania i oceny strat wojsk w rejonach uderzeń jądrowych" /cz.I/. Sygn. Chem. 265/77.

wisk w niniejszej rozprawie.

Z analizy materiałów źródłowych opisujących skutki powstałe po użyciu broni jądrowej wynika, że oprócz strat bojowych bezpowrotnych, które występują natychmiast, powstają zagrożenia dla ludzi porażonych i nie porażonych oraz sprzętu bojowego w postaci skażeń promieniotwórczych, pożarów, zawałów i zwałów. Wspomniany rodzaj oddziaływania powoduje pogłębienie strat bojowych, jeśli ludzie porażonych /lub nie porażonych/ nie wyprowadzono z miejsca zagrożenia i nie udzielono pomocy lekarskiej, czy też nie poddano zabiegom sanitarnym. Dotyczy to również sprzętu bojowego, który ewakuje się z miejsca zagrożenia pożarami w celu zapobieżenia pogłębieniu strat. A więc takie zjawiska jak: masowe występowanie strat w ludziach, kombinowane porażenie ludzi /obrażenia, oparzenia, choroba popromienna, zmiany psychiczne/; masowe straty w sprzęcie bojowym i środkach materiałowych; zmiany w pokryciu terenu, które najczęściej utrudniają prowadzenie prac ratunkowych i ewakuacyjnych, bądź pogłębiają wzrost strat bojowych; aktywne oddziaływanie nieprzyjaciela - mają obiektywny wpływ na sposób prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Teoretyczne opracowania dotyczące likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, zdobyte doświadczenia, uzyskane w czasie ćwiczeń z wojskami stwarzają dobre podstawy do sprecyzowania zasad prowadzenia likwidacji skutków uderzeń jądrowych, jak i określenie metody i treści pracy dowódcy w tym zakresie.

Wychodząc z potrzeb niniejszej pracy, w charakterystyce

wymagań likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i zasad jej prowadzenia należałoby poddać krótkiej analizie następujące zagadnienia:

- jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny wejść w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, by jej cel został osiągnięty ^{9/}?

- jakie przedsięwzięcia, wchodzące w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, są możliwe do realizowania na szczeblu dywizji i jakimi siłami?

- w jaki sposób przedsięwzięcia, wchodzące w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, realizować by osiągnąć jak najlepsze rezultaty?

1.1. Wnioski z analizy celu i zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej według wybranej literatury.

"Regulamin walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/" podaje, że "Likwidację skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia przeprowadza się w celu przywrócenia w krótkim czasie zdolności bojowej oddziałów /pododdziałów/ i stworzenia warunków do pomyślnego wykonania zadań" /s.71/. "Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia" głosi, że "Likwidacja skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego raże-

9/ "Podział rodzajów i zakresów działania jest równoznaczny z podziałem celów, ponieważ nikt nie jest w stanie ustalić rodzaju i zakresu działania do wykonania nie wiedząc jakiemu celowi działanie ma służyć". Zagadnienia teorii organizacji i zarządzania". Wyd. MON. 1971, s. 146.

nia ma na celu jak najszybsze przywrócenie wojskom zdolności bojowej i stworzenie warunków do wykonania zadań, pracy tyłów, a także ratowania ludzi oraz udzielania pomocy rannym i chorym". I dalej: "Likwidacja skutków użycia broni masowego rażenia obejmuje:

- rozpoznanie rejonów porażenia bronią masowego rażenia;
- odtworzenie naruszonego dowodzenia;
- prace ratunkowe, lecznicze i ewakuacyjne;
- zabiegi sanitarne i specjalne;
- gaszenie /lokalizowanie/ pożarów;
- przedsięwzięcia izolacyjno-ograniczające;
- odbudowę dróg manewru, dowozu i ewakuacji;
- uzupełnienie zniszczonych zapasów i środków materiałowych"

/s.41/.

Należałoby sądzić, że cel i zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ jest jednoznaczny, jasny i zrozumiały i nie powinien budzić jakichkolwiek wątpliwości. A jednak pojęcie celu i zakresu likwidacji ^{10/} skutków użycia przez nieprzyjaciela broni

10/ Nie wdając się w szeroką analizę znaczenia wyrazu "likwidacja" w pracy swej wyraz ten rozumiem jako: usuwanie /co z czego/ np. zawały z drogi, lub zabranie /kogo skąd/ np. porażonych z ognisk porażenia; przywracanie /co komu/ np. zdolności bojowej dywizji, uzupełnianie /kogo czym/ np. pułku ludźmi, uzbrojeniem itp. Konieczność objaśnienia znaczenia wyrazu "Likwidacja" wynika z tego, że nie jest ono adekwatne w stosunku do znaczenia podanego w "Słowniku poprawnej polszczyzny", wyd.PWN 1973, s. 301, w którym znaczenie wyrazu "likwidacja" wyjaśnione jest następująco: "/.../1/.../ zniesienie, rozwiązanie, usunięcie, zwinięcie /.../2/.../ pozbawienie życia, zgładzenie, usmiercenie /.../ obliczanie i spłacanie należności".

masowego rażenia /broni jądrowej/ jest różnie określane w literaturze wojskowej, inaczej niż w "Regulaminie walki Sił Zbrojnych PKL /dywizja-pułk/" i "Instrukcji o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia".

Warto przytoczyć niektóre poglądy na ten temat. I tak np.: "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/120/1975 podaje, że "W każdej sytuacji głównym celem przedsięwzięć z dziedziny likwidacji skutków uderzeń jądrowych będzie odtworzenie zdolności bojowej porażonych oddziałów i związków wojsk operacyjnych, zapewnienie im możliwości przegrupowania do rejonu wyjściowego oraz warunków wykonywania dalszych zadań"/s.31/. W sformułowaniu tym główny akcent położono na odtworzeniu zdolności bojowej. Pominięto, natomiast, takie składniki celu jak: ratowanie ludzi, udzielanie pomocy rannym, stworzenie warunków do pracy tyłów. W kolejnym "Biuletynie Informacyjnym" Sztabu Generalnego nr 2/116/1974 cel likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia sformułowano w sposób następujący:"/.../ ma na celu ratowanie ludzi i sprzętu oraz odtworzenie gotowości bojowej obezwładnionych oddziałów i warunków wykonywania zadań" /s.23/. Nie trudno zauważyć, że w sformułowaniu tym wyrażenie "odtworzenie zdolności bojowej" zamieniono na "odtworzenie gotowości bojowej".

Jak widać, zarówno w przytoczonych przykładach i innych^{11/}, różnice w definiowaniu celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ są

11/Patrz np.: "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 1/96/66, 5/89/68, 4/109/72.

dość znaczne. W interesie łatwości porozumiewania się celowe jest ustosunkowanie się do prezentowanych sformułowań.

W przytoczonych sformułowaniach celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/, zawartych w regulaminie, instrukcji i wspomnianych biuletynach, można wyodrębnić następujące składniki:

- przywrócenie zdolności bojowej wojsk;
- odtworzenia gotowości bojowej wojsk;
- stworzenie /odtworzenie/ warunków do wykonania zadań;
- stworzenie warunków do pracy tyłów;
- ratowanie ludzi, udzielanie pomocy rannym i chorym oraz ewakuacja porażonych;
- udzielanie pomocy technicznej obozwardnionym pododdziałom i ewakuacja sprzętu bojowego.

Spróbujmy zatem zastanowić się nad istotą i znaczeniem wymienionych składników /jako celów cząstkowych/ w usuwaniu następstw pozostałych po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, by tą drogą uzyskać odpowiedź na pytanie: jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny wejść w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej?

Aby odpowiedzieć na postawione pytanie zachodzi potrzeba przebadania, przede wszystkim, znaczenia pojęć: zdolność bojowa" i " gotowość bojowa".

Według "Małej Cencyklopedii Wojskowej" - gotowość bojowa jest to: "Zdolność bojowa do podjęcia w określonym czasie działań bojowych. Ogólny poziom g.b. zależy od stanu moralno-politycznego poziomu ukończenia, stopnia zabezpieczenia ma-

teriałowego i technicznego /.../". Z treści podanej definicji wynika, że gotowość bojowa to to samo co zdolność bojowa. Jeżeli powyższe założenie przyjmiemy za jedyne i prawdziwe, to postawiony przez nas problem przestaje istnieć albowiem przywracanie wojskom zdolności bojowej czy gotowości bojowej - oznaczałoby jedno i to samo. W literaturze wojskowej^{12/} spotykamy definicje pojęć "gotowość bojowa", "zdolność bojowa", analiza których pozwala na określenie elementów /czynników/ decydujących o poziomie zdolności bojowej wojsk i stopniu gotowości bojowej wojsk.

W opracowaniu pt.: "Niektóre dane dotyczące organizacji wojsk, pojęć oraz norm operacyjno-taktycznych", ASG. 1976r./s. 46/ podaje się: "Zdolność bojowa wojsk jest to: optymalna możliwość wykonania różnorodnych zadań bojowych przez określoną jednostkę organizacyjną wojsk, wynikającą z tej struktury organizacyjnej, ilości i wartości żołnierzy, techniki bojowej i materiałowo-technicznego zabezpieczenia". Analizując tę definicję zauważa się, że do zasadniczych elementów decydujących o poziomie zdolności bojowej wojsk zaliczyć należy: ilość i jakość ludzi i ich stan moralno-polityczny /postawy ideowe i społeczno-polityczne, wartości moralno-bojowe, dyscyplina/, poziom wykształcenia, w tym kwalifikacje, wykształcenie indywidualne, zgranie bojowe; ilość i jakość uzbrojenia i sprzętu technicznego /ukompletowanie, stan techniczny - w tym nowoczesność, sprawność/;

12/ Patrz załącznik nr 1: "Zestawienie porównawcze niektórych definicji pojęć "gotowość bojowa", "zdolność bojowa".

ilość i jakość zapasów materiałowych /ukompletowanie, użyteczność/.^{13/} Elementy /czynniki/ zdolności bojowej oraz przedsięwzięcia wchodzące w zakres jej kształtowania, przedstawia załącznik nr 2:

Wymienione elementy /czynniki/ ujęte w określonej strukturę organizacyjną stanowią "jedność środków materialnych i sił duchowych wojsk, jedność ich aspektów ilościowych i jakościowych".^{14/} Naruszenie tej jedności, zniszczenie, obezwładnienie wartości materialnych jednej, kilku bądź wszystkich powoduje odpowiednio częściową lub całkowitą utratę zdolności bojowej wojsk.

Jeżeli wymienione wartości /głównie materialne/ zostaną zniszczone, a wartości moralno-bojowe, ocalałych ludzi, osłabione - wówczas zachodzi potrzeba podjęcia takiego działania, w wyniku którego wartości materialne zostaną uzupełnione do wymaganego stanu ilościowego - określonego etatem i tabelami należności, danej jednostki organizacyjnej, a stan moralno-bojowy ludzi przywrócony zostanie do wymaganego poziomu.

13/ Por. np. w następujących materiałach źródłowych: D.A.Iwanow, Zasady dowodzenia wojskami. Wyd. MON. 1972 r., s. 172. W. Sawkin, Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Wyd. MON. 1974, s. 350, 155. "Myśl Wojskowa" /jawna/ nr 3/1966 r., s. 7 i nr 1/78, s. 13-17. Słownik podstawowych terminów wojskowych. Wyd. MON.

14/ Por. W. Sawkin, op. cit., s. 155.

Droga w osiągnięciu tego celu, jeśli idzie o ludzi, uzbrojenie, sprzęt techniczny i środki materiałowe prowadzi poprzez uzupełnienie oddziału, związku taktycznego - tymi siłami i środkami. Natomiast przywracanie stanu moralno-bojowego ludzi osiąga się poprzez cały szereg zabiegów charakteru wychowawczego i medycznego.

"Uzupełnienie strat wojsk w czasie wojny stanowi kontynuację przedsięwzięć mobilizacyjnych okresu pokojowego. Zapewnia ono wymianę związków taktycznych i oddziałów lub ich elementów ugrupowania, które utraciły zdolność bojową odpowiednio w tym celu przygotowanymi związkami taktycznymi, oddziałami, pododdziałami rezerwowymi i zapasowymi oraz poprzez nieprzerwany dopływ grup uzupełnienia do wojsk w celu pokrycia ich strat bieżących".^{15/} Konsekwencją uzupełnienia, oddziaływania wychowawczego, zgrzywania bojowego jest to, że związek taktyczny, oddział /pododdział/ odzyskuje swą strukturę organizacyjną, stan liczebny i wyposażenie określone etatem i tabelami należności, a tym

15/ Niektóre dane dotyczące organizacji wojsk, pojęć oraz norm operacyjno-taktycznych. ASG. Nr bibl. 0341, s. 42.

"Uzupełnienie strat wojsk może być prowadzone:

a/ Kompleksowo - to jest w sposób umożliwiający zastąpienie wyeliminowanych z walki pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych i sztabów analogicznymi, w pełni uzbrojonymi jednostkami organizacyjnymi /.../.

b/ bieżąco - to jest w sposób zapewniający planowe wyrównywanie codziennych strat jednostek w oparciu o wyszkolone zasoby rezerw osobowych". Tamże, s. 42.

samym przywracana jest im możliwość^{16/} wykonywania przewidzianych dla nich zadań bojowych. Przeprowadzona analiza znaczenia pojęcia "zdolność bojowa" i składników mających wpływ na jej poziom, wstępnie, upoważnia do stwierdzenia, że do podstawowych przedsięwzięć w przywracaniu zdolności bojowej pododdziału, oddziału, związku taktycznego zaliczyć należy: odtworzenie stanu moralno-politycznego, wartości moralno-bojowych ocalałych ludzi; uzupełnienie ludźmi /o określonym poziomie moralno-politycznym i wyszkolenia/; uzupełnienie sprzętem uzbrojenia i sprzętem technicznym /o wymaganej sprawności technicznej/; uzupełnienie środkami materiałowymi i materiałowo-technicznymi /określonej wartości użytkowej/; /zgrzywanie bojowe uzupełnionych pododdziałów /oddziałów/. Realizacja wymienionych przedsięwzięć wymaga określonego czasu, tym bardziej, że na podniesienie poziomu zdolności bojowej jednostki organizacyjnej, obok wyżej wymienionych działań, składa się przygotowanie pododdziałów, oddziałów do wykonania zadań bojowych, szczególnie zaś ich zgranie bojowe.

Przedstawiony zakres przedsięwzięć, przywracanie zdolności bojowej pododdziału, oddziału, związku taktycznego, najczęściej rozumiany jest jako metoda klasyczna. Jednak, warunki

16/ Możliwość /.../ fakt, że coś jest możliwe, że może nastąpić; zwykle w Lm: widoki na coś, szanse; zdolności, siły / od których zależą szanse/. Słownik poprawnej polszczyzny. PWN. Warszawa 1973, s. 351.

"Możliwości bojowe - sł. szt. - całokształt wskaźników charakteryzujących możliwości bojowe i możliwości techniczne pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych rodzajów wojsk do wykonania określonych zadań bojowych. Możliwości bojowe zależą od stopnia ukończenia wojsk stanem osobowym, sprzętem bojowym, jego ilości i jakości oraz poziomu wyszkolenia. Słownik podstawowych terminów wojskowych. Wyd. MON 1977, s. M-17.

współczesnego pola walki nie zawsze pozwolą na takie postępowanie.

Straty w pododdziałach, oddziałach w warunkach obustronnego użycia broni jądrowej są niewspółmiernie duże i narastają gwałtownie i w krótkim czasie. W wyniku uderzeń jądrowych mogą być zniszczone /obezwładnione/^{17/} całe pododdziały, oddziały, elementy ugrupowania bojowego, stanowiska dowodzenia i obiekty tyłowe. W konsekwencji tego mogą radykalnie nie tylko zmniejszyć się możliwości bojowe obezwładnionych pododdziałów, oddziałów, związku taktycznego, lecz także zostać naruszona ich struktura organizacyjna, system dowodzenia oraz system zabezpieczenia działań bojowych.

Mimo wytworzenia się takiej sytuacji może jednak wys-

17/ Za zniszczony element ugrupowania bojowego uważa się taki element, który w wyniku uderzenia jądrowego całkowicie traci swe zdolności bojowe. Utrata zdolności bojowej może nastąpić na skutek uszkodzenia lub zniszczenia podstawowej części etatowego sprzętu bojowego, wysokich strat w stanie osobowym elementu oraz na skutek zniszczenia sktruktury dowodzenia. Dla odzyskania zdolności bojowej jednostka stanowiąca zasadniczy element musi być wycofaną z ugrupowania, poddana kompletnej reorganizacji, uzupełniona do pełnych stanów etatowych w ludziach i sprzęcie oraz przeszkolona.

Za obezwładniony element ugrupowania bojowego uważa się taki element, który czasowo nie jest zdolny do współdziałania z innymi elementami ugrupowania bojowego. Czasowa niezdolność do współdziałania jest spowodowana częściowymi stratami w sile żywej, uszkodzeniami sprzętu bojowego i zakłóceniami w funkcjonowaniu dowodzenia. Uderzenie obezwładniające wyłącza element z walki na okres czasu niezbędny do przeprowadzenia napraw sprzętu, wewnętrznej organizacji i odtworzenia sprawnie funkcjonującej struktury dowodzenia. Por. Metodyka analizy celów do uderzeń jądrowych w amerykańskich siłach zbrojnych. Wyd. MON. Warszawa 1972.

tąpić konieczność prowadzenia dalszych działań bojowych, szczególnie przez pierwszorzutowe pododdziały, oddziały i pozostałe elementy ugrupowania bojowego - ograniczonymi siłami i środkami. Będą to siły i środki ocalałe od uderzeń jądrowych nieprzyjaciela, często przy obniżonym poziomie ich zdolności bojowej.^{12/}

Wykonywanie postawionego zadania bojowego wszystkimi dostępnymi siłami uniemożliwia nieprzyjacielowi przejęcia inicjatywy, a w warunkach analogicznej sytuacji w jego wojskach - zapewnia nawet wykonanie postawionego zadania i prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

12/ Stopień utraty zdolności bojowej określa się na podstawie procentowej utraty zdolności bojowej zasadniczych elementów związku taktycznego i oddziału.

- a/ przy utracie zdolności bojowej 20-30% zasadniczych elementów uważa się, że dywizja /pułk/ jest zdolna do wykonania zadania;
- b/ przy utracie zdolności bojowej większej niż 30% do 50% zasadniczych obiektów uważa się, że dywizja /pułk/ jest częściowo zdolna do wykonania zadania;
- c/ przy utracie zdolności bojowej więcej niż 50-60% zasadniczych obiektów uważa się, że dywizja /pułk/ utraciła zdolność bojową.

Główne obiekty, które bierze się pod uwagę przy ocenie zdolności bojowej to: stanowiska dowodzenia, bataliony piechoty, bataliony czołgów, dywizjony artylerii, dywizjony artylerii rakietowej, dywizjony przeciwpancerne, samodzielne baterie. Ogółem w DZ obiektów tych jest 21.

Związki taktyczne /oddziały/, które częściowo utraciły zdolność bojową mogą wykonywać właściwe im zadania bojowe w ograniczonym stopniu /zmniejszenie pasa działania, głębokości zadań itp./.

Związki taktyczne /oddziały/, które całkowicie utraciły zdolność bojową nie mogą wykonywać właściwych im zadań bojowych i z zasady powinny być przeformowane. Nie wyklucza się jednak prowadzenia działań bojowych ocalałymi siłami i środkami tych związków taktycznych i oddziałów. Podstawa: Metody oceny zdolności bojowej /.../. Nr pisma wch. 05555 z dn. 13.02.1975 r.

Złożoność i wysoki stopień skomplikowania sytuacji taktycznej po uderzeniach jądrowych, stwarza konieczność poszukiwania różnorodnych rozwiązań, które w stosunkowo krótkim czasie pozwolą na odtworzenie zdolności bojowej porażonych pododdziałów, oddziałów, związku taktycznego, a w konsekwencji umożliwią wykonanie zadania bojowego.

W zależności od ilości i charakteru poniesionych przez pododdział, oddział, związek taktyczny strat bojowych ich zdolność bojowa może być przywracana następującymi metodami: w ramach poprzedniej struktury organizacyjnej /pododdziału, oddziału, związku taktycznego/; tworzenie oddziałów zbiorczych; wykorzystanie sprzętu bojowego i technicznego pozostającego bez załóg i obsłóg.^{19/}

1. W ramach poprzedniej struktury organizacyjnej

Metoda ta jako zasadnicza będzie realizowana w pododdziałach, oddziałach, związkach taktycznych, które poniosły straty w wyniku pojedynczych uderzeń jądrowych, a także od uderzeń broni konwencjonalnej nieprzyjaciela. Odtwarzanie zdolności bojowej odbywa się poprzez zmniejszenie ilości działających pododdziałów, a także przejściu niektórych z nich na niższy stopień organizacyjny /z batalionu organizuje się kompanię itp/.

I tak na przykład batalion- jak podaje "Biuletyn Informacyjny"

19/ Por. np.: "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr: 1/91/69 i 4/109/72; Opracowanie w języku rosyjskim pt.: "Odtwarzanie zdolności bojowej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ i prowadzenie działań bojowych ocalałymi siłami". ASG.Nr bibl. Pf 18285.

Sztabu Generalnego nr 2/115/1974, /s.70-71/ - może składać się z dwóch kompanii piechoty /2-3 plutony po 2-3 drużyny każdy /.../. W składzie pułku zmechanizowanego mogą być odtworzone 2 bataliony piechoty, 1-2 baterie artylerii, 1-2 kompanie czołgów, pluton saperów i pododdział tyłów itp. We wszystkich jednak sytuacjach zorganizowany oddział lub pododdział powinien móc wykonywać - pomimo zmniejszonych możliwości - typowe zadanie bojowe".

Kolejnym rozwiązaniem może być uzupełnienie stanu osobowego oddziałów /pododdziałów/, lub włączenie w ich strukturę organizacyjną pododdziałów, które przybyły w ramach uzupełnienia i odwodów. Oprócz tego, oddziałom /pododdziałom/ nacierającym w pierwszym rzucie mogą być podporządkowane pododdziały z drugich rzutów i odwodów, a także ocalałe pododdziały, które utraciły zdolność bojową. Ponadto duże znaczenie w tej metodzie ma częściowe uzupełnienie strat wśród załóg /obsług/, organów dowodzenia, jak również przeprowadzanie bieżącego remontu sprzętu bojowego. Równoległe z realizacją tych przedsięwzięć prowadzi się działalność w celu podniesienia stanu moralno-politycznego żołnierzy, zabiegi sanitarne i specjalne.

2. Tworzenie oddziałów zbiorowych

Jest to metoda, stosowana w sytuacji skrajnie wymuszonej - wówczas gdy pododdziały, oddziały nie są w stanie wykonywać postawionych zadań, w dotychczasowej strukturze organizacyjnej. Sytuacja taka może powstać wówczas, gdy nieprzyjaciel wykona kilka kolejnych pojedynczych uderzeń jądrowych, lub zmasowane uderzenie jądrowe, w wyniku którego pododdziały, oddziały utracą

zdolność bojową. Ocalałe zaś siły i środki są pozostałościami różnych pododdziałów.

Oddział zbiorczy, zatem, składać się będzie z ocalałych pododdziałów szczebla plutonu, kompanii, o różnym składzie. Podstawowym oddziałem zbiorczym - jak podaje wyżej wymieniony "Biuletyn Informacyjny" powinien być oddział sformowany z piechoty, czołgów lub artylerii. Oddziały zbiorcze, natomiast innych rodzajów wojsk powinno się formować w sile nie mniejszej niż kompania /bateria/. W przeciwnym razie celowe jest włączanie ich do oddziałów piechoty, czołgów lub organizowanie zbiorczych pododdziałów sił i środków zabezpieczenia bojowego, technicznego, tyłowego lub wsparcia ogniowego itp. Struktura organizacyjna na przykład oddziału zbiorczego piechoty - jak wynika z materiałów źródłowych - może być następująca:

- 3-5 kompanii piechoty o doraźnej strukturze organizacyjnej; w kompaniach mogą być również środki ogniowe szczebla batalionu, ich moździerze, przeciwpancerne pociski kierowane itp.;
- pododdział artylerii - 2-3 i więcej dział różnych kalibrów;
- pododdział czołgów - 5-7 wozów bojowych, w razie większej ilości wozów celowe jest odtworzyć organizację kompanii;
- pododdział sił i środków zabezpieczenia bojowego, jak na przykład łączności, chemicznych, inżynieryjnych, rozpoznania;
- pododdział zabezpieczenia tyłowego, w tym zaopatrywania materiałowego oraz technicznego i medycznego.

Z materiałów źródłowych również wynika, że jeśli z pułków i batalionów, które utraciły zdolność bojową istnieje możliwość tworzenia oddziałów zbiorczych, to w przypadku dywizji

wykonanie tego zadania jest nie realne bowiem oddziały będą rozmieszczone /lub działające/ na dużych odległościach i dla ich reorganizacji potrzeba byłoby zbyt dużo czasu. Ponadto dywizja powinna odtwarzać zdolność bojową wyłącznie w swojej strukturze organizacyjnej.

3. Wykorzystanie sprzętu bojowego i technicznego pozostającego bez załóg i obsłóg.

Sposób ten jest bardzo skomplikowany, ale możliwy do realizacji. W wyniku wykonania przez nieprzyjaciela dużej ilości uderzeń jądrowych na oddział, związek taktyczny lub przy użyciu broni neutronowej, należy liczyć się z pozostaniem sprzętu bojowego bez załóg i obsłóg. Wykorzystanie tego sprzętu jest możliwe, lecz wymaga posiadania /bądź uzupełnienia/ zapasowych załóg i obsłóg. Wykorzystując ocalały sprzęt bojowy dywizja może być w stanie zorganizować samodzielne kompanie, bataliony, dywizjony. Tworzenie większych jednostek leży w możliwości szczebla nadrzędnego.

Przestawione metody odtwarzania zdolności bojowej wojsk porażonych bronią jądrową są zabiegami doraźnymi, pozwalającymi do czasu wprowadzenia do walki świeżych sił lub otrzymania uzupełnienia kontynuować działania siłami i środkami ocalałymi po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela.

Dokonana charakterystyka przedsięwzięć przyczyniających się do przywrócenia zdolności bojowej pododdziału, oddziału czy też związku taktycznego nie byłaby pełna, gdybyśmy nie poddali chociażby krótkiej analizie takich przedsięwzięć jak: prace ra-

tunkowe, lecznicze i ewakuacyjne; prace związane z ratowaniem uzbrojenia, sprzętu technicznego, środków materiałowych; zabiegi sanitarne i specjalne, czy też zabiegi w celu przywrócenia stanu psychicznego ludzi i ich wpływu na odtworzenie zdolności bojowej wojsk.

loop. Jednocześnie z odtwarzaniem zdolności bojowej wojsk - przy zastosowaniu poprzednio omówionych sposobów, wyżej wymienione przedsięwzięcia mają bezpośredni i pośredni wpływ na przywracanie zdolności bojowej wojsk, bądź zapobiegają pogłębianiu jej utraty. Na przykład prace ratunkowe, lecznicze, ewakuacyjne, które obejmują: wyszukiwanie rannych i chorych; wyprawianie i wynoszenie ich z wozów bojowych, ze zniszczonych i uszkodzonych umocnień; udzielanie pomocy medycznej i ewakuowanie na punkty medyczne oraz do szpitali - zapobiegają powstawaniu strat bezpowrotnych, a tym samym stan liczebny ludzi pododdziału, oddziału, związku taktycznego nie ulega zmniejszeniu, szczególnie w późniejszym terminie. Podobne znaczenie w przywracaniu zdolności bojowej pododdziału, oddziału, związku taktycznego mają prace związane z ratowaniem uzbrojenia, sprzętu technicznego, a szczególnie gdy uszkodzony sprzęt bojowy jest remontowany, w jak najkrótszym czasie. Szczególne znaczenie w przywracaniu zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów mają zabiegi sanitarne i specjalne, wykonanie których pozwala z jednej strony na użycie pododdziałów, oddziałów do prowadzenia działań bojowych, z drugiej zaś strony w razie ich nieprzeprowadzenia spowodowałoby w miarę upływu czasu zwiększenie strat bezpowrotnych, a tym samym obniżenie stanu liczebnego ludzi. Nie przeprowadzenie natomiast zabiegów specjalnych sprzętu bo-

jowego stanowiłoby zagrożenie dla ludzi, a skutek byłby podobny jak w przypadku nie przeprowadzenia zabiegów sanitarnych. Omówione przedsięwzięcia z jednej strony zapewniają maksymalny odzysk ludzi i sprzętu bojowego stosunkowo w krótkim czasie, a w konsekwencji przyczyniają się do przywrócenia zdolności bojowej wojsk, z drugiej zaś strony zapobiegają dalszej utracie zdolności bojowej porażonych wojsk.

Aby zastosować określoną metodę /sposób/ odtwarzania zdolności bojowej porażonych pododdziałów, oddziałów, jak również określić sposób przeprowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych oraz zabiegów sanitarnych i specjalnych zajdzie potrzeba: zebrania informacji o stanie i położeniu porażonych pododdziałów, oddziałów, odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia; wyprawienia ocalałych sił i środków z niebezpiecznych rejonów i ześrodkowanie ich w jednym rejonie /bądź kilku rejonach/. Przedsięwzięcia te i inne stanowią wstępny etap do realizacji zadań, wynikających z przyjętego sposobu odtwarzania zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów i prowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych i zabiegów sanitarnych i specjalnych.

Analiza poszczególnych przedsięwzięć wchodzących zarówno w zakres odtwarzania zdolności bojowej, jak i prac ratunkowo-ewakuacyjnych oraz zabiegów sanitarnych i specjalnych pozwala zauważyć, że głównym ich celem nie jest niszczenie nieprzyjaciela, lecz stwarzanie do tego warunków. Rola tych przedsięwzięć ma charakter usługowy wobec zamierzonego działania, np. walki. Uzupełnienie /zasilanie/ pododdziału, oddziału ludźmi, uzbrojeniem, sprzętem technicznym i innymi środkami materiałotechnicznymi oraz prace ratunkowe, lecznicze, ewakuacyjne, jak

7!!
do zadań
militarnych

również udzielanie pomocy technicznej /ewakuacja uzbrojenia, sprzętu technicznego i jego remont/ jest realizowana, w zasadzie, przez wyspecjalizowany aparat /siły i środki/.

Znając zatem zakres i treść pojęcia "zdolność bojowa", elementy /czynniki/ decydujące o jej poziomie, ogólne metody /sposoby/ przywracania zdolności bojowej, warunki w jakich proces ten przebiega, można określić co należy rozumieć pod pojęciem "odtworzenie zdolności bojowej pododdziału, oddziału".

Pod pojęciem odtworzenie zdolności bojowej pododdziału, oddziału należy rozumieć realizację szeregu przedsięwzięć mających na celu odtworzenie systemu dowodzenia, uzupełnienie poniesionych strat bojowych oraz doprowadzenie pododdziału, oddziału i ich uzbrojenia, sprzętu technicznego, środków materiałowo-technicznego zabezpieczenia do takiego stanu, który zabezpieczy wykonanie zadania bojowego - w konkretnej sytuacji taktycznej.^{20/}

W świetle przeprowadzonych badań zmierzających do określenia istoty pojęcia "odtworzenie zdolności bojowej wojsk" i rodzaju przedsięwzięć w jej zakres wchodzących spróbujmy, chociażby w sposób skrótowy, poddać analizie istotę pojęcia "odtworzenie gotowości bojowej wojsk", bowiem to pojęcie, jak już wskazano, dość często jest wprowadzane do treści celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/. W konsekwencji tego rodzi się pytanie: likwidując skutki użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia odtwarzamy zdolność bojową wojsk czy gotowość bojową wojsk; czy też jedno i drugie?

20/ Por. w materiale pt.: "Odtwarzanie zdolności bojowej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ i prowadzenie działań bojowych ocalałymi siłami". ASG, nr bibl. Pf 18285.

Na początku podrozdziału niniejszej pracy przytoczono definicję pojęcia "gotowość bojowa" - według "Małej Encyklopedii Wojskowej", w której mówi się, że "gotowość bojowa" jest to: "zdolność bojowa do podjęcia w określonym czasie działań bojowych /.../". Płk dr L. Kuleszyński natomiast stwierdza, że: "Gotowość bojowa jest to stopień przygotowania organizacji wojskowej do terminowego rozpoczęcia i efektywnego wykonywania zadań przewidzianych dla niej na okres zagrożenia i wojny".^{21/} "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 6/62/1963 r.,/s. 10/ zaś podaje: " /.../ należy przez to rozumieć taki stan gotowości i położenia dowództw i wojsk, przy którym w każdej sytuacji w wyniku agresji nieprzyjaciela będą one zdolne przystąpić do natychmiastowego rozpoczęcia działań bojowych".

Zarówno z treści przytoczonych definicji, jak i innych /patrz załącznik nr 1/ wynika, że w zakresie pojęcia "gotowość bojowa" obok podstawowego elementu składowego /zdolności bojowej-potencjału/ występuje czynnik czasu i zewnętrzna możliwość działania.^{22/} Istota i znaczenie podstawowego elementu gotowości bojowej, tj. "zdolności bojowej" zostało uprzednio naświetlone. Zachodzi zatem potrzeba - mając na uwadze postawione pytanie i zasadność wprowadzania do treści celu likwidacji skutków użycia broni masowego rażenia /broni jądrowej/ wyrażenia "odtworzenie gotowości bojowej" - wykazania wpływu czynnika

21/ L. Kuleszyński: O głównych czynnikach gotowości bojowej. "Myśl Wojskowa" /jawna/ nr 2/1978 r., s. 63.

22/ Por. L. Kuleszyński; Tamże, s. 59.

czasu i zewnętrznej możliwości działania, na osiągnięcie przez jednostkę organizacyjną gotowości bojowej.

Przypomnijmy, "zdolność bojowa oznacza, że jednostka jest zdolna /może, ma wewnętrzne możliwości/ do czegoś; może coś zrobić w danym zakresie z określoną efektywnością".^{23/} Aby możliwości bojowe jednostki organizacyjnej zostały wyzwolone /urzeczywistnione/ musi wystąpić przedmiot działania, na którego zmianę działania całej jednostki jest skierowane /np. rozbić określonego nieprzyjaciela, odbudowę zniszczonego mostu/. Z kolei, aby działanie jednostki było sprawne, wystąpi konieczność określenia jej sposobu działania zarówno w czasie jak i przestrzeni /plan działania/. Początkowa faza realizacji tego planu, zazwyczaj jest, zajęcie położenia wyjściowego /przyjęcie ugrupowania bojowego/, w nakazanym czasie i miejscu. Osiągnięcie tego stanu, przez jednostkę organizacyjną, uważać należy za osiągnięcie przez nią gotowości bojowej - do wykonania zadania.

Powyższe rozumowanie pozwala wnioskować, mając na uwadze praktyczne znaczenie pojęcia "gotowość bojowa", że "gotowość bojowa składa się z trzech podstawowych elementów: wojska /posiadające zdolność bojową/ - podmiot działania, zadanie bojowe /przedmiot działania/, plan działania /sposób wykonania zadania/.^{24/} Stąd wniosek, że o gotowości bojowej wojsk do wyko-

23/ Tamże, s. 65.

24/ Elementy gotowości bojowej związku taktycznego oraz przedsięwzięcia wchodzące w zakres jej osiągnięcia - przedstawia zał. nr 3.

nania zadania można wówczas mówić, gdy dane elementy występują łącznie. Brak pierwszego elementu /podmiotu działania/ wyklucza występowanie dwóch pozostałych.

Przenosząc powyższe stwierdzenie na płaszczyznę naszych rozważań można odpowiedzieć na postawione pytanie w następujący sposób: wojskom porażonym bronią jądrową w pierwszej kolejności należy przywracać zdolność bojową, po czym /lub równolegle/ gotowość bojową.

Z przeprowadzonych rozważań, można również wnioskować, że wprowadzenie do treści celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ pojęcia "odtworzenie gotowości bojowej" spowodowałoby konieczność ujmowania w zakresie likwidacji /mając na uwadze znaczenie pojęcia "gotowość bojowa"/ przedsięwzięć, wynikających z planowania i organizowania i prowadzenia działań bojowych /m. in. odtwarzanie ugrupowania bojowego, systemu ognia itp./. Takie podejście do sprawy nie byłoby błędem, gdyby nie brano pod uwagę tego, że celem działań bojowych jest wykonanie zadania bojowego, a likwidacja skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ stanowi jeden ze środków prowadzących do tego celu, a ponadto jest ona integralną częścią obrony przed bronią masowego rażenia.

Obrona przed bronią masowego rażenia, jak wiadomo, zaliczana jest do rodzaju zabezpieczenia działań bojowych. Stąd wypływa logiczny wniosek, że wprowadzenie do zakresu celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ wyrażenia "odtworzenie gotowości bojo-

wej" spowodowałyby poszerzenie likwidacji o treść przedsięwzięć nie wchodzących w jej zakres. Wprowadzenie do zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ przedsięwzięć operacyjno-taktycznych, w skład których m.in. zalicza się: odtworzenie ugrupowania bojowego, odtwarzania systemu ognia, odtwarzanie zapór inżynierskich itp. - należało sądzić - wynikało ze zmiany celu likwidacji wyrażającej się w tym iż przyjęto, że celem likwidacji jest nie tylko przywrócenie wojskom zdolności bojowej, lecz i gotowości bojowej.^{25/} Faktem niezaprzeczalnym jest to, że w wyniku oddziaływania nieprzyjaciela ugrupowanie bojowe i system ognia zostanie naruszony oraz, że zdeorganizowanie tego systemu następuje głównie na skutek strat bojowych poniesionych przez pododdziały /oddziały/. Aby odtworzyć ugrupowanie bojowe należy wprowadzić w miejsce wojsk porażonych - wojska nie porażone lub przywrócić wojskom porażonym zdolność bojową. Nie znaczy to wcale, że taki zabieg jak np. odtwarzanie ugrupowania bojowego należy zaliczać do zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/.

Sumując badania na temat celu i zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, można w sposób uzasadniony wnioskować, że:

① Odtworzenie zdolności bojowej wojsk jest pierwszym warunkiem

25/ Patrz "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr:1/91/1969 r., s. 120; 4/108/1972, s. 206; 2/116/1974, s. 23 i 63; 2/120/1975, s. 31-32; Zbiór prac ASG 1/55/1972, s. 108.

koniecznym, którego spełnienie pozwala podjąć i kontynuować wykonanie zadania bojowego. Odtworzenie zdolności bojowej wojsk jest również niezbędnym warunkiem, aby móc odtworzyć naruszony system dowodzenia, ugrupowania, ognia, zapór inżynieryjnych, współdziałania oraz pracy tyłów.

2. Istnieje ścisły związek pomiędzy sposobami przywracania zdolności bojowej wojsk i warunkami /sytuacją taktyczną/, w jakich ona jest prowadzona.
3. Przedsięwzięcia wchodzące w zakres odtwarzania zdolności bojowej wojsk stanowią łańcuch powiązań wynikających z zabezpieczenia działań bojowych realizowanych zarówno przez wyspecjalizowany aparat /siły i środki/ jak i ocalałe siły i środki - pododdziału, oddziału.
4. Stosowane metody /sposoby/ nie mające charakteru uzupełnienia strat bojowych /przechodzenie na niższy stopień organizacji, tworzenie oddziałów zbiorczych/ nie prowadzą do odtworzenia pełnej zdolności bojowej pododdziału, oddziału - wynikającej z jego struktury organizacyjnej, określonej etatem i tabelami należności; jednak zapewniają do czasu wprowadzenia do walki świeżych sił lub otrzymania uzupełnienia siłami i środkami - kontynuowanie działań bojowych, na miarę aktualnych możliwości sił ocalałych. Stąd mówiąc o odtwarzaniu zdolności bojowej trzeba uwzględniać, że zależnie od sytuacji i możliwości uzupełnienia pododdziału, oddziału, związek taktyczny może osiągnąć stan pełnej lub ograniczonej zdolności bojowej.
5. Przywrócenie zdolności bojowej wojsk i stworzenie warunków do wykonania /kontynuowania/ zadań bojowych jest zasadniczym celem

likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/. Ponieważ przywrócenie zdolności bojowej wojsk jest jednym z celów likwidacji przyczyniających się do odtworzenia gotowości bojowej wojsk, nie wydaje się konieczne wprowadzanie do treści celu likwidacji pojęcia "odtworzenie gotowości bojowej wojsk".

6. Podany, w "Instrukcji o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia", cel i zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia jest adekwatny zarówno do wymagań prowadzących do przywrócenia zdolności bojowej wojsk jak i sytuacji powstałej w rejonie porażenia. Stanowił on będzie dla autora- podstawę w precyzowaniu zasad likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej jak i treści i metod pracy dowódcy i sztabu w tym przedmiocie działania.

7. Jednoznaczne określanie zarówno celu i zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia /broni jądrowej/ odgrywa ważną rolę w praktycznej działalności dowódców szczebla taktycznego.

1.2. Wnioski z analizy możliwości wykonania przez dywizję zadań likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej

Możliwości wykonania przez dywizję zadań likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela będą zależały od: ilości uderzeń jądrowych wykonanych przez nieprzyjaciela na dywizję, mocy ładunków jądrowych, sposobu wykonania tych uderzeń /pojedynczo, grupowe, zmasowane/, rodzaju wybuchów jądrowych, poniesionych strat bojowych, jak również wielkości stref skażeń,

zniszczeń, pożarów. W nie mniejszym stopniu możliwości dywizji w tej dziedzinie zależą od położenia wojsk dywizji w stosunku do nieprzyjaciela, jak również charakteru i aktywności jego oddziaływania na ugrupowanie dywizji; a tym samym możliwości wydzielenia przez dywizję sił i środków do wykonania zadań likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Wszystko to sprawia, że zadania związane z usuwaniem następstw użycia broni jądrowej mogą przekroczyć możliwości ich wykonania przez dywizję.

Aby odpowiedzieć na pytanie zawarte w tytule podrozdziału zachodzi potrzeba dokonania analizy zagrożenia dywizji uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela i w świetle tego zagrożenia określić możliwości wykonania przez dywizję zadań likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

1.2.1. Wnioski z analizy zagrożenia dywizji uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela

Pod pojęciem "zagrożenie dywizji uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela" rozumie się stan faktyczny potencjału jądrowego nieprzyjaciela, broniącego się w pasie natarcia dywizji i jej sąsiadów. Ogólnie rzecz biorąc, faktyczny potencjał jądrowy nieprzyjaciela, w danym czasie, zależy od ilości i rodzaju środków napadu jądrowego oraz od ilości i mocy ładunków jądrowych jakimi on dysponuje.

Z materiałów źródłowych ^{26/} obrazujących możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej wynika, że jest on w sta-

26/ Kompendium sił zbrojnych NATO. Sygn. Szt. Gen. 814/77, "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr: 2/122/1977; 3/123/1976; Zasady użycia broni jądrowej w siłach zbrojnych NATO. Sygn. Szt. Gen. 625/72.

nie /o ile skupiłby on główny wysiłek na wybranych obiektach dywizji/ użyć tyle ładunków jądrowych, że w wyniku tego obiekty te mogłyby być całkowicie zniszczone lub obezwładnione. Jednak, niejednolite wyposażenie związków taktycznych nieprzyjaciela w środki napadu jądrowego /zarówno pod względem jakościowym jak i ilościowym/ oraz różne położenie dywizji, w ugrupowaniu operacyjnym armii, a tym samym różne odległości jej wojsk od środków napadu jądrowego nieprzyjaciela sprawiają, że możliwości poszczególnych związków sił zbrojnych NATO, w każdym przypadku będą różne.

W dalszych rozważaniach o zagrożeniu dywizji uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela, jak i o możliwościach dywizji w usuwaniu skutków użycia tej broni przyjmuje się wariant, w którym dywizja przechodzi do natarcia w pierwszym rzucie operacyjnym armii na kierunku jej głównego uderzenia, z rejonu wyjściowego położonego w głębi; w etapie wsparcia jądrowego działań obronnych nieprzyjaciela.

W tym sposobie natarcia, dla stworzenia podstawy do analizy zagrożenia dywizji uderzeniami jądrowymi, jak i oceny możliwości dywizji w usuwaniu następstw skutków użycia tej broni przyjmuje się następujące etapy działania dywizji:

- pobyt dywizji w rejonie wyjściowym położonym w głębi;
- wykonanie przez dywizję marszu z rejonu wyjściowego położonego w głębi do rubieży wejścia do walki;
- prowadzenie przez dywizję natarcia.

Ponadto do dalszych rozważań przyjmuje się taki wariant, w którym zarówno dywizja jak i nieprzyjaciel zachowują pełną

zdolność bojową środków napadu jądrowego.

Wysunięte założenia wynikają z celu i zakresu badań. Pozwalają one na wyeksponowanie możliwości poszczególnych korpusów głównych państw NATO w zakresie użycia broni jądrowej w etapie wsparcia jądrowego, który to właśnie stwarza najistotniejsze zagrożenie dla wojsk dywizji, w zależności od ich położenia.

Dywizja prowadząc natarcie, w założonym wariancie, może mieć przed frontem korpus amerykański, zachodniemiecki, brytyjski, belgijski lub holenderski. Do realizacji zadań wsparcia jądrowego wymienione korpusy dysponują następującymi środkami przenoszenia ładunków jądrowych.

Liczbę tych środków i ich zasięg, rodzaj ładunków jądrowych jakie mogą być przenoszone przy użyciu tych środków, przedstawia tabela nr 1.

Tabela nr 1

Nazwa wyrzutni pocisków rakietowych	Zastęp /km/	Odległość sta- nowisk od linii styczności wojsk /km/	Zastęp w grup ugrupowania przeciwnika /km/	Moc głowicy -/kt/	Liczba środków przenoszenia ładunków jądrowych w KA:							
					1KA/NZ/	1KA/WB/XX	1KA/B/XX	1KA/H/XX	5 KA/A/	7KA/A/	2KA/NZ/	3KA/NZ/
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Pershing	740	80-160	650-580	40;165; 400	36 ^x						36 ^x	
Lance	110	ok.30	80	20-150					18	18	6	
Sergeant	139	30-60	109-79	40;150	4							4
Honest John	40	8-12	32-28	2;10; 30;47	16	12	8	12			12	12
Haubica M-109 /155 mm/	15	4-6	11-9	0,08	24	18	12		144	152	18	18
Haubica M-109 /203,2mm/	14,3	4-8	10,3- 6,3	2-10	24	12	8	20	60	96	18	18
R a z e m:					104	42	28	32	222	276	90	52

x/ Wchodzi organicznie w skład sił powietrznych RFN.

XX/ Wojska brytyjskie, holenderskie i belgijskie pod koniec lat siedemdziesiątych mają otrzymać rakiety "Lance";

por. "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 3/123/1976, s. 36.

Uwaga - zestawienie opracowano na podstawie: Kompendium Sił Zbrojnych NATO, Szt. Gen. 814/77; Zasady użycia broni jądrowej w siłach zbrojnych NATO, Szt. Gen. 626/77.

Przy omawianiu możliwości nieprzyjaciela w dziedzinie przenoszenia ładunków jądrowych nie sposób jest pominąć podstawowych możliwości bojowych lotnictwa taktycznego. Samoloty lotnictwa taktycznego i pokładowego charakteryzują się dość dużym udźwigniem uzbrojenia i promieniem działania, zdolne są wykonywać loty na małych wysokościach i w trudnych warunkach atmosferycznych. /.../ Samoloty nosiciele broni jądrowej przenoszą bomby jądrowe przeważnie o mocy od 0,5 do 75 kt. Niektóre z nich zdolne są przenosić bomby o mocy nawet do 1100 kt.

Poza bombami jądrowymi, środkami rażenia w lotnictwie taktycznym są kierowane pociski rakietowe klasy "powietrze-ziemia". Do tego rodzaju środków zalicza się między innymi: Bullpup różnych wersji - z głowicą odłamkowo-burzącą lub jądrową, o zasięgu do 16 km; /.../ Merevick z głowicą jądrową, o zasięgu do 60 km.^{27/}

Według danych zawartych w "Zbiorze prac" ASG nr 1/55/1972, /s.41/ - do wykonania uderzeń jądrowych przy użyciu samolotów wymienione korpusy dysponują następującą ilością tych

27/ "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/122/1976, s.11-12.

środków

- KA amerykański	- do 24;
- KA brytyjski	- 12;
- KA zachodnioniemiecki	- 18;
- KA belgijski	- 18;
- KA holenderski	- 18;

Analiza możliwości zagrożenia uderzeniami jądrowymi byłaby nie pełna gdyby nie wzięto pod uwagę ładunków jądrowych przydzielanym wymienionym korpusom, szczególnie zaś amerykańskiemu, brytyjskiemu i zachodnioniemieckiemu.

Możliwy wariant przydziału amunicji jądrowej związkom operacyjnym i taktycznym NATO,^{28/} przedstawia tabela nr 2.

Tabela nr 2

Związki taktyczne i operacyjne	Liczba ładunków ^{x/}
Stany Zjednoczone	
Grupa armii	400-800 i więcej
Korpus armijny	120-150 i więcej
Dywizja	25-30 i więcej
Wielka Brytania	
Korpus armijny	do 120
Dywizja	do 40
Republika Federalna Niemiec	
Korpus armijny	80 i więcej
Dywizja	10 i więcej

x/ " Z przydzielonych armii polowej ładunków duża część /40-70 % będą stanowiły ładunki małej mocy /do 10 kt/; przydziela się głównie korpusom armijnym i dywizjom". "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/116/1972, s. 8.

Uwaga: W dane w tabeli liczba ładunków jądrowych dla wyższych związków obejmuje ładunki przydzielone niższemu związkowi.

28/ Kompendium sił zbrojnych państw NATO, Szt.Gen.814/77, s.118-119.

Gen.bryg. Cz. Dęga w pracy pt.: "Zwalczanie taktycznych i operacyjnych środków napadu jądrowego w armijnej operacji zaczepnej" ASG 1974, s. 35 podaje, że "poszczególne środki przenoszenia broni jądrowej w korpusie otrzymują następującą ilość ładunków jądrowych z głowicami jądrowymi:

- około 15 % głowic jądrowych do dział o dużym zasięgu;
- około 20 % głowic jądrowych do średniego zasięgu;
- około 10-15 % głowic jądrowych do bomb lotniczych;
- około 50 % głowic jądrowych do rakiet".

Mając na uwadze powyższą zasadę nie trudno ustalić liczbę ładunków jądrowych przypadającą na poszczególne środki napadu jądrowego, w korpusie amerykańskim, brytyjskim i zachodni-niemieckim - co przedstawia tabela nr 3.

Tabela nr 3

Korpus	Liczba ładunków jądrowych przypadająca na poszczególne środki napadu jądrowego			
	Wyrzutnie raketowe	Artyleria atomowa	Lotnictwo	Razem
USA	60 - 75	42- 52	12 - 15 18 - 22	120 - 150
WB	60	42	10 - 18	112 - 120
RFN	40	28	8 - 12	76 - 80

Wielkości te mogą ulec zmianie, bowiem przydział amunicji jądrowej uwarunkowany jest głównie zadaniami stojącymi przed związkami taktycznymi.

Ogólna koncepcja użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela na wojska w rejonie wyjściowym wyraża się w jego dążeniu do wykonania uderzeń na dywizjony rakiet taktycznych, silnych obezwładniająco-niszczących uderzeń na pułkowe rejony ześrodkowania. Do wykonania zadań związanych z niszczeniem lub obezwładnieniem elementów ugrupowania dywizji w rejonie wyjściowym omawiane korpusy mogą wykorzystać głównie samoloty - nosiciele broni jądrowej uzbrojone w bomby od 0,5 do 75 kt, a nawet o mocy do 1100 kt. Ponadto, korpusy amerykańskie i 2KA/NZ/ zadania te mogą realizować przy użyciu rakiet typu "Lance", stosując ładunki jądrowe o mocy od 20 do 150 kt, zaś 1 i 3 KA /NZ/ przy użyciu ładunków o mocy 40 i 150 kt.

Kolejnym, różniącym się od rozpatrywanego wyżej położenia dywizji jest wykonanie przez nią marszu na rubież wejścia do walki. W tym etapie nieprzyjaciel dążyć będzie do "zerwania" natarcia poprzez wykonanie uderzeń jądrowych na poszczególne elementy ugrupowania bojowego, przede wszystkim zaś na pierwszorządowe pułki dywizji, dywizjon rakiet taktycznych i stanowiska dowodzenia. Do wykonania tego zadania, oprócz wyżej wymienionych środków przenoszenia ładunków jądrowych, nieprzyjaciel użyje rakiet taktycznych typu "Honest John" i artylerii atomowej, które zapewniają możliwość rażenia dywizji, już na odległości 30 km od przedniego skraju obrony, ładunkami o mocy: 0,8; 2-10; 30; 47 kt. Tak więc w tym etapie działania dywizji, mając na uwadze liczbę środków przenoszenia ładunków jądrowych, jakimi dysponują poszczególne korpusy sił zbrojnych NATO, istnieje największe prawdopodobieństwo wykonania przez nieprzyjaciela zmasowanych uderzeń jądrowych - szczególnie zaś na rubieżach rozwijania w i. ① any

batalionowe, bowiem wówczas znajdują się one w zasięgu artylerii atomowej.

W etapie prowadzenia przez dywizję natarcia sytuacja ulegnie zmianie, ponieważ obie strony pozostają w bezpośredniej styczności uniemożliwiającej użycie ładunków jądrowych o większej mocy. Wówczas szczególnie zagrożonymi elementami ugrupowania bojowego będą jej drugi rzut i odwody, dywizjon rakiet taktycznych, punkty dowodzenia, jak również drugie rzuty pułków - nacierających w pierwszym rzucie ugrupowania bojowego dywizji. Niszczenie /obezwładnienie/ przez nieprzyjaciela wymienionych obiektów może być realizowane przy użyciu ładunków jądrowych zarówno małej, jak i dużej mocy.

Dotychczasowe badania pozwalają wnioskować, że nieprzyjaciel dysponuje wieloma typami środków przenoszenia ładunków jądrowych, o różnych parametrach taktycznych i technicznych, przy użyciu których jest on zdolny wykonać uderzenia jądrowe na dywizję, w każdym etapie jej działania. Nie trudno również zauważyć, że najwyższy stopień zagrożenia dywizji w rejonie wyjściowym położonym w głębi występuje ze strony korpusów amerykańskich i zachodniemieckich. W miarę zbliżania się dywizji do przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, wzrasta możliwość wykonania uderzeń jądrowych na dywizję przez pozostałe korpusy sił zbrojnych NATO. Uogólniając można jednoznacznie stwierdzić, że potencjał jądrowy korpusów sił zbrojnych NATO pozwala im na wieloalternatywny sposób użycia broni jądrowej, który najczęściej określa sytuacja taktyczna /liczba i charakter celów przewidzianych do zniszczenia lub obezwładnienia, ich

priorytetowość z punktu widzenia nieprzyjaciela, liczba środków napadu jądrowego, liczba przydziału amunicji jądrowej oraz dane taktyczno-techniczne środków przenoszenia ładunków jądrowych/. Prowadzone dotychczas rozważania miały na celu przedstawienie możliwości korpusów sił zbrojnych NATO w zakresie stosowania broni jądrowej.

Wiadomo jest, że w pasie obrony korpusu nieprzyjaciela - oprócz obiektów dywizji - będzie więcej. Dlatego rodzi się pytanie: ile uderzeń jądrowych nieprzyjaciel powinien wykonać na dywizję aby mógł osiągnąć założony cel - "zerwanie" natarcia dywizji, a w przypadku prowadzenia przez nią natarcia, uniemożliwienie jej zdecydowanego jego kontynuowania oraz jaki będzie to miało wpływ na rozwiązania organizacyjne w dziedzinie likwidacji skutków użycia tej broni?

W publikacjach wojskowych spotyka się różne sposoby w przedstawianiu możliwości wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych na dywizję. Na przykład w "Biuletynie Informacyjnym" Sztabu Generalnego nr 4/109/1972 r., /s. 203/ podaje się: " Z ćwiczeń sił zbrojnych NATO wynika, że na dywizję pierwszego rzutu może być wykonane do 10 uderzeń jądrowych o ogólnym wagomiarze: 150 - 200 kt, a na dywizję drugiego rzutu, zwłaszcza w rejonie ześrodkowania łączna moc uderzeń może być do 300 - 400 kt". "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/116/1974 r., /s. 8/ podaje natomiast, że "Na każdą dywizję armii drugiego rzutu i dywizję dwudcącą przeciwnik - jak wykazują ćwiczenia - może wykonać 7-9 uderzeń. W wypadku zastosowania mniejszych ładunków ilość uderzeń wykonanych na związek taktyczny może poważnie wzrosnąć

/12 i więcej/.

W materiale, natomiast pt. "Zasady użycia broni jądrowej w siłach zbrojnych NATO" na temat sposobu użycia broni jądrowej w działaniach obronnych mówi się, że: " /.../ dla przeprowadzenia kontrprzygotowania ogniowego można użyć 25 - 50 % ogólnej liczby ładunków jądrowych przydzielonych danemu związkowi operacyjnemu czy taktycznemu. Przy wykonywaniu uderzeń jądrowych w okresie kontrprzygotowania zaleca się głównie ładunki jądrowe o mocy 20 kt i więcej, natomiast ładunki o mniejszej mocy do walki w głębi obrony własnej /.../ " /s. 39-43/.

" W celu skutecznego porażenia wojsk na rubieżach rozwinięcia uważa się, iż należy użyć 5-6 ładunków jądrowych każdy o mocy 30- 40 kt i więcej na jedną dywizję przeciwnika. Uderzenia te mogą być wykonane środkami dywizji i korpusów armijnych /.../," /s. 37/.

" Dla zabezpieczenia kontrataku odwodu /drugiego rzutu/ dywizji może zostać zużytych 6 - 8 ładunków jądrowych o mocy od 2 do 20 kt każdy /.../. Dla zabezpieczenia kontrataku na szczeblu korpusu armijnego w obronie może zostać użytych około 10-12 ładunków jądrowych o mocy od 2 do 100.kt każdy", /s. 40-41/.

Z powyższego wynika, że liczba uderzeń jądrowych i ich wagomiary jakie mogą być wykonane na dywizję w natarciu nie jest wielkością stałą i zależeć będzie głównie od:

- celu użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela /zniszczenie, obezwładnienie obiektu/;
- rodzaju i mocy wybuchów jądrowych;
- odporności wojsk dywizji na uderzenia jądrowe /rodzaj sprzętu,

stopień ukrycia ludzi i sprzętu - inżynieryjna rozbudowa zajmowanego rejonu/;

- położenia dywizji /rejon ześrodkowania, marsz, styczność z nieprzyjacielem/;

- warunków terenowych i atmosferycznych.

Na przykład, jeśli weźmiemy pod uwagę kryterium zniszczenia lub obezwładnienia ^{29/} obiektu stosowane w armii amerykańskiej, to do obezwładnienia bądź zniszczenia poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji w rejonie wyjściowym i podczas marszu wystarczyłoby, gdyby nieprzyjaciel użył następujących mocy ładunków jądrowych. Dane te przedstawia tabela nr 4 i 5.

Zestawienie mocy ładunków jądrowych zapewniających nieprzyjacielowi spełnienie kryterium obezwładnienia lub zniszczenia obiektów dywizji, w rejonie ześrodkowania /kombinowane porażenia - latem przy bardzo słabym zamgleniu - powodujące utratę zdolności bojowej ludzi.^{30/}

29/ "Kryterium zniszczenia jest spełnione, jeżeli w zasięgu rażącego działania wybuchu jądrowego znajduje się 30-50 % powierzchni rozpatrywanego elementu ugrupowania bojowego. W konkretnych przypadkach wskaźnik ten może kształtować się poniżej lub powyżej podanych granic.

kryterium obezwładnienia jest spełnione, jeżeli w zasięgu rażącego działania wybuchu jądrowego znajduje się ponad 10 % powierzchni rozpatrywanego elementu ugrupowania bojowego". Metodyka analizy celów do uderzeń jądrowych w amerykańskich siłach zbrojnych. MON, Szł. Gen. Warszawa 1972 r., s.70-71.

Tabela nr 4

Rodzaj obiektu	Całkowita powierzchnia obiektu /km ²	Rodzaj wybuchu	Moc wybuchu jądrowego zapewniająca rażenie obiektu na:									
			10 % jego powierzchni			30 % jego powierzchni			50 % jego powierzchni			
			Wielkość powierzchni /km ²	Promień powierzchni /km	Moc ładunku /kt/	Wielkość powierzchni /km ²	Promień powierzchni /km	Moc ładunku /kt/	Wielkość powierzchni /km ²	Promień powierzchni /km	Moc ładunku /kt/	
SD/DZ/	3	P	0,3	0,3	0,1	0,9	0,5	0,5	0,5	1,5	0,7	1
bp/pz/	7	P	0,7	0,5	1	2,1	0,8	1	1,1	3,5	1,1	5
bcz/pz/	7	P	0,05	0,1	0,01	0,15	0,2	1	0,25	0,25	0,3	0,2
kcw/pcz/	0,5	P	0,7	0,5	0,5	2,1	0,8	1	3,5	1,1	5	3
da	16	P	1,6	0,7	1	4,8	1,2	3	8	1,6	10	10
drt	16	P	1,6	0,7	1	4,8	1,2	3	8	1,6	10	10
dar	9	P	0,9	0,5	0,5	2,7	0,9	2	4,5	1,2	5	5
dappanc	100	P	10	1,8	100	30	3,1	500	50	4,0	1000	1000
pz	100	P	10	1,8	500	30	3,1	2x100	50	4,0	2x500	50
pcz	64	P	6,4	1,4	5	19,2	2,5	20	32	3,2	50	50
pa	20	P	2	0,8	1	6	1,4	10	10	1,8	10	10
paplot	20	P	2	0,8	1	6	1,4	10	10	1,8	10	10

30/ Zestawienie opracowano na podstawie materiału pt. "Krótki informator o właściwościach bojowych broni jądrowej", wyd. MON, Warszawa 1974 r., s. 69, 102-103.

Zestawienie mocy ładunków jądrowych zapewniających nieprzyjacielowi spełnienie kryterium obezwładnienia lub zniszczenia obiektów dywizji w czasie jej marszu /kombinowane porażenia - latem przy bardzo słabym zamgleniu - powodujące utratę zdolności bojowej ludzi.^{1/}

Tabela nr 5

Rodzaj obiektu	Długość kolumny obiektu	Rodzaj wybuchu	Moc ładunku jądrowego zapewniająca rażenie obiektu na:																	
			10 % jego długości kolumny			30 % jego długości kolumny			50 % jego długości kolumny			Moc ładunku /kt/	Długość kolumny /km/	Promień kolumny /km/	Moc ładunku /kt/	Długość kolumny /km/	Promień kolumny /km/	Moc ładunku /kt/		
			Długość kolumny /km/	Promień kolumny /km/	Moc ładunku /kt/	Długość kolumny /km/	Promień kolumny /km/	Moc ładunku /kt/	Długość kolumny /km/	Promień kolumny /km/	Moc ładunku /kt/									
SD/DZ/	3	D	0,3	0,15	0,01	0,9	0,45	0,5	1,5	0,75	1	1,5	0,75	1	1,5	0,75	1	1,5	0,75	1
BR/pz/	4,5	D	0,45	0,22	0,05	1,35	0,66	1	2,25	1,12	5	2,25	1,12	5	2,25	1,12	5	2,25	1,12	5
bcz/pz/	4,5	D	0,45	0,22	0,10	1,35	0,66	1	2,25	1,12	5	2,25	1,12	5	2,25	1,12	5	2,25	1,12	5
kez/pcz/	1	D	0,1	0,05	0,01	0,3	0,15	0,01	0,5	0,25	0,05	0,5	0,25	0,05	0,5	0,25	0,05	0,5	0,25	0,05
da	2	D	0,2	0,11	0,01	0,66	0,33	0,02	1,1	0,55	0,05	1,1	0,55	0,05	1,1	0,55	0,05	1,1	0,55	0,05
drt	2,1	D	0,21	0,10	0,01	0,63	0,31	0,02	1,05	0,52	0,05	1,05	0,52	0,05	1,05	0,52	0,05	1,05	0,52	0,05
dar	2,7	D	0,27	0,13	0,01	0,8	0,40	0,5	1,35	0,67	0,5	1,35	0,67	0,5	1,35	0,67	0,5	1,35	0,67	0,5
dappanc	2,7	D	0,27	0,13	0,01	0,8	0,40	0,5	1,35	0,67	0,5	1,35	0,67	0,5	1,35	0,67	0,5	1,35	0,67	0,5
pz	45	D	4,5	2,25	200	13,5	6,7	2x500	22,5	11,25	4x500	22,5	11,25	4x500	22,5	11,25	4x500	22,5	11,25	4x500
pcz	30	D	3,0	1,5	100	9	4,5	2x500	15	7,5	3x1000	15	7,5	3x1000	15	7,5	3x1000	15	7,5	3x1000
pa	24	D	2,4	1,2	3	7,2	3,6	50	12	6	200	12	6	200	12	6	200	12	6	200

^{1/} Patrz odsyłacz 30.

Z prezentowanych danych wynika, że dla obezwładnienia lub zniszczenia obiektów typu batalion, dywizja, stanowisko dowodzenia nieprzyjaciela osiągnie założony cel nawet przy użyciu ładunków małej mocy. Sytuacja ulega zmianie w zależności od warunków terenowych i atmosferycznych co uwidacznia tabela nr 6.

Minimalne moce i ilość powi brznych ładunków jądrowych powodujących natychmiastowe obezwładnienie i zniszczenie batalionu i pułku zmechanizowanego w różnych warunkach X_1 / ludz. i ukryci, w samochodach i transporterach opancerzonych odkrytych/.

Tabela nr 6

Nazwa oddziału	Warunki terenowe i atmosferyczne	W rejonach ześrodkowania						W marszu /w jednej kolumnie/			
		Straty ogólne w ludziach		Straty ogólne w ludziach		Straty ogólne w ludziach		Straty ogólne w ludziach		Straty ogólne w ludziach	
		moc w kt	liczba ład.	moc w kt	liczba ład.	moc w kt	liczba ład.	moc w kt	liczba ład.	moc w kt	liczba ład.
Batalion piechoty /gwierzchnia 7 km, kolumna marszowa dr. 5 km/	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	teren odkryty - powietrze czyste	1	1	3	1	1	1	5	1		
	teren odkryty - zmętnienie, deszcz śnieg	2	1	5	1	2	2	.10	1		
	teren odkryty - mgła	5	1	15	1	5	1	30	1		
	las /wysokopien-ny/	3	1	10	1	2	1	15	1		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Pułk zmechanizowany /pow. 100 km ² /, kolumn- na marszowa dk. 45 km/	teren odkryty - powietrze czyste	50	1	75	1	100 20	1 2	500 100	1 2
	teren odkryty- deszcz, śnieg	75	1	500 75	1 2	75 20	2 3	200 75	3 4
	teren odkryty- mgła	400 150 75	1 2 3	400 200 150	2 3 4	400 150 30	2 3 4	500 200 150	4 5 6
	las/wysokopienny/	150	1	400	1	150	2	400	3
		50	2	150 75	2 3	50	3	150 75	4 5

x/ W zestawieniu przyjęto: - obezwładnienie - straty ponad 25 % ludzi;

- zniszczenie - straty ponad 50 % ludzi;

- punkt zerowy pokrywa się ze środkiem celu lub punkty zerowe są systematycznie rozłożone na powierzchni celu i strefa rażenia maksymalnie pokrywa cel.

Z powyższego wynika, że określenie jednoznacznej liczby uderzeń jądrowych na dywizję, wykonywanych przez nieprzyjaciela, jest trudne, gdyż uwarunkowane jest to czynnikami bardzo zmiennymi, których wyrażenie w postaci wymiernej w sposób jednoznaczny jest niemożliwe. Z tych powodów słuszniesze wydaje się poprzestanie na tej liczbie, która podana została w "Zasadach użycia broni jądrowej w siłach zbrojnych NATO". Sygn. Szt.Uen. 626/72, z uwzględnieniem etapów wsparcia jądrowego.

Liczba wykonanych uderzeń jądrowych, w zależności od położenia dywizji, jak z przedstawionych danych wynika, może być różna i wahać się od 5-6 do 10-12, a nawet liczbę tą przekroczyć. Stąd wniosek, że w dywizji może być porażonych od 5 do 12 i więcej obiektów, co może spowodować utratę jej zdolności bojowej od 25 % do 50 % i więcej. W dywizji zmechanizowanej przyjmuje się 21 obiektów,^{33/} których obezwładnienie w 20-30 % nie powoduje utraty zdolności bojowej dywizji. Do obezwładnienia 20-30 % tych obiektów nieprzyjaciel musi wykonać 4-6 uderzeń jądrowych. Do obezwładnienia 30-50 % obiektów dywizji, w wyniku czego dywizja utraci częściowo zdolność bojową, nieprzyjaciel musi wykonać 6-10 uderzeń jądrowych. Do obezwładnienia 50-60 % obiektów dywizji musi wykonać 10-12 uderzeń jądrowych, na skutek czego dywizja traci zdolność bojową.

Wychodząc z prawdopodobnej skali użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej należy liczyć się z powstaniem takiej sytuacji, w której zajdzie potrzeba realizacji zadań likwidacji skutków uderzeń jądrowych w 5 do 12 i więcej obiektach.

^{33/} Patrz odsyłacz 18.

Dane te wskazują na zakres przedsięwzięć związanych z usuwaniem następstw użycia broni jądrowej, zwłaszcza zaś podkreślają konieczność przygotowania sił i środków do prowadzenia rozpoznania rejonów porażenia, prac ratunkowo-ewakuacyjnych w co najmniej 12 rejonach porażenia, przy zmasowanym użyciu broni jądrowej przez nieprzyjaciela; w 5-6 rejonach porażenia - w czasie rozwijania się dywizji do natarcia; w 6-8 rejonach porażenia, przy odpieraniu kontrataku odwodu lub drugiego rzutu dywizji nieprzyjaciela i w około 10-12 rejonach porażenia - podczas odpierania kontrataku nieprzyjaciela ze szczebla korpusu.

Oznacza to, że analizę możliwości wykonania przez dywizję zadań likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej należy rozpatrywać w odniesieniu do sytuacji najtrudniejszej, tj. gdy nieprzyjaciel wykona na dywizję 10-12 uderzeń.

Mając na uwadze powyższe przewidywania, jak również zadania, które należy wykonać w rejonie porażenia nasuwają się następujące pytania:

1. Jakie siły i środki /ich rodzaj i ilość/ należy wydzielać do prowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych w rejonie porażenia, aby uzyskać zgodność ich składu i organizacji z charakterem wykonywanych przez nie zadań?
2. Jakie są możliwości dywizji w zakresie wydzielenia sił i środków do prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej; mając na uwadze przewidywaną liczbę obiektów porażonych bronią jądrową nieprzyjaciela?
3. Jakie rozwiązania organizacyjne należy przyjąć, aby uzyskać jak najwyższy stopień gotowości sił ratowniczych do prowadzenia akcji.

1.2.2. Analiza potrzeb sił i środków do prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej i koncepcja ich rozmieszczenia w ugrupowaniu bojowym dywizji

W rejonie porażenia, jak wiadomo, występują - obok porażonych ludzi, uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego - pożary, zawały, zwały, promieniotwórcze skażenie terenu i inne zmiany w pokryciu terenu. Z charakterystyki rejonu porażenia, przedstawionej w materiałach źródłowych i na tej podstawie budowany obraz skutków użycia broni jądrowej, prezentowany niejednokrotnie w czasie ćwiczeń prowadzonych w SOW wynika, że do podstawowych zadań realizowanych w rejonie porażenia zaliczyć należy:

- rozpoznanie rejonu porażenia bronią jądrową;
- torowanie dróg /dojść/ do porażonych ludzi, miejsc położenia uzbrojenia i sprzętu technicznego, gaszenie /lokalizowanie/ pożarów zagrażających porażonym jak i nieporażonym ludziom i sprzętowi bojowemu;
- wyszukiwanie i wynoszenie porażonych ludzi, udzielanie im pierwszej pomocy i przygotowanie ich do etapu ewakuacji medycznej;^{34/}
- ewakuacja uszkodzonego sprzętu bojowego lub sprawnego, lecz pozostającego bez załóg /obsług/;
- utrzymanie porządku w rejonie porażenia i zapewnienie ochro-

34/ "Etap ewakuacji medycznej to pododdział służby zdrowia, który rozwinął swoje urządzenia do pracy, np.: pułkowy punkt medyczny, dywizyjny punkt medyczny /.../". Ppłk dr med. Lech WRÓBLEWSKI, Zabezpieczenie medyczne pułku, dywizji w działaniach bojowych. ASG, nr bibl. 0811, s. 6.

ny prowadzonej akcji ratunkowo-ewakuacyjnej.

Różnorodność i bogactwo zadań, jakie należy wykonać w rejonie porażenia sprawia, że oprócz ocalałych sił, do wykonania tych zadań należy kierować dodatkowe pododdziały, a zwłaszcza rozpoznania skażeń, zabiegów specjalnych, medyczne i inżynieryjne, piechoty, czołgów, remontowo-ewakuacyjne. Pododdziały specjalistyczne są wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem, natomiast ogólnowojskowe wykorzystywane są do poszukiwania i wnoszenia porażonych, gaszenia pożarów utrudniających prowadzenie akcji, utrzymania porządku i regulacji ruchu.^{35/}

W wojskowej literaturze siły te występują pod różnymi nazwami np.: grupa^{36/} "awaryjno-ratunkowa", "ratunkowa" i "pododdziały ratownicze". Ostatnio przyjęła się nazwa: dla sił będących w dyspozycji dowódcy pułku - "grupa ratunkowo-ewakuacyjna" /GRE/, będących zaś w dyspozycji dowódcy dywizji "oddział^{37/} ratunkowo-ewakuacyjny" /ORE/. Oddział ratunkowo-ewakuacyjny powinien dysponować taką ilością sił i środków, która umożliwiłaby mu wydzielenie dwóch grup ratunkowo-ewakuacyjnych. Pododdziałom wchodzącym w skład GRE nadawano nazwy, w zależności od

35/ Por. "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/120/75, s. 3/.

36/ "/.../ Grupa, kilku żołnierzy lub kilka pododdziałów, oddziałów, związków takt.; /.../ będących pod wspólnym dowództwem". Mała Encyklopedia Wojskowa. Wyd. MON. Warszawa, 1967, t. I., s. 486.

37/ Oddział "2. jednostka lub element ugrupowania bojowego /marszowego/ wyznaczony do wykonywania określonych funkcji w marszu i działaniach bojowych; /.../, t. II, s. 486.

charakteru wykonywanego zadania: "sekcja rozpoznania", "sekcja torowania", itp. Z kolei pododdziałom wchodzącym w skład sekcji nadawano nazwę "grupa", "drużyna". Dokonywanie podziału na sekcje, a te z kolei na grupy czy też drużyny, jest nieprawidłowe, ponieważ "sekcja", jak podaje Mała Encyklopedia Wojskowa /t.III, s.132/ "wchodzi w skład drużyny albo plutonu". A zatem użycie nazwy grupa jest niecelowe nazwa ta bowiem występuje już w określeniu całości struktury organizacyjnej.

Nazwy "sekcja" również nie można wprowadzać do określenia pododdziałów grupy, ponieważ jej zakres jest węższy od zakresu nazwy "pluton", "drużyna". Dlatego najbardziej celowe staje się używanie nazw "pluton", "drużyna" - w podziale organizacyjnym GRE z dodaniem nazwy określającej treść zadania, jakiego dany pododdział grupy będzie realizował.

Propozycja nazw pododdziałów wchodzących w skład
GRE

Nazwa pododdziału	Zadania
Pluton rozpoznania rejonu porażenia /plrrp/	Rozpoznanie rejonu porażenia
Pluton porządkowo-ochronny /plp-o/	Utrzymanie porządku i ochrony w rejonie porażenia
Pluton torowania i gaszenia pożarów /pltpoż./	Torowanie dróg i gaszenie pożarów
Pluton wyszukiwania i wynoszenia porażonych /plwwp/	Wyszukiwanie i wynoszenie porażonych
Pluton ratownictwa technicznego /plrt/	Ewakuacja sprzętu bojowego i usuwanie uszkodzeń

Analiza składu grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej^{38/} w aspekcie przewidywanych dla niej zadań, jak również doświadczenia ćwiczeń pozwala wnioskować, że w jej skład powinny wejść następujące pododdziały: kompania piechoty, drużyna rozpoznania skażeń, pluton saperów, drużyna sanitarna, drużyna remontu wozów bojowych, drużyna remontu pojazdów gąsiennicowych.^{39/}

Wydzielenie kompanii piechoty, do składu grupy ratunkowo-ewakuacyjnej, stwarza możliwość: dowodzenia tymi siłami w wyniku podporządkowania dowódcy kompanii pozostałych pododdziałów, organizacji łączności wewnątrz grupy, jak i z przełożonym, przez wykorzystanie radiostacji znajdujących się na wozach bojowych, tworzenie pododdziałów do wykonania zadań, wynikających z prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej.

Proponowany skład grupy ratunkowo-ewakuacyjnej /wariant pz/ stwarza możliwość:

- prowadzenia rozpoznania rejonu porażenia bronią jądrową zarówno pod względem ogólnowojskowym jak i specjalistycznym, i w wyniku tego dostarczenie dowódcy GRE danych pozwalających na użycie pododdziałów zgodnie z rzeczywistą sytuacją w rejonie porażenia. Pododdziały wchodzące w skład plutonu rozpoznania rejonu porażenia, po wykonaniu postawionego zadania mogą wejść w skład plutonu porządkowo-ochronnego, np.: drużyna rozpozna-

38/ Przykłady składu GRE /ORE/ przedstawiono w zał. nr 4;
Zestawienie porównawcze sił i środków wydzielanych do GRE /ORE/ na szczeblu dywizji /pułku/.

39/ Proponowaną strukturę organizacyjną grupy ratunkowo-ewakuacyjnej /wariant pz/, przedstawia załącznik nr 5.

nia ogólnego, w przypadku wystąpienia potrzeby wzmocnienia tego plutonu, drużyna rozpoznania inżynieryjnego zaś może być skierowana do plutonu torowania i gaszenia pożarów, itd., lub pluton rozpoznania rejonu porażenia może stanowić odwód dowódcy GRE;

- utrzymania porządku w rejonie porażenia i zapewnienia ochrony prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Wprowadzenie do składu GRE plutonu piechoty pozwala na organizowanie trzech drużyn porządkowo-ochronnych, z możliwością wystawienia 8 punktów regulacji ruchu, 3 patroli ruchomych, działających jako ruchome patrole zaporowe, bądź cały pluton może być użyty do obrony sił działających w rejonie porażenia, w przypadku zagrożenia ze strony nieprzyjaciela;

- torowanie dojsć do porażonych sił i środków oraz gaszenia /lokalizowania/pożarów. Zakres prac związanych z wykonaniem tego zadania i możliwości realizacji tych zadań przez pododdziały inżynieryjne, przedstawia załącznik nr 6,7,8. W przypadku nie występowania pożarów i konieczności wykonywania dojsć do porażonych siły wchodzące w skład plutonu torowania i gaszenia pożarów mogą być użyte do wykonania innych zadań, na przykład do wyszukiwania i wnoszenia porażonych;

- wyszukiwania i wnoszenia porażonych. Zorganizowanie plutonu wyszukiwania i wnoszenia porażonych na bazie plutonu piechoty i drużyny sanitarnej pozwala na wyniesienie 100 porażonych w ciągu 60 minut i przetransportowanie ich do najbliższego punktu zbiórki porażonych.^{40/} Przyjmując, że na batalion piechoty

40/ Por. "Biuletyn Informacyjny" Szt.Gen. nr 4/109/72, s.213.

będący w rejonie wyjściowym, nieprzyjaciel wykonał uderzenie jądrowe /wybuch powietrzny/ o mocy 10 kt, wówczas orientacyjna liczba ludzi, którym trzeba udzielić pomocy, jak podaje "Biuletyn informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/120/75, s. 49 - będzie wynosić: 300-350 /teren odkryty powietrze czyste/; 250-300 /teren odkryty - lekkie zmętnienie/; 100-150 /teren odkryty-mgła/; 50-100 /las wysokopienny/.

Mając na uwadze to, że pluton wyszukiwania i wynoszenia porażonych składa się z 50 żołnierzy /mowa o plutonie piechoty wchodzącego w skład GRE/, który jak podano jest w stanie w przeciągu 60 minut wynieść 100 porażonych, wówczas podana liczba porażonych może być ewakuowana w czasie, odpowiednio do warunków terenowych i atmosferycznych: 3-3,5 godziny, 2,5- 3 godziny, 1 - 1,5 godziny, 50 minut do 1 godziny. W przypadku prowadzenia prac w terenie odkrytym, a tym samym braku pożarów i zawał czas ten może być skrócony o połowę, o ile do wynoszenia porażonych zostanie zaangażowany pluton torowania i gaszenia pożarów. Z powyższego wynika, że o czasie i możliwościach ewakuacji porażonych decyduje nie tylko skład GRE lecz i warunki terenowe. Ze względu na to, że główne zainteresowanie autora sprowadza się do analizy możliwości działania GRE w rejonie porażenia, dlatego możliwości dywizji w zakresie ewakuacji porażonych na kolejne etapy ewakuacji zostały zasygnalizowane poprzez przedstawienie możliwości ewakuacji pododdziałów medycznych, patrz załącznik nr 9,10,11,12.

- prowadzenie ratownictwa technicznego. Zorganizowanie w składzie GRE plutonu ratownictwa technicznego, którego podstawowym

zadaniem jest ewakuacja sprzętu bojowego z miejsc zagrożonych pożarem w bezpieczne miejsce - pozwala na ewakuację, na przykład czołgów, w ciągu godziny - 3-4, natomiast transporterów opancerzonych do 6-8.^{41/0} ile do ewakuacji sprzętu bojowego, z miejsc zagrożonych zostaną użyte wozy bojowe GRE /np. z plutonu wyszukiwania porażonych/, wówczas możliwości ewakuacji sprzętu bojowego wzrosną o taką liczbę, jaką stanowi liczba wozów bojowych skierowana do ewakuacji, pomnożona przez 3-4 lub 6-8. O ostatecznych możliwościach ewakuacji sprzętu bojowego z rejonu porażenia, podobnie jak podczas ewakuacji porażonych, decydować będzie nie tylko liczba środków ewakuacyjnych, lecz i warunki terenowe oraz atmosferyczne.

Przedstawiona treść pozwala wnioskować, że proponowany skład grupy ratunkowo-ewakuacyjnej jest w stanie prowadzić prace ratunkowo-ewakuacyjne w obiektach porażonych typu batalion piechoty, batalion czołgów, dywizjon artylerii i innych elementach ugrupowania bojowego pułku. Skład dowództwa kompanii, przy wykorzystaniu organicznych środków łączności, jest również w stanie sprawnie dowodzić podległymi pododdziałami, jak i utrzymać łączność z przełożonym.

Na szczeblu dywizji, jak już wspomniano, organizuje się oddział ratunkowo-ewakuacyjny,^{42/} skład którego może być różny

41/ Dane uzyskane w czasie ćwiczeń - patrz załącznik nr 15.

42/ Proponowaną strukturę organizacyjną oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego przedstawia załącznik nr 15.

i zależny jest od możliwości wydzielenia sił i środków oraz sytuacji po uderzeniach jądrowych. Doświadczenia ćwiczeń z wojskami, wyniki analizy literatury przedmiotu, a szczególnie struktura organizacyjna pododdziałów specjalistycznych wskazują, że do ORE mogą być wydzielone następujące siły: batalion piechoty /bez kompanii piechoty/, dwie drużyny rozpoznania skażeń, dwa plutony saperów, dwie drużyny remontu pojazdów kołowych, dwie drużyny remontu transporterów opancerzonych, dwie drużyny ewakuacji. Wymieniona liczba pododdziałów pozwala na zorganizowanie dwóch grup ratunkowo-ewakuacyjnych o identycznej strukturze jak GRE /wariant pz/ ponadto pododdział łączności batalionu piechoty stwarza warunki do organizacji łączności zarówno wewnątrz ORE, jak i ze sztabem dywizji. Pluton zaopatrzenia batalionu zapewnia, zaś, możliwość żywienia pododdziałów, wchodzących w skład ORE. O ile takie pododdziały batalionu jak: bateria moździerzy, pluton artylerii przeciwlotniczej, pluton artylerii przeciwpancernej nie zostałyby skierowane do innych zadań, wówczas w pełni zostałyby zapewnione warunki do ubezpieczenia i obrony przeciwlotniczej sił porażonych i sił prowadzących akcję ratunkowo-ewakuacyjną.

Jeśli przyjmiemy, na co wskazują możliwości dywizji w zakresie wydzielenia sił do GRE i ORE, że na szczeblu pułku organizuje się jedną GRE, na szczeblu dywizji zaś ORE w składzie dwóch GRE, to wówczas ogółem w dywizji może być 6 grup ratunkowo-ewakuacyjnych. Stąd wypływa wniosek, zarazem odpowiedź na drugie pytanie, że dywizja może prowadzić prace ratunkowo-ewakuacyjne w 6 rejonach porażenia. Jeżeli natomiast liczba uderzeń jądrowych nieprzyjaciela będzie większa od

ilości grup ratunkowo-ewakuacyjnych, wówczas zajdzie potrzeba udzielenia dywizji pomocy ze szczebla nadrzędnego, o ile dywizja w tej sytuacji będzie musiała kontynuować wykonanie postawionego zadania. Może to mieć miejsce wtedy, gdy dywizja utraciła częściowo zdolność bojową. Pomoc ta sprowadzać się powinna przede wszystkim w skierowaniu pododdziałów specjalistycznych. Jeżeli dywizja całkowicie utraci zdolność bojową i nie będzie w stanie wykonywać postawionego zadania, to w takim przypadku liczba grup ratunkowo-ewakuacyjnych, nie uwarunkowana możliwością wydzielenia pododdziałów specjalistycznych do tych grup, może być dowolna - wszelkie bowiem ocalałe pododdziały mogą być użyte do prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej.

Zamykając rozważania dotyczące potrzeb grup ratunkowo-ewakuacyjnych, ich składu i struktury organizacyjnej mając na uwadze zagrożenie nieprzyjaciela - należy stwierdzić, że:

- dywizja jest w stanie zorganizować 6 grup ratunkowo-ewakuacyjnych, umożliwiających prowadzenie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w 6 rejonach porażenia, w zależności zaś od charakteru obiektu, na przykład SD, tyły oddziału, drt - możliwość ta może być jeszcze większa;

- rdzeniem GRE powinna być kompania piechoty, ORE natomiast batalion piechoty.

Kolejnym zagadnieniem, wymagającym przebadania jest sprawa dotycząca wydzielania sił i środków do GRE /ORE/.

Grupy /oddziały/ ratunkowo-ewakuacyjne, wg materiałów źródłowych, można organizować zawczasu lub doraźnie. Organizu-

jąc je zawczasu ześrodkowuje się ich siły i środki w określonym rejonie i utrzymuje w gotowości do natychmiastowego działania. Organizowanie ich w sposób doraźny polega na wyznaczeniu sił i środków do GRE /ORE/ z pozostawieniem ich w ugrupowaniu bojowym pododdziałów /oddziałów/ aż do czasu otrzymania sygnału rozkazującego zebrania się ich w określonym rejonie, z którego przystępują do wykonania zadań, wynikających z akcji ratunkowo-ewakuacyjnej.

W "Instrukcji o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia" wprowadzonej do użytku w 1975 r. problem ten postawiono jednoznacznie: "Do czasu otrzymania rozkazu /sygnału/ zajęcia określonego rejonu zbiórki pododdziały te działają w składzie macierzystych jednostek". Wyniki badań wykazują, że stosowanie tylko tego sposobu sprawić może, że wymagania dotyczące udzielania pomocy ludziom porażonym nie zostaną spełnione.

W "Biuletynie Informacyjnym" Sztabu Generalnego nr 2/116/74, /s.81/ podaje się, że ludziom porażonym powinno się udzielić pomocy przedlekarskiej w czasie do 2 godzin od chwili porażenia, pierwszej natomiast pomocy lekarskiej nie później niż w ciągu 4 godzin od chwili porażenia. Jak z tego wynika, grupa ratunkowo-ewakuacyjna powinna przybyć do rejonu porażenia w czasie co najmniej do 2 godzin. Konieczność jak najszybszego skierowania grupy ratunkowo-ewakuacyjnej w rejon porażenia, w celu nie dopuszczenia do pogłębienia strat bojowych w wyniku pożarów, potwierdzają dane o prędkości rozprzestrzeniania się pożarów, z których wynika, że pożary przyziemne, w warstwie podszycia leśnego rozprzestrzeniają się z prędkością od 200 do

1000 m/h. Przy wietrze 7 m/s w terenie równinym pożar może się rozprzestrzeniać z prędkością od 200 do 500 m/h. W czasie rozprzestrzeniania się pożaru w górę po stokach wzgórz lub przy wietrze 8-10 m/s prędkość rozprzestrzeniania się pożaru dochodzi do 1000 m/h, a wysokość płomienia do 1,5 m. Pożar przyziemny przechodzi w pożar wierzchołkowy i rozprzestrzenia się z prędkością od 5 do 25 km/h. /.../ Dlatego też gaszenie pożarów powinno rozpoczynać się natychmiast po ich powstaniu.^{43/}

Wyniki badań /patrz załącznik nr 14-17/ w pewnym stopniu potwierdzają obawę, że wydzielanie sił do GRE/ORE/ sposobem doraźnym /na sygnał/ nie w pełni zapewnia udzielanie pomocy porażonym, w wymaganym czasie oraz możliwość natychmiastowego gaszenia pożarów. Najczęściej czas przybycia GRE /ORE/ do rejonu porażenia waha się w granicach od 3 godzin 40 minut do 4 godzin 20 minut. Z podanego czasu na realizację poszczególnych przedsięwzięć związanych z osiągnięciem gotowości GRE /ORE/ do działania przypadało na:

- przekazanie sygnału ze stanowisk dowodzenia do pododdziałów wchodzących w skład GRE/ORE/ - 18 minut;
 - wydzielanie sił i środków GRE/ORE/ z macierzystych pododdziałów do 40 minut;
 - marsz wydzielonych sił do rejonu zbiórki GRE/ORE/ w zależności od odległości do 60 minut;
 - osiągnięcie gotowości w rejonie zbiórki GRE/ORE/, sprawdzenie stanu pododdziału, stawianie zadań, tworzenie ugrupowania mar-
- ^{43/} Zabezpieczenie inżynierskie likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela. Podręcznik, sygn.inż. 345/72, s.18.

szowego do 80 minut;

- marsz GRE /ORE/ z rejonu zbiórki do rejonu porażenia, w zależności od odległości do 100 minut.

Przedstawione dane w sposób przekonywujący wskazują, że zachodzi w dalszym ciągu potrzeba poszukiwania rozwiązań, które zapewniłyby jak najszybsze wejście do akcji GRE /ORE/.

Z przytoczonych danych można wnioskować, że do czynników, które w dużym stopniu zdecydowały o wydłużeniu czasu osiągnięcia gotowości GRE /ORE/ do działania zaliczyć należy: wydzielanie sił i środków do GRE /około 40 minut/, ich przemarsz do rejonu zbiórki GRE /ORE//około 60 minut/ i osiągnięcia przez nie w rejonie zbiórki gotowości do działania /około 80 minut/. Co w sumie daje około 180 minut /3 godziny/.

Jeśli by czynniki te nie występowały to czas osiągnięcia gotowości GRE /ORE/ do działania - w przytoczonych przykładach wyniósłby $220 - 180 = 40$; $260 - 180 = 80$. Średnia zatem wyniesie $(40 + 80) : 2 = 120 : 2 = 60$.

Stąd wniosek, że spełnianie warunku, jakim jest udzielenie porażonym pomocy przedlekarskiej w czasie do 2 godzin, możliwe będzie wówczas, gdy GRE zostaną zawczasu zorganizowane, a czas ich marszu do rejonu zbiórki nie przekroczy 2 godzin. Innymi słowy, ludzie porażeni otrzymają pomoc przedlekarską w czasie do 2 godzin, jeśli położenie GRE w ugrupowaniu bojowym pułku /dywizji/ będzie takie, z którego odległość do opłacalnych obiektów zagrożonych uderzeniami broni jądrowej nie przekroczy 15 - 20 km.

Spełnienie tego warunku /w natarciu dywizji z rejonu wyjściowego położonego w głębi/ można dokonać w sposób następujący:

1. W rejonie wyjściowym GRE pułków należy rozmieścić na zewnętrznej granicy rejonu ześrodkowania pułków, a GRE wchodzące w skład ORE usytuować wewnątrz rejonu ześrodkowania dywizji.
2. W czasie marszu dywizji na rubież wejścia do walki GRE pułków i pierwszego rzutu dywizji przesuwać się powinny na czele sił głównych swych pułków. Po dojściu natomiast tych pułków na odległość 6-8 km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, GRE zajmują rejon zbiórki, w którym powinny pozostać do momentu wejścia pierwszego rzutu pułku do walki, a następnie przesunąć się za pierwszym rzutem pułku. Takie usytuowanie GRE pułków pierwszego rzutu pozwala na:
 - prowadzenie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w ugrupowaniu artylerii /podczas jej marszu i pobytu na SO / przez działanie w przód;
 - udzielanie pomocy porażonym elementom ugrupowania swych pułków przez działanie w tył na głębokość 15-20 km. Przy działaniu w tył GRE mogą również udzielać pomocy w prowadzeniu akcji takim elementom dywizji jak: WSD dywizji, OPpanc, OZap, OChem.

GRE pułków drugiego rzutu dywizji natomiast powinny się przesuwać na czele sił głównych swych pułków, a po dojściu na odległość 6 - 8 km od rubieży wejścia do walki /tych pułków/ zająć rejon zbiórki i działać podobnie jak GRE pułków pierwszego rzutu. Tak rozmieszczone GRE pułków drugiego rzutu dywizji mają możliwość prowadzenia akcji ratunkowej w oddziałach /pod-

oddziałach/ będących przed nimi jak i do tyłu w głąb ugrupowania macierzystych pułków.

Jeśli idzie o GRE wchodzące w skład ORE powinny one maszerować na końcu kolumny pułków drugiego rzutu dywizji, skąd będą miały możliwość niesienia pomocy wojskom maszerującym przed nimi, jak i jednostkom tyłowym przesuwanymi się za nimi. Najbardziej korzystnym rozwiązaniem, zapewniającym gotowość sił ratunkowo-ewakuacyjnych do akcji, jest takie w którym ORE składałby się z trzech GRE, które z kolei przesuwałyby się równolegle z elementami ugrupowania bojowego dywizji, po wyznaczonej dla nich drodze. Położenie GRE, w zależności od ruchu elementów ugrupowania bojowego obrazuje załącznik nr 18: "Wykres ruchu elementów ugrupowania bojowego i grup ratunkowo-ewakuacyjnych 19Dz". We wszystkich przypadkach, aby umożliwić GRE jak najszybsze dojście do rejonów porażenia, celowe jest wyznaczanie dróg alarmowych, po których mogłyby się przesuwać bez zakłóceń. Jeden z wariantów rozmieszczenia GRE w ugrupowaniu dywizji przedstawiono w załączniku nr 19: "Rozmieszczenie i przesunięcie GRE w natarciu dywizji".^{44/}

Oprócz wymienionych sposobów wydzielenia sił i środków do GRE może być zastosowany sposób trzeci tzw. kombinowany. Istota tego sposobu polega na tym, że pododdziały piechoty /czołgów/ przeznaczone do GRE pozostają w ugrupowaniu macierzystych jednostek. Pododdziały natomiast rodzajów wojsk i służb, mające wejść w skład GRE są zawczasu wydzielone i rozmieszczone w

44/ Załącznik nr 18 i 19 opracowano na podstawie materiałów ćwiczenia głównego nr 204 "Natarcie dywizji". ASG, nr bibl.0393.

ugrupowaniu pułku /dywizji/ według wyżej omawianej zasady. Takie usytuowanie pododdziałów rodzajów wojsk i służb wchodzących w skład GRE poważnie skróci czas osiągnięcia gotowości GRE. Przykłady z ćwiczeń potwierdzają fakt, że najwięcej czasu przeznaczają się na zebranie tych pododdziałów podczas formowania GRE, co wynika z ich położenia w ugrupowaniu pułku czy dywizji.

Przedstawione sposoby wydzielania GRE w natarciu dywizji oraz przewidywanie ich działania umożliwia:

- skrócenie czasu przeznaczonego na organizację GRE, a tym samym wcześniejsze rozpoczęcie akcji;
- postawienie dowódcy GRE zadania do prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w poszczególnych okresach natarcia dywizji.

Mankamentem podanego sposobu jest to, że GRE mogą być przez nieprzyjaciela zniszczone uderzeniami jądrowymi. Jeżeli taki fakt będzie miał miejsce, to uderzeń jądrowych mogą uniknąć te pododdziały /oddziały/, które mają wykonywać zadania bojowe, a to właśnie jest celem omawianych zabiegów.

Przedstawione wyżej sposoby organizacji GRE i proponowane miejsce ich rozmieszczenia w ugrupowaniu bojowym pułku i dywizji mogą mieć decydujący wpływ na terminowe przystąpienie do usuwania następstw powstałych po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

1.3. Ogólne zasady likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej w natarciu dywizji.

Sprawne usuwanie skutków uderzeń jądrowych zarówno w

rejonie porażenia, jak i poza nim w dużym stopniu zależy od sposobów realizacji przedsięwzięć wchodzących w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Skuteczność prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej zależy między innymi od właściwego zaplanowania wszystkich przedsięwzięć wchodzących w zakres obrony przed bronią masowego rażenia, w okresie poprzedzającym uderzenia bronią jądrową przez nieprzyjaciela oraz zdecydowanego ich realizowania.

Analiza literatury przedmiotu badań, doświadczenia ćwiczeń sprawiają, że istnieje dość dobra podstawa do sprecyzowania zasad wykonania przedsięwzięć wchodzących w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, na szczeblu dywizji, ze szczególnym uwzględnieniem przedsięwzięć likwidacji takich jak: rozpoznanie rejonów porażenia bronią jądrową; odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia oraz prace ratunkowo-ewakuacyjne w rejonie porażenia.

1.3.1. Sposoby rozpoznania rejonu /rejonów/ porażenia bronią jądrową na szczeblu dywizji.

Rozpoznanie rejonu /rejonów/ porażenia bronią jądrową jest przedsięwzięciem poprzedzającym każdą decyzję i działanie podczas likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela.

Doświadczenia ćwiczeń wskazują, że rozpoznanie rejonu porażenia bronią jądrową celowo jest prowadzić w dwóch etapach: pierwszy organizowany i realizowany przez dowództwo dywizji i dowództwo pułku, drugi zaś organizowany i prowadzony przez do-

wódcę grupy ratunkowo-ewakuacyjnej /GRE/.

Zadaniem rozpoznania realizowanego w pierwszym etapie jest dostarczenie dowódcy danych o: położeniu i działaniu pododdziałów /oddziałów/, na które zostały wykonane uderzenia jądrowe, granicach terenu skażonego o różnym stopniu natężenia promieniowania, miejscach największych zniszczeń, rozmiarach pożarów i kierunkach jego rozprzestrzeniania się, najdogodniejszych kierunkach wyprowadzania ocalałych sił i środków oraz najdogodniejszych kierunkach podejścia sił ratunkowo-ewakuacyjnych do rejonu prowadzenia prac ratowniczych.

Do wykonania zadań pierwszego etapu rozpoznania rejonów porażenia bronią jądrową, jak wykazują doświadczenia ćwiczeń i literatura przedmiotu, na szczeblu dywizji organizuje się 1-2 oficerskie patrole rozpoznania. Jeden z patroli może prowadzić rozpoznanie przy użyciu Mi-2. Wówczas, mając na uwadze możliwości tego środka, patrol ten może rozpoznać w ciągu godziny 4-6 rejonów uderzeń jądrowych, 1-2 drogi o łącznej długości do 280 km. Warto przy tym podkreślić, że możliwości dobowe załogi śmigłowca Mi-2 pozwalają wykonać 2-3 wyloty po 2-2,5 godziny lotu lub 6-8 wylotów po 20-30 minut lotu. Natomiast drugi patrol, działający na transporterze opancerzonym lub czołgu, może rozpoznać w ciągu godziny 1-2 rejony porażenia; uwarunkowane to będzie odległością rejonu porażenia od miejsca skąd patrol ten jest wysyłany oraz rodzaju porażonego obiektu /jego wielkości/.

Na szczeblu pułku, zazwyczaj, organizowany jest oficerski patrol rozpoznania, działający przy wykorzystaniu trans-

portera opancerzonego lub czołgu.

Przyjmując powyższe założenia organizowania oficerskich patroli rozpoznania rejonów porażenia dochodzimy do wniosku, że na szczeblu dywizji /łącznie z oficerskimi patrolami organizowanymi na szczeblu pułku/ rozpoznanie rejonów porażenia bronią jądrową może być prowadzone przy użyciu sześciu patroli, które mogą rozpoznać do 9 rejonów porażenia /5 rejonów porażenia rozpoznają patrole naziemnego rozpoznania i 4 rejony porażenia rozpoznawane przez patrol działający na śmigłowcu/.

Możliwości dywizji w rozpoznaniu rejonów porażenia bronią jądrową jeszcze bardziej wzrosną o ile uwzględni się możliwości pododdziałów naziemnego rozpoznania skażeń /plस्क kchem dywizji może rozpoznać 1-2 rejony porażenia/, jak również siły i środki pododdziałów będących w pobliżu rejonów porażenia oraz gdy na korzyść dywizji działać będą pododdziały powietrznego rozpoznania skażeń - ze szczebla armii.

Dane powyższe wskazują, że dywizja ma możliwość prowadzenia rozpoznania rejonów porażenia bronią jądrową w sytuacji najbardziej złożonej, tj. gdy nieprzyjaciel wykona 10-12 uderzeń jądrowych na dywizję.

Rozpoznanie rejonów porażenia po powietrznych uderzeniach jądrowych możliwe będzie po około 30 minutach od wybuchu, gdyż wcześniej w rejonie wybuchu powstają kłęby dymu i uniemożliwiają obserwację. Często zdarza się również, że po tym okresie rozpoczyna się rozwój pożarów, w wyniku czego wytwarza się dym i rozprzestrzenia na duże obszary. Utrudnia to lub uniemożliwia obserwację z powietrza nawet przez kilka

godzin.

Rozpoznanie po naziemnych wybuchach jądrowych można prowadzić po przemieszczeniu się obłoku promieniotwórczego poza obszar rozpoznania. Proces wznoszenia się i opadania cząstek pyłu promieniotwórczego w rejonie uderzenia trwa około 30 minut, a przemieszczenie się obłoku zależy od prędkości wiatru. Przestrzeń do bezpiecznego działania śmigłowców powstanie po zakończeniu opadania pyłu promieniotwórczego, a więc po upływie około 1 godziny. Stąd wniosek, że podjęcie decyzji o likwidacji skutków uderzeń możliwe będzie na podstawie danych dostarczanych tylko przez system wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń^{45/} oraz po udokładnieniu ich danymi z bezpośredniego rozpoznania rejonów porażenia. Potwierdzeniem powyższego są uzyskane wyniki z przeprowadzonych badań, przeprowadzonych w czasie ćwiczenia z 11 DPanc pk "RYS-74".^{46/}

Z badań tych wynika, że pierwsze informacje o uderzeniach jądrowych dostarczane były, do sztabu dywizji, przez sys-

45/ Strukturę organizacyjną i zadania wymienionych systemów, w sposób szczegółowy, podaje się w następujących materiałach źródłowych: "Organizacja zadania i zasady działania systemu wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń w dywizji". Sygn.Chem. Wewn 168/77; "Instrukcja o działaniu posterunków podczas obserwacji wybuchów jądrowych i wykrywania skażeń". Sygn.Chem. 236/72; "Instrukcja o powietrznym rozpoznaniu skażeń". Sygn.Chem. 261/73.

46/ Patrz załącznik nr 20: "Zestawienie przedsięwzięć likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej realizowanych podczas ćwiczenia z 11 DPanc pk "RYS-74".

tem wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń - w czasie do dwóch godzin. Po opracowaniu prognozy przez SOAS, tj. po 30 minutach, dowódca dywizji nakazał przeprowadzić bezpośrednie rozpoznanie rejonów porażenia - przy użyciu śmigłowca. Patrol oficerski w składzie oficer operacyjny i szef zabezpieczenia chemicznego, w czasie 35 minut, sukcesywnie przekazywał dane o sytuacji w rejonach porażenia, jak również kierował wyprowadzaniem ocalałych sił i środków z rejonów porażenia, a ponadto przekazywał zadanie dla oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego /ORE/ zdążającego do rejonów porażenia.

Zadaniem rozpoznania realizowanego w drugim etapie jest dostarczenie dowódcy grupy ratunkowo-ewakuacyjnej danych dotyczących: położenia porażonych sił i środków, w tym szczególnie ustalenie skupisk porażonych ludzi i miejsc rozmieszczenia uzbrojenia i sprzętu technicznego zarówno uszkodzonego, jak i pozostającego bez załóg i obsługi, który bezzwłocznie należy ewakuować; miejsca i kierunku rozwijania się pożarów zagrażających porażonym ludziom i sprzętowi bojowemu; najdogodniejszego kierunku prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej i rejonów, do których można wyprowadzać ocalałe siły i środki, w tym szczególnie ustalenie; tymczasowych punktów zbiórki porażonych /TPZP/ i punktów zbiórki sprzętu uszkodzonego /PZSU/, dróg dojścia w zawałach /zwałach/ zagrażających dojście do porażonych ludzi i miejsc położenia sprzętu; miejsca rozmieszczenia punktów regulacji ruchu i posterunków /rubieży/ zaporowych - w wypadku występowania paniki wśród porażonych; miejsca grzebania poległych; miejsca punktu dowódczo-obszewacyjnego /PDO/ dowódcy grupy ra-

tunkowo-ewakuacyjnej; stopnia skażenia terenu, jeśli nieprzyjaciel wykonał uderzenie naziemne.

Uzyskanie powyższych danych, mając na uwadze ich aktualność i dużą dokładność, stanowi podstawowy warunek do podjęcia przez dowódcę GRE decyzji o sposobie prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Spełnienie tego warunku wówczas będzie możliwe, gdy do uzyskania tych danych zostaną zaangażowane określone siły i środki, stanowiące ruchome elementy GRE.

Charakter przedstawionych zadań wskazuje, że w skład tych elementów powinny wejść siły i środki, z poszczególnych rodzajów wojsk i służb, szczególnie zaś z pododdziałów inżynierskich, chemicznych, medycznych i technicznych. Strukturę organizacyjną sił i środków przeznaczonych do prowadzenia rozpoznania rejonu porażenia w ramach działania grupy ratunkowo-ewakuacyjnej i oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego /ORE/ przedstawia załącznik nr 5 i 13.

Analiza literatury przedmiotu badań, doświadczenia ćwiczeń, przeprowadzone wyżej rozważania wskazują, że możliwości dywizji w zakresie rozpoznania rejonów porażenia - mając na uwadze jej dotychczasową strukturę organizacyjną - pozwalają na prowadzenie rozpoznania w 9 rejonach porażenia. Możliwości dywizji mogą wzrosnąć o ile do wykonania tych zadań zostaną zaangażowane siły i środki pododdziałów będących w pobliżu tych rejonów, patrole rozpoznania skażeń, organa rozpoznania grup /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnych. Bardzo dużą pomoc w tej dziedzinie organom dowodzenia dywizji /pułku/ mogą udzielić sąsiedzi, szczególnie w etapie marszu dywizji na rubież wejś-

cia do walki, jak również nadrzędny szczebel dowodzenia.

1.3.2. Sposoby odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia na szczeblu dywizji

System dowodzenia stanowi uporządkowany zgodnie z zasadami sztuki wojennej zbiór organów i środków dowodzenia oraz powiązań informacyjnych, funkcjonalnych i technicznych pomiędzy nimi, niezbędnych do podejmowania decyzji i zapewniających osiągnięcie celów operacji /walki/.^{47/} Ideowy schemat systemu dowodzenia dywizji, przedstawia załącznik nr 21.

W przedstawionym systemie dowodzenia dywizji - mając na uwadze układ hierarchiczny - w zależności od szczebla dowodzenia wyróżniamy: system dywizyjny, podsystemy pułkowe, podsystemy batalionowe, podsystemy kompanijne, podsystemy plutonowe, podsystemy drużynowe /załogowe/. Natomiast zaś, mając na uwadze układ specjalistyczny, w systemie dowodzenia dywizji wyróżnia się następujące podsystemy: dowódcy ogólnowojskowego; sztabu ogólnowojskowego; wojsk rakietowych i artylerii; wojsk

47/ Regulamin służby sztabów w pułku /projekt - edycja druga/ ASG. 1978 r., s. 15.

Organami dowodzenia dowódcy są: sztab związku operacyjnego /związku taktycznego, oddziału/, zarząd /wydział, sekcja/ polityczny, szefowie rodzajów wojsk, służby techniczne, służby kwatermistrzowskie i oddział /wydział/ kadr. Tamże s. 18.

Techniczne środki dowodzenia obejmują całokształt urządzeń technicznych, środków organizacyjnych i biurowych, stwarzających niezbędne warunki do sprawnego dowodzenia. Do technicznych środków dowodzenia zalicza się: środki łączności; środki zdobywania informacji; środki przetwarzania informacji; dowódczo-sztabowe środki transportowe; środki organizacyjno-techniczne i biurowe. Tamże s. 55.

obrony przeciwlotniczej; wojsk inżynieryjnych; wojsk chemicznych, tyłów. Ponadto system dowodzenia dywizji jest ściśle sprzężony z systemem dowodzenia armii, sąsiadów oraz z podsystemem dowodzenia lotnictwa. W przedstawionych podsystemach, ze względu na występujące w nich wyspecjalizowane komórki, wyróżniamy z kolei inne podsystemy. I tak np. w podsystemie sztabu ogólnowojskowego wyróżniamy podsystem rozpoznania.

W systemie dowodzenia dywizji wyróżnia się również, mając na uwadze układ zabezpieczenia, podsystemy: łączności, służby porządkowo-ochronnej, obsługi.

Każdy z omawianych podsystemów nie działa samodzielnie lecz znajduje się w bardzo ścisłej zależności od innych podsystemów. W stosunku do systemów nadrzędnych występuje on jako system dowodzony a w stosunku do podległych jako system dowodzący.

Nie trudno zauważyć, że im wyższe miejsce zajmuje system dowodzenia w hierarchicznej strukturze wojsk, tym więcej łączy w sobie systemów, podsystemów, różnych elementów i tym bardziej złożone występują w nim wzajemne powiązania i stosunki. Na przykład od szczebla pułku, oprócz sztabu ogólnowojskowego, będącego zasadniczym organem dowodzenia, występują już szefowie rodzajów wojsk i służb z organami dowodzenia oraz z podległymi im siłami i środkami.

Z przedstawionych dotychczas treści można wnioskować, że strukturę i działalność systemu dowodzenia należy rozpatrywać od strony funkcjonalnej, organizacyjnej i technicznej. Na

ten temat, w materiale źródłowym pt. "Zasady dowodzenia wojskami" mówi się następująco: "Jeśli mowa o stronie funkcjonalnej, ma się na myśli działalność osób funkcyjnych z ich obowiązkami, przyjętymi metodami pracy i współzależnościami między organami dowodzenia a wykonawcami. Strona organizacyjna to zagadnienie organizacyjno-etatowej struktury organów dowodzenia oraz przyjętego systemu stanowisk dowodzenia. Wreszcie strona techniczna to stan wyposażenia systemu w środki techniczne wykorzystywane do dowodzenia wojskami" /s.73/.

Jak z powyższego wynika, zasadniczymi komponentami systemu dowodzenia są osoby funkcyjne dowództw i ich wzajemne stosunki i metody pracy oraz techniczne środki dowodzenia, zapewniające warunki zdobywania i szybkiego obiegu informacji, ruchliwość i żywotność systemu a także zorganizowanie z tych osób i środków punktów dowodzenia, których liczba i nazwa według obowiązujących dokumentów normatywnych jest następująca: na szczeblu dywizji - stanowisko dowodzenia /SD/, wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD/, kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia /KSD/; na szczeblu pułku - SD i KSD.

Stanowiska dowodzenia przeznaczone są, jak wiadomo, do kierowania podległymi wojskami. Na stanowiskach dowodzenia znajduje się określony skład osób funkcyjnych, niezbędne techniczne środki dowodzenia oraz pododdziały łączności, ochrony i obsługi. Tworzenie, od szczebla pułku wzwyż, więcej niż jednego punktu dowodzenia nie tylko przybliża organy dowodzenia do walczących wojsk, lecz także zapewnia trwałość dowodzenia wojskami w ogóle. Urzutowanie organów dowodzenia i ich technicz-

nych środków dowodzenia w głąb, zmniejsza prawdopodobieństwo jednoczesnego ich zniszczenia.

Przed przystąpieniem do rozważań na temat odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia wydaje się być celowym jednoznaczne określenie tego co autor rozumie pod pojęciem "odtworzenia naruszonego systemu dowodzenia".

Istota tego przedsięwzięcia polega na przywróceniu organom dowodzenia, danego szczebla, zdolności do dowodzenia wojskami.

Organa dowodzenia, jak wiadomo, mają określoną strukturę organizacyjną, w skład której wchodzi określony etatem stan liczebny ludzi i technicznych środków dowodzenia. W wypadku wykonania przez nieprzyjaciela uderzenia jądrowego na stanowisko dowodzenia, na którym znajduje się wydzielony skład osobowy, niezbędne techniczne środki dowodzenia, wówczas skład osobowy i środki, albo ich części, znajdujące się na tym stanowisku dowodzenia, prawdopodobnie zostaną zniszczone, względnie pozbawione zdolności wykonywania dotychczasowych funkcji. Logiczną konsekwencją tego faktu jest utrata przez ten organ dowodzenia, będący na stanowisku dowodzenia/ zdolności do kierowania wojskami. Dalszą konsekwencją tego zdarzenia jest zerwanie powiązań informatycznych, funkcjonalnych i technicznych pomiędzy organem dowodzącym a dowodzonym. Stąd wypływa logiczny wniosek, że o przywróceniu porażonym organom dowodzenia zdolności dowodzenia wojskami możemy mówić wówczas, gdy zostaną uzupełnione /bądź zminimalizowane/ straty bojowe w siłach i środkach, stanowiących obsadę stanowisk dowodzenia.

Innymi słowy, w miejsce ubytych sił i środków powinny być przydzielone /uzupełnione/ nowe siły i środki.

Na szczeblu dywizji, jak wiadomo, nie ma zapasowych sił i środków umożliwiających uzupełnienie strat bojowych poszczególnych organów dowodzenia. Stąd w praktyce szkoleniowej stosuje się różne sposoby, polegające - jak podaje "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 2/120/1975 /s.75/- " /.../ początkowo na doraźnym zastąpieniu zniszczonych ogniw dowodzenia innymi - wcześniej do tego przewidzianymi i przygotowanymi". I dalej "Następnie odpowiednio do możliwości i potrzeb, odtwarza się obezwładnione ogniwa dowodzenia drogą uzupełnienia /przesunięć/ składów osobowych i sprzętu. Środkami uzupełnienia ludzi mogą być zarówno ocalałe ogniwa dowodzenia, jak i sztabu OW, terenowe sztaby wojskowe, uczelnie wojskowe, ośrodki szkolenia itp. Sprzęt natomiast przede wszystkim środki łączności i transportu oraz urządzenia dowodzenia czerpie się z zapasów, a po ich zużyciu z podległych związków i oddziałów. Wszystkie te związki i oddziały obciąża się równomiernie".

Natomiast w materiale źródłowym pt.: "Odtwarzanie zdolności bojowej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ i prowadzenie działań zaczepnych ocalałymi siłami",^{48/} na temat odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia mówi się w sposób następujący: " W zależności od charakteru i struktury strat, poniesionych przez organa dowodzenia, istnieją następujące sposoby odtwarzania dowodzenia;

48/ Patrz odsyłacz 19.

- częściowe uzupełnienie stanem osobowym i środkami łączności, oraz przekazanie dowodzenia jednemu ze stanowisk dowodzenia;
- przekazanie dowodzenia na zapasowe stanowisko dowodzenia, lub na stanowisko dowodzenia jednego z sąsiadów oraz kontynuowanie dowodzenia bez odtwarzania ognia pośredniego;
- utworzenie nowego organu dowodzenia z pozostałości dwóch, lub kilku dowództw, które utraciły znaczną ilość swoich sił i środków;
- przekazanie dowodzenia związkom taktycznym jednemu z dowództw pułkowych, a następnie wzmocnienie siłami i środkami".

Z treści przedstawionych cytatów, jak również z obserwacji ćwiczeń z wojskami^{49/} wynika, że odtwarzanie naruszonego systemu dowodzenia - w zależności od stopnia porażenia organów dowodzenia - można realizować dwoma podstawowymi metodami: odtwarzanie zdolności organów dowodzenia do kierowania wojskami w ramach ich poprzedniej struktury organizacyjnej; przejmowanie funkcji organu dowodzenia, który został zniszczony /obezwładniony/ przez nie zniszczony organ dowodzenia.

1. Odtwarzanie zdolności organów dowodzenia do kierowania wojskami w ramach ich poprzedniej struktury organizacyjnej.

Podstawowym rozwiązaniem w tej metodzie jest uzupełnienie poniesionych, przez dany organ dowodzenia, strat bojowych poprzez skierowanie sił i środków z organów dowodzenia, na które nie zostały wykonane uderzenia jądrowe.^{50/}

Podobnym rozwiązaniem, w omawianej metodzie, może być jak wskazują radzieckie materiały źródłowe - utworzenie nowego

49/ Patrz odwołacz 4 i 5.

50/ Sposób ten był z powodzeniem stosowany w czasie ćwiczenia z 1. Pułk "RYS-24", patrz załącznik nr 20.

organu dowodzenia z pozostałości dwóch dowództw, które utraciły znaczną ilość sił i środków. Ten sposób może mieć miejsce wówczas, gdy jednostki organizacyjne, np. dwa pułki utraciły zdolność bojową i z pozostałości ich sił i środków tworzy się oddział zbiorczy, a z obezwładnionych dwóch dowództw pułków tworzy się jeden organ dowodzenia. Podobne rozwiązanie można stosować na szczeblu pułku, w przypadku gdy dwa bataliony utraciły zdolność bojową, i przechodzi się, w odtwarzaniu ich zdolności bojowej, na zmniejszenie ilości działających pododdziałów. Wówczas z dwóch dowództw batalionu tworzy się jeden organ dowodzenia.

Następnym rozwiązaniem, stosowanym w tej metodzie, jest uzupełnienie strat bojowych obezwładnionego organu dowodzenia drogą uzupełnienia bieżącego lub kompleksowego. Odtwarzanie zdolności organu dowodzenia do kierowania wojskami systemem kompleksowym, jak wykazuje praktyka ćwiczeń, daje wysoce pozytywne rezultaty. Potwierdzeniem powyższego stwierdzenia są wyniki uzyskane w czasie ćwiczenia z 16 DPanc pk "ORŁAN-78", przeprowadzonego w marcu 1978 r. Zapasowy sztab DPanc, organizowany z kadry Wyższej Oficerskiej Szkoły Wojsk Pancernych, przejął dowódzenie 16 DPanc w czasie 3 godz., od momentu przybycia w rejon zapasowego stanowiska dowodzenia dywizji. Przejmowanie dowodzenia odbywało się na zapasowym stanowisku dowodzenia dywizji - przy wykorzystaniu rozwiniętego systemu łączności ZSD. Uzyskany czas odtwarzania naruszonego dowodzenia, w tym przypadku, został przekroczony tylko, o 30 minut w stosunku do ustaleń - patrz załącznik nr 22: "Główne wskaźniki

czasu odtwarzania zdolności bojowej dywizji".

Przedstawiona metoda odtwarzania zdolności organów dowodzenia do kierowania wojskami, w swej istocie, jest prawie identyczna z metodą /sposobami/ jakie stosuje się przy odtwarzaniu zdolności bojowej wojsk, porażonych bronią jądrową.

Logika tego stwierdzenia wynika z treści podstawowego celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, tj. - odtworzenie zdolności bojowej wojsk. Odtwarzając zdolność bojową wojsk, przywracamy im możliwość wykonywania zadania bojowego. Natomiast, odtwarzając zdolność organów dowodzenia do kierowania wojskami stwarzamy warunki do przywrócenia zerwanych powiązań informatycznych i technicznych pomiędzy organem dowodzącym a dowodzonym - w końcowym zaś efekcie odtwarzamy naruszony system dowodzenia.

2. Przejmowanie funkcji organu dowodzenia, który został zniszczony /obezwładniony/, przez niezniszczony /nieobezwładniony/ organ dowodzenia.^{51/} Istota tej metody polega na tym, że za-

51 a. W praktyce szkoleniowej wojsk sposób ten nosi różne nazwy, np. "Wzajemna zamiennność punktów dowodzenia w każdym ogniwie, jak również między niższymi i wyższymi szczeblami dowodzenia" - "Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia", /s.42/. "Przejęcie dowodzenia przez inne punkty dowodzenia danego szczebla /WSD, ZSD, KSD/"; "Przejęcie dowodzenia przez stanowisko dowodzenia szczebla niższego, i odwrotnie" - "Praca dowódców i sztabów w zakresie obrony wojsk przed bronią masowego rażenia /podręcznik/. Sygn. Chem. 255/76, s.129. "Przekazanie dowodzenia na zapasowe stanowisko dowodzenia, lub na stanowisko dowodzenia jednego z sąsiadów. Patrz odsyłacz 16.

51 b. "Przejęcie funkcji jednego punktu dowodzenia przez drugi jest rozwiązaniem doraźnym. We wszystkich sytuacjach musi być odtworzony obezwładniony punkt dowodzenia /.../". "Biuletyn Informacyjny" Sztabu Generalnego nr 4/109/72, s.207.

dania wynikające z zakresu i treści dowodzenia przypisane odnośnemu organowi dowodzenia w danym systemie dowodzenia - rozmieszczonego na punkcie dowodzenia - przekazywane są innemu organowi dowodzenia - pozostającemu w danym systemie, bądź w systemie podrzędnym lub nadrzędnym, albo do organu dowodzenia systemu współdziałającego.

W przetłumaczeniu na język praktycznego działania, istotę tej metody, rozumie się następująco:

a. Przejmowanie dowodzenia w systemie dowodzenia dywizji.

Współcześnie, jak wiadomo, dowództwo dywizji może być podzielone na następujące punkty dowodzenia: stanowisko dowodzenia, wysunięte stanowisko dowodzenia, kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia oraz w miarę potrzeby powietrzny element dowodzenia. Stosownie do wymienionych punktów dowodzenia następuje podział dowództwa dywizji na poszczególne punkty dowodzenia, które stanowią obsadę wymienionych punktów i spełniają ściśle określone funkcje dowodzenia - zachowując bezpośrednią podległość dowódcy. Jeżeli, przy takim założeniu, zostanie zniszczone stanowisko dowodzenia, wówczas funkcję dowodzenia realizowaną przez obsadę stanowiska dowodzenia może przejąć wysunięte stanowisko dowodzenia. W przypadku zniszczenia stanowiska dowodzenia i wysuniętego stanowiska dowodzenia - wówczas na krótki okres czasu dowodzenie może przejąć kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia. Jeżeli natomiast uległo kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia, to dowodzenie tyłami - po odpowiednim wzmocnieniu - powinna przejąć grupa operacyjna /przedstawiciele/ służby kwatermistrzowskiej i technicznej znajdująca się

na stanowisku dowodzenia. Podobny sposób przejmowania dowodzenia może być stosowany również na szczeblu pułku.

b. Przejmowanie funkcji dowodzenia wojskami dywizji przez organ dowodzenia pozostający w systemie dowodzenia podrzędnym lub nadrzędnym - w stosunku do systemu dowodzenia dywizji. Sposób ten wyraża się tym, że w przypadku zniszczenia organów dowodzenia dywizji, rozmieszczonych na stanowisku dowodzenia i wysuniętym stanowisku dowodzenia, dowodzenie wojskami dywizji może przejąć dowództwo jednego z pułków, przede wszystkim zaś dowództwo pułku zawczasu przygotowane /wyznaczone/ do tego celu.^{52/} Podobną zasadę można stosować na szczeblu pułku i batalionu.

W przypadku przejmowania dowodzenia wojskami dywizji przez sztab armii, wówczas będzie to przejęcie dowodzenia przez organ dowodzenia systemu nadrzędnego, w przypadku zaś przejmowania dowodzenia wojskami dywizji przez dowództwo sąsiedniej dywizji, wówczas będzie to przejmowanie dowodzenia wojskami dywizji przez dowództwo współdziałającego systemu dowodzenia.

Przedstawiona metoda odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia jest zabiegiem doraźnym, pozwalającym - do czasu

52/ Dla pułku przejmującego dowodzenie wojskami dywizji, sztab armii powinien skierować do tego pułku następujące środki łączności: radiolinię R-401, aparatownię AŁD-3, radiostację R-140. Podstawa - konsultacja w Głównym Inspektoracie Szkolenia MON.

odtworzenia zdolności organów dowodzenia /drogą uzupełnienia poniesionych przez nie strat bojowych/ - zapewnić ciągłość dowodzenia, lecz tylko na krótki okres czasu, bowiem ilość i charakter zadań spełnianych przez zniszczone /obezwładnione/ organa dowodzenia przekracza możliwości tych organów dowodzenia, które przejęły na siebie dodatkowe zadania wynikające z dowodzenia.

Najbardziej efektywnym sposobem przejmowania dowodzenia wojskami, których sztab uległ zniszczeniu, jest przejęcie dowodzenia przez zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/.^{53/}

Zapasowe stanowisko dowodzenia organizowane na szczeblu dywizji, jak wykazują wyniki z przeprowadzonych badań, może być gotowe do bezkolizyjnego przejęcia i zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami dywizji w przypadku zniszczenia lub niemożliwości dowodzenia ze stanowiska dowodzenia wówczas, gdy: zostanie zorganizowana łączność ze stanowiskiem dowodzenia, kwatermistrzowskim stanowiskiem dowodzenia, podwładnymi, przełożonym oraz z wojskami współdziałającymi i sąsiadami; zostanie zapewnione ciągle zbieranie informacji o sytuacji wojsk dywizji, osoby funkcyjne wchodzące w skład zapasowego stanowiska dowodzenia będą uczestniczyć w opracowaniu decyzji dowódcy na stanowisku dowodzenia; zostanie zachowane ciągle informowanie obsady zapasowego stanowiska dowodzenia o sytuacji, decyzjach dowódcy, wydanych rozkazach i zarządzeniach;

53/ Powyższy sposób przejmowania dowodzenia wojskami dywizji badany był w czasie ćwiczenia z 16 DPanc pk. "ORLAN-78". Obsadę ZSD stanowiło 5 oficerów plus radiostacja R-118, autobus sztabowy AS-2, transporter opancerzony typu "SKOT".

osoby funkcyjne wchodzące w skład zapasowego stanowiska dowodzenia będą posiadać niezbędne dokumenty do dowodzenia wojskami dywizji.

Wszechstronna analiza wyników badań, uzyskanych w czasie ćwiczeń z 16 DPanc pk. "ORŁAN-78" oraz poglądu płka dra doc. B. Bidzińskiego i płka dra S. Piotrowskiego zawarte w materiale pt.: "Koncepcja organizacji i funkcjonowania zapasowego stanowiska dowodzenia". ASG. Nr bibl. 03171 wskazują, że:

1. Na szczeblu dywizji obsadę zapasowego stanowiska dowodzenia przewiduje się w liczbie 5 osób /zastępca dowódcy dywizji do spraw liniowych, oficer z wydziału operacyjnego, oficer z wydziału rozpoznawczego, oficer z wydziału łączności, oficer od szefa artylerii dywizji. Wyposażeni w 1-2 wozy dowodzenia, radiostację średniej mocy, samochód osobowo-terenowy i śmigłowiec. Pracę zapasowego stanowiska dowodzenia dywizji może zabezpieczyć drużyna ochrony i obsługi na transporterze opancerzonym lub bojowym wozie piechoty.

2. Na zapasowym stanowisku dowodzenia dywizji powinny być takie dokumenty bojowe jak: mapa robocza z decyzją dowódcy dywizji wraz z legendą oraz plan rozpoznania, łączności, użycia dywizjonu rakiet taktycznych i artylerii. Niezbędne dane dotyczące zabezpieczenia działań bojowych i obrony przeciwlotniczej rysuje się na mapie z decyzją dowódcy. Dokumenty te z zasady powinny być opracowywane na mapach roboczych oficerów znajdujących się na zapasowym stanowisku dowodzenia. Dokumenty te opracowują oficerowie z obsady zapasowego stanowiska dowodzenia, względnie ci oficerowie z obsady stanowiska dowodze-

nia, którzy są przewidziani do zamiany oficerów będących na zapasowym stanowisku dowodzenia.

3. W przypadku zniszczenia /obezwładnienia/ stanowiska dowodzenia i przejęcia dowodzenia przez obsadę zapasowego stanowiska dowodzenia, wówczas zachodzi konieczność wzmocnienia jej stanem osobowym i technicznymi środkami dowodzenia. Do wzmocnienia obsady zapasowego stanowiska dowodzenia celowe jest wykorzystać stan osobowy i techniczne środki dowodzenia z obezwładnionego stanowiska dowodzenia, podległych sztabów, a także sztabu nadrzędnego, lub zapasowych dowództw i rezerwy sił i środków szczebla nadrzędnego.

Koncepcja organizowania zapasowego stanowiska dowodzenia według "Znowelizowanego systemu punktów dowodzenia"^{54/} stwarza najbardziej dogodne warunki do bezkolizyjnego przejmowania dowodzenia wojskami dywizji - w przypadku zniszczenia /obezwładnienia/ obsady stanowiska dowodzenia.

Z przedstawionych treści wynika, że warunkiem sprawnego odtworzenia naruszonego systemu dowodzenia, przy zastosowaniu wyżej przedstawionych metod - jak wykazują doświadczenia

54/ Regulamin służby sztabów w polu /projekt-edycja druga/ podaje, że na szczeblu dywizji organizowane są następujące punkty dowodzenia: stanowisko dowodzenia /SD/, zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/, wysunięty punkt dowodzenia /WPD/, powietrzny element dowodzenia /PED/; dwa ostatnie punkty dowodzenia organizowane są doraźnie - w miarę potrzeb.

ćwiczeń z wojskami - jest uwzględnienie niezbędnych przedsię-
wzięć organizacyjnych w procesie planowania i organizowania
natarcia. Przedsięwzięcia te powinny ujmować zakres czynnoś-
ci poszczególnych osób funkcyjnych na wypadek:

- wyeliminowania z systemu dowodzenia pewnych elementów, które
mogą być zastąpione siłami i środkami dywizji;
- zniszczenia w systemie dowodzenia dywizji takiej liczby ele-
mentów, że nie można już będzie odtworzyć go siłami dywizji
bez pomocy z zewnątrz /przez sztab nadrzędny/.

Przedsięwzięcia te w obydwu wypadkach powinny obejmo-
wać: wyznaczenie odpowiedniej ilości ludzi do obsadzenia waku-
jących stanowisk funkcyjnych i zapoznanie ich z oczekującymi
ich obowiązkami; dokonanie podziału środków łączności i trans-
portu oraz określenie sposobu ich wydzielenia /miejsce zbiór-
ki, na jaki sygnał/; przygotowanie podstawowych dokumentów bo-
jowych i pomocniczych /decyzja dowódcy dywizji, dokumenty eks-
ploatacyjne łączności, tabele dowodzenia/ i przekazanie ich
sztabowi, który jest przygotowywany do przejęcia dowodzenia.

Materiały źródłowe, pochodzenia radzieckiego, zaleca-
ją tworzenie dowództwa odwodowego o zmniejszonym składzie. I
tak np.: na szczeblu pułku - batalionowe, w dywizji - pułkowe
z organicznego sztabu pułku i dywizji, a także z istniejących
rezerw.

Głównym zadaniem dowództw odwodowych będzie czasowe
odtworzenie dowodzenia w pododdziałach lub oddziale. Dowódz-
two odwodowe będzie w stanie przejąć dowodzenie tylko wtedy,
gdy zawczasu zostanie zorganizowane, znać będzie stan podle-

głych oddziałów i pododdziałów, system łączności, a środki łączności będą gotowe do pracy w każdej chwili.

Podkreśla się, że skład tych dowództw może być następujący: dowództwo odwodowe w pułku powinno mieć skład zbliżony do dowództwa batalionu, natomiast dowództwo odwodowe dywizji organizuje się o podobnym składzie jak na szczeblu pułku z dodaniem oficerów zdolnych wykonywać zadanie w roli szefów rodzajów wojsk i służb. Zarówno dowództwa odwodowe organizowane w pułku jak i na szczeblu dywizji powinny być zabezpieczone w niezbędne środki łączności.

Niezależnie od sposobu odtwarzania dowodzenia, jeśli warunki zezwalają, fakt przejęcia dowodzenia należy potwierdzić rozkazem /zarządzeniem/ dowódcy dywizji /lub dowódcy szczebla nadrzędnego/, w którym powinno się podać: nazwiska osób i przejmowane przez nie funkcje; miejsce organizacji odtwarzanego sztabu; wydzielone siły i środki łączności, transportu oraz czas ich dostarczenia; sposób powiadomienia wojsk o fakcie przejęcia nad nimi dowodzenia /kto i od kiedy przejmuje dowodzenie/.

Sztab pułku wyznaczony do przejęcia dowodzenia wojskami powinien: znać i śledzić sytuację w skali dywizji, posiadać dane radiowe, radioliniowe i radiotelefoniczne, kryptonimy stacji telefonicznych i adresy radiowe oraz sygnały rozpoznawcze osób funkcyjnych i odpowiednie tabele dowodzenia; znać sygnał do przejęcia dowodzenia, a także samodzielnie przejąć dowodzenie, jeśli nie otrzyma sygnału nakazującego przejęcia dowodzenia, a z sytuacji wynika, że obsady punk-

tów dowodzenia dywizji zostały obezwładnione.

W celu zapewnienia skutecznego dowodzenia podległymi pododdziałami i przejętymi wojskami dywizji, celowe jest dokonanie podziału dowództwa pułku na dwa zespoły. Zasadniczą część oficerów z dowódcą i szefem sztabu pułku na czele przejmuje funkcję sztabu dywizji, pozostała część oficerów z zastępcą dowódcy pułku do spraw liniowych dowodzi podległymi wojskami pułku.

We wszystkich przypadkach, gdy wraz z przejmowaniem dowodzenia zachodzi konieczność likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, zarówno sztab pułku przejmujący dowodzenie dywizją, jak i nowo utworzony sztab, np. przejmujący dowodzenie pułkiem, bądź dywizją, oraz obsady punktów dowodzenia np.: WSD /ZSD/, KSD przejmujące funkcje obsady SD, powinien ustalić: stopień utraty zdolności bojowej porażonych oddziałów /pododdziałów/ i sposób jej przywrócenia; potrzeby /sposoby/ odtworzenia naruszonego systemu dowodzenia, w porażonych oddziałach, pododdziałach; możliwości i sposób prowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych; kierunki i rejony do których można wyprowadzać ocalałe pododdziały /oddziały/; rejony rozwinięcia punktów medycznych, zbiórki sprzętu uszkodzonego, zabiegów sanitarnych i specjalnych; stan zapasów materiałowych w oddziałach i sposób ich uzupełnienia, zakres pomocy ze szczebla nadrzędnego; wykonawców odpowiedzialnych za realizację głównych przedsięwzięć likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Sumując należy zaznaczyć, że odtwarzanie naruszonego

systemu dowodzenia /odtworzenie zdolności organów dowodzenia, przejmowanie dowodzenia/ stanowi integralną część składową odtwarzania zdolności bojowej wojsk. Przejmowanie dowodzenia jest niezwykle złożonym przedsięwzięciem i wymaga dalszych badań, w celu uzyskania jak najlepszego kształtu tego przedsięwzięcia. Sprawne odtwarzanie naruszonego systemu dowodzenia wymaga zrealizowania tego problemu w najbardziej złożonej sytuacji. Największe możliwości w zakresie przejmowania dowodzenia, na określonym szczeblu, mają obsady punktów dowodzenia takich jak: WSD /ZSD/ z racji swojego usytuowania i stopnia wdrożenia w proces dowodzenia. Szczególnie ważnym zagadnieniem w kształtowaniu warunków do odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia jest posiadanie, na każdym szczeblu dowodzenia, odwodu sił i środków, który w jak najkrótszym czasie mógłby stanowić wzmocnienie obezwładnionych organów dowodzenia.

1.3.3. Prace ratunkowo-ewakuacyjne w rejonie porażenia bronią jądrową

Akcję ratunkowo-ewakuacyjną organizuje się i prowadzi najczęściej w niezwykle skomplikowanej sytuacji /skażenia promieniotwórcze, zniszczenia pokrycia terenowego, pożary/. Akcja ratunkowo-ewakuacyjna powinna być tak zorganizowana, aby w jak najkrótszym czasie można było udzielić pomocy porażonym ludziom i ewakuować sprzęt z najbardziej zagrożonych rejonów.

W styczności z nieprzyjacielem akcję ratunkowo-ewakuacyjną w pierwszej kolejności należy prowadzić w tych pododdziałach /oddziałach/, które poniosły najmniejsze straty, w przeci-

wieństwie do innych wypadków, gdzie najpierw udziela się pomocy najbardziej poszkodowanym.

W celu lepszej organizacji prowadzenia akcji, gdy jest ona realizowana przy użyciu sił i środków skierowanych z zewnątrz wyznacza się:

- rejon zbiórki, w którym siły i środki wchodzące w skład GRE /ORE/, zbierają się w określonym czasie, przyjmują odpowiednie ugrupowanie na okres przesunięcia do rubieży rozwinięcia i otrzymują zadania. Rejon ten wyznacza się możliwie najbliższej ugrupowania wojsk, z których wydziela się siły i środki do GRE /ORE/;
- drogę /drogi/ marszu dla GRE /ORE/;
- rubież rozwinięcia, na której GRE /ORE/ przyjmuje najdogodniejsze ugrupowanie do przeprowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Na rubieży tej dowódca GRE /ORE/ precyzuje wcześniej postawione zadania;
- sektor, przez który rozumie się część rejonu, w którym prace prowadzą określone siły i środki. Granice sektora wyznacza się wzdłuż dobrze widocznych punktów terenowych. Sektor może być podzielony na odcinki ratownicze i odcinki gaśnicze, przez które rozumie się część sektora objętą pożarem o charakterze zwartym oraz odcinki terenu skażonego, w którym to skażenia promieniotwórcze osiągają wartość powyżej 0,5 R/h;
- tymczasowe punkty zbiórki porażonych /TPZP/, do których wynosi się porażonych ludzi. Na punktach tych dokonuje się segregacji porażonych w celu przygotowania ich do dalszego etapu ewakuacji tj. do PPM lub DPM, bądź do szpitala. Tymczasowe punkty porażonych wyznacza się na zewnętrznej granicy rejonu porażenia;

- tymczasowe punkty zbiórki sprzętu uszkodzonego, bądź pozostającego bez załóg /obsług/. Na punktach tych dokonuje się przeglądu sprzętu mającego na celu ustalenia stopnia uszkodzeń. Sprzęt bojowy wymagający remontu, większego zakresu prac, ewakuuje się do punktów zbiórki sprzętu uszkodzonego dywizji lub pułku;
- rejon zbiórki po zakończeniu akcji, w którym zbiera się siły i środki GRE /ORE/. Dowódcy tych pododdziałów, po jego zajęciu, meldują o wykonaniu zadań i poniesionych stratach w podległych im pododdziałach. Następnie pododdziały wracają do macierzystych jednostek lub pozostają w gotowości do wykonania kolejnych zadań.

Prowadzenie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej - jak wskazują materiały źródłowe i doświadczenia ćwiczeń - można podzielić na dwa etapy:

- pierwszy etap obejmuje prace wykonywane przez porażone pododdziały /oddziały/ własnymi siłami i środkami;
- drugi etap obejmuje prace realizowane siłami i środkami własnymi oraz skierowanymi z zewnątrz do rejonu porażenia.

Głównym celem prac wykonywanych w pierwszym etapie jest udzielanie pomocy porażonym, opanowanie ewentualnej paniki i przekonanie żołnierzy, że mogą rozpocząć akcję ratunkową, stworzenie siłom i środkom przybywającym z zewnątrz odpowiednich warunków do działania.

Zasadniczymi czynnościami realizowanymi na pierwszym etapie jest: samoobrona polegająca przede wszystkim na przez-

wyciężeniu strachu, gaszeniu palącej się odzieży oraz udzielaniu pomocy porażonym. Pierwsza pomoc polega na zakładaniu masek przeciwigazowych, odzieży ochronnej /w rejonie skażonym środkami promieniotwórczymi/, podawaniu odtrutek, nakładaniu opatrunków, tamowaniu krwotoków, unieruchomieniu złamań przez nakładanie szyn, łupek, wynoszeniu porażonych z miejsc zagrożonych pożarami i zatopieniami.

Grupowe działanie żołnierzy, porażonego pododdziału w kolejnej fazie prac ratunkowych powinno przyjąć formę zespołowego działania, pod kierownictwem ocalałych dowódców lub osób przejmujących dowodzenie akcją, np. przez oficerski patrol rozpoznania - dowodzący ze śmigłowca. Praca zespołów polega na udzieleniu pomocy porażonym i wynoszenie ich na tymczasowe punkty zbiórki porażonych. Przy styczności z nieprzyjacielem dowódcy organizują dalsze działanie, zależnie od zdolności bojowej pododdziału.

W razie niemożności wydobycia załóg z przewróconego sprzętu bojowego należy go ustawić w normalne położenie, a jeśli brak do tego sił i środków - oznaczyć, że znajdują się w nim żołnierze. W fazie tej dowódca dąży do nawiązania łączności z przełożonym, sąsiadami oraz stwarza dogodne warunki do działania sił z zewnątrz. Ustala również drogi ewakuacji, drogi dojścia do skupisk porażonych żołnierzy i uszkodzonego sprzętu. Rejony te oznacza się wyraźnymi znakami białego koloru, aby można było łatwo rozpoznać je z powietrza, a także organizuje się ochronę i regulację ruchu na zewnętrznym pierścieniu rejonu porażenia oraz przygotowuje przewodników dla sił wkraczających do akcji z zewnątrz. Jeżeli akcja prowadzona była

tylko siłami porażonego pododdziału, to ostatnią fazą stanowią przedsięwzięcia, mające na celu: ewakuowanie porażonych na punkt medyczny, sprzętu na punkt zbiórki, powtórne przeszukanie rejonu; zebranie sił i środków w określonym rejonie; sprawdzenie stanu ilościowego żołnierzy i sprzętu; dołączenie pozostałych sił do pododdziałów wykonujących zadanie bojowe.

Działanie sił i środków z zewnątrz /GRE/ na drugim etapie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej można podzielić na dwa okresy:

- pierwszy okres - przesunięcie GRE /ORE/ z rejonu zbiórki na rubież rozwinięcia;
- drugi okres - wykonanie prac wchodzących w zakres akcji.

Przesunięcie GRE /ORE/ na rubież rozwinięcia może się odbywać w następujący sposób. Przed siłami głównymi GRE przesuwa się organa rozpoznania skażeń, inżynieryjnego, medycznego i technicznego. Określają one i wytyczają bezpieczne drogi wyjścia na rubież rozwinięcia oraz kierunku prowadzenia akcji /korzystając z danych uzyskanych od przewodników wysyłanych z porażonych wojsk/. Ustalają skupiska porażonych żołnierzy i uszkodzonego sprzętu oraz zapoczątkowują udzielanie pierwszej pomocy. Za organami rozpoznania przesuwa się pododdziały /GRE/ przeznaczone do torowania dróg i lokalizowania pożarów, stwarzając tym samym warunki do prowadzenia akcji. Za nimi maszerują pododdziały przeznaczone do udzielania pomocy porażonym i ich ewakuowania oraz pododdziały pomocy technicznej i ewakuowania sprzętu.

Ugrupowanie GRE /ORE/ w czasie przesunięcia ich do rubieży rozwinięcia może być różne. Zależy ono od skutków uderzeń,

rodzaju obezwładnionego obiektu, właściwości terenu itp. Podczas akcji ratunkowo-ewakuacyjnej szczególnego znaczenia nabiera działanie pododdziałów porządkowo-ochronnych. Przedsięwzięcia dotyczące porządku i ochrony realizowane przez GRE, powinny zmierzać do ograniczenia lub zamknięcia ruchu kołowego i pieszego nie związanego z prowadzeniem akcji. Zapewnia się to przez organizację regulacji ruchu na drogach dojścia do rejonu porażonego bronią jądrową, kierunkach /drogach/ ewakuacji porażonych ludzi i sprzętu bojowego oraz na drogach wyprowadzenia ocalałych sił do rejonów zbiórki /ześrodkowania/. Posterunki regulacji ruchu zapewniają zarazem ochronę akcji.

W razie powstania paniki wśród wojsk porażonych dowódcy GRE powinni zorganizować "rubieże zaporowe", wykorzystując do tego celu pododdziały z wojsk porażonych, które nie uległy panice lub siły z pododdziałów porządkowo-ochronnych, wchodzących w skład GRE /ORE/.

Torowanie dróg i przygotowanie objazdów GRE realizują przede wszystkim na tych kierunkach, z których prowadzona będzie ewakuacja ludzi porażonych i ewakuacja sprzętu uszkodzonego. Pożary lokalizuje i gasi tylko wówczas, gdy zagrażają one ludziom, sprzętowi bojowemu i środkom zabezpieczenia materiałowo-technicznego bądź też utrudniają prowadzenie ewakuacji osób porażonych i uszkodzonego sprzętu bojowego.

Pierwszej pomocy porażonym GRE udzielają według zasad wyżej opisanych. Pierwszym natomiast etapem ewakuacji, gdzie udziela się pomocy lekarskiej jest PPM, rozwijany w odległości 4-8 km od rejonu porażenia. Ewakuacja osób porażonych może się

niekiedy odbywać do dywizyjnego punktu medycznego z pominięciem PPM. Dywizyjny punkt medyczny rozwija się siłami etatowego batalionu medycznego dywizji lub medycznego batalionu umocnienia, na kierunku największego nasilenia ewakuacji porażonych. Żołnierzy nie wymagających specjalistycznej pomocy po udzieleniu pierwszej pomocy medycznej kieruje się do punktu lekko rannych, a stamtąd do pododdziału.

Pomoc techniczna udzielana przez GRE sprowadza się do prac spawalniczych, cięcia metalu w celu umożliwienia dostępu do załóg zablokowanych w wozach bojowych i specjalnych, usuwania uszkodzeń dla stworzenia warunków do ewakuacji sprzętu, zwłaszcza zaś znajdującego się w takim położeniu, które zagraża jego zniszczeniem lub utratą.

Przygotowując ewakuację sprzętu bojowego z rejonu porażenia należy przede wszystkim przygotować go do zabrania /podnieść wywrócone pojazdy, wozy bojowe itp./. W pierwszej kolejności ewakuuje się sprzęt o sprawnym układzie napędowym i bieżnym oraz sprzęt, wymagający remontu bieżącego. Ze sprzętu który doznał poważniejszych uszkodzeń ewakuuje się najpierw sprzęt dowodzenia, zestawy rakietowe, stacje radiolokacyjne i radiowe oraz inny sprzęt konieczny do dalszych działań. Sprzęt natomiast sprawny, bez załóg, ewakuuje się poza wszelką kolejnością w celu zabrania go z miejsc zagrożonych pożarem.

W wypadku porażenia wojsk wskutek skażenia, pododdziały porażone przeprowadzają we własnym zakresie lub przy pomocy pododdziałów wchodzących w skład GRE częściowe zabiegi sanitarne i specjalne, wykorzystując posiadane zestawy do odkażenia

i dezaktywacji /IZS, EZS, EZCz/ oraz odpowiednie odkażalniki. Całkowitym zabiegom sanitarnym i specjalnym poddaje się pododdziały na punktach zabiegów specjalnych pułków i dywizji organizowane siłami plutonów chemicznych pułków i kompanii chemicznej dywizji lub brygad chemicznych armii.

Jeśli istnieje konieczność wykonywania prac przez dłuższy czas w terenie skażonym, to należy zmieniać żołnierzy i organizować odpoczynek. Po każdej akcji ratunkowo-ewakuacyjnej przeprowadza się przegląd prac, obejmujący każdy obiekt i każdy odcinek. Za przegląd są odpowiedzialni dowódcy sektorów /odcinków/, którzy o wynikach meldują dowódcy GRE.

Dowódca grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnego po zakończeniu akcji składa meldunek przełożonym, w którym podaje:

- czas zakończenia akcji;
- zakres i rodzaj wykonywanych prac;
- straty poniesione przez grupę ratunkowo-ewakuacyjną;
- kolejność i sposób wyprowadzenia pododdziałów wchodzących w skład GRE do rejonu zbiórki;
- prośby.

Sumując rozważania o możliwościach i ogólnych zasadach prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w natarciu dywizji można wnioskować, że decydujące znaczenie w organizacji i prowadzeniu akcji ma jak najszybsze wprowadzenie sił ratowniczych w rejon porażenia i sposób ich działania.

Cel akcji ratunkowo-ewakuacyjnej osiągnięty zostanie wówczas, gdy w jej prowadzeniu stosowane będą następujące zasady:

1. Aktywność działania, która wyraża się w dążeniu do jak najlepszego wykorzystania możliwości sił i środków biorących udział w akcji. W prowadzeniu akcji powinno się stosować takie sposoby, które zapewnią skuteczne zapobieganie pogłębianiu się skutków uderzeń jądrowych.

2. Skupienie głównego wysiłku w akcji ratunkowo-ewakuacyjnej; kierunek ten określany jest, z zasady, przez przełożonego organizującego akcję.

Główny wysiłek w akcji ratunkowo-ewakuacyjnej polega na ześrodkowaniu sił i środków w celu udzielenia pomocy wojskom, które poniosły najmniejsze straty, aby w wyniku tego stworzyć im warunki do jak najszybszego wejścia do walki; lub w celu udzielenia pomocy wojskom, które poniosły duże straty, o ile z sytuacji taktycznej wynika, że takie użycie sił ratowniczych jest bardziej konieczne.

3. Ciągłość prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Stosowanie tej zasady wyraża się w tym, że akcja niezależnie od warunków w jakich jest prowadzona powinna być kontynuowana aż do jej zakończenia. Zapewnienie ciągłości akcji osiąga się przez posiadanie odwodu sił i środków. Posiadanie odwodu nabiera szczególnego znaczenia, gdy akcja jest prowadzona w rejonie skażonym, co wiąże się z koniecznością stosowania zamienności sił, na skutek ich szybszego zmęczenia.

4. Ekonomia sił. Stosowanie tej zasady polega na tym, że żaden z elementów GRE /ORE/ nie może być bezczynny. W przypadku nie występowania pożarów, siły i środki przeznaczone do jego likwidacji należy użyć do innych prac itp. Ponadto do wykonania

określonych prac należy angażować tyle sił i środków, ile niezbędnie jest konieczne.

5. Twórczość i inicjatywa. Zasada ta ma szczególne znaczenie w razie utraty łączności z przełożonym. Stosowanie tej zasady polega na poszukiwaniu jak najlepszych rozwiązań w prowadzeniu akcji ratunkowo-ewakuacyjnych, z użyciem "cywilnych" sił i środków włącznie.

W wyniku wykonania wyżej omówionych przedsięwzięć wchodzących w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz przedsięwzięć typu zabiegów sanitarnych i specjalnych, uzupełnienie zniszczonych zapasów i środków materiałowych, którym autor nie poświęcił więcej uwagi, z racji wyczerpującego ich opisu w literaturze wojskowej, jak również realizacji zabiegów prowadzących do przywrócenia stanu moralno-psychicznego /problem o najwyższym stopniu złożoności i wymagający dodatkowych badań/ - przyczynia się do stworzenia warunków do wykonania zadania bojowego.

Sens tego przedsięwzięcia /stworzenie warunków do wykonania zadania bojowego/ polega na zrealizowaniu zadań przyczyniających się do zorganizowanego kontynuowania natarcia, w istniejącej sytuacji. Osiąga się to przez wykonanie przedsięwzięć wchodzących w zakres odtwarzania zdolności bojowej porażonych oddziałów /pododdziałów/ i naruszonego systemu dowodzenia, co w konsekwencji pozwoli na odtworzenie naruszonego systemu ugrupowania bojowego, systemu ognia, jak również systemu współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych. W nie mniejszym stopniu do stworzenia warunków zapewniających wykonanie zadania bojowe-

go przyczyniają się takie przedsięwzięcia jak: wyprowadzenie oddziałów /pododdziałów/ z rejonów zagrażających ich bezpieczeństwu, ustalenie sposobu pokonania stref skażeń, pożarów i zatopień, przygotowanie dróg manewru, wykonanie zabiegów sanitarnych i specjalnych oraz prac ratunkowych, leczniczych i ewakuacyjnych.

Głównym celem niniejszego rozdziału była próba skonkretyzowania celu i zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz ocena możliwości i sposobu przeprowadzenia likwidacji w natarciu dywizji.

Zagadnienia te, zwłaszcza jednoznaczne rozumienie istoty, zakresu i treści likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, wywierają przemożony wpływ na planowanie, organizowanie oraz treść i metodę pracy dowódcy i sztabu w tym przedmiocie działania.

Z przeprowadzonych badań zakresu likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej wynika, że do najważniejszych przedsięwzięć dotyczących usuwania skutków użycia broni jądrowej w dywizji należą czynności prowadzące do odtwarzania dowodzenia, rozpoznania rejonów porażenia, ratowania ludzi, uzbrojenia i sprzętu technicznego, prowadzenie zabiegów specjalnych i sanitarnych. Przywrócenie natomiast zdolności bojowej wojsk, rozumianej jako uzupełnienie poniesionych strat bojowych, może nastąpić wówczas, gdy dywizja poprzez uzupełnienie otrzyma ludzi i sprzęt bojowy odpowiednio do poniesionych strat. Do tego czasu wszelkiego rodzaju zabiegi w tej dziedzinie mają charakter działania doraźnego.

Konieczność prowadzenia prac ratowniczych w rejonach porażenia wskazuje na potrzebę tworzenia w pułkach grup ratunkowo-ewakuacyjnych, na szczeblu dywizji zaś oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego. Ilość i skład tych elementów uwarunkowane są możliwością wydzielenia przez pułk/dywizję/ pododdziałów piechoty /czołgów/, zwłaszcza pododdziałów rodzajów wojsk i służb. Możliwości dywizji w tym zakresie, przy uwzględnieniu przewidywanej ilości uderzeń jądrowych, którą nieprzyjaciel może wykonać na dywizję, pozwalają na wydzielenie 8-12 grup ratunkowo-ewakuacyjnych, jeśli chodzi o pododdziały piechoty /czołgów/. Jednak, gdy zachodzi potrzeba organizowania 8-12 GRE - dywizja powinna otrzymać wzmocnienie ze szczebla armii w postaci pododdziałów rodzajów wojsk i służb, szczególnie zaś w sytuacji, w której dywizja utraci częściowo zdolność bojową i kontynuuje natarcie.

O sprawnym przeprowadzeniu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, jak wskazują wyniki badań, decyduje: stała gotowość sił i środków przeznaczonych do usuwania następstw użycia broni jądrowej, poziom umiejętności wojsk w szybkim usuwaniu tych skutków. Wysoka efektywność prac ratowniczych, leczniczych i ewakuacyjnych w dużej mierze zależy będzie od właściwej organizacji i sprawnej realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia natarcia, zwłaszcza przedsięwzięć związanych z zabezpieczeniem chemicznym, medycznym, technicznym i materiałowym.

2. METODA I TREŚĆ PRACY DOWÓDCY SZTABU DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ W DZIEDZINIE PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA LIKWIDACJI SKUTKÓW UŻYCIA PRZEZ NIEPRZYJACIELA BRONI JĄDROWEJ

Użycie broni jądrowej na polu walki stawia przed organami dowodzenia wiele skomplikowanych zadań, które muszą być wykonane dla osiągnięcia celu walki, jak i celu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Skonkretyzowanie treści pracy dowódcy, sztabu i pozostałych organów dowodzenia dywizji pozwoli na sprawne planowanie, organizowanie i prowadzenie likwidacji skutków użycia tej broni, a także przyczynić się może do wyraźnego określenia obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności poszczególnych osób funkcyjnych - w tym przedmiocie działania.

Analiza, treści pracy organów dowodzenia w dziedzinie likwidacji skutków uderzeń jądrowych, prezentowana w literaturze wojskowej,^{55/} wskazuje na odmienne formułowanie zadań organów dowodzenia w likwidacji skutków uderzeń jądrowych w stosunku do ujęcia regulaminowego.

W prezentowanych materiałach źródłowych doliczono się około 55 różnych czynności pracy dowódcy i sztabu w dziedzinie likwidacji, które można ująć w 12 kategorii:

- zbiera dane o skutkach użycia przez nieprzyjaciela broni ją-

^{55/} Patrz załącznik nr 24: "Zestawienie przewidywanych czynności dowódcy i sztabu w dziedzinie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej według wybranej literatury".

drowej i ocenia ich wpływ na możliwość prowadzenia działań bojowych i likwidacji skutków użycia tej broni;

- organizuje odtwarzanie naruszonego systemu dowodzenia;
- organizuje rozpoznanie rejonu /rejonów/ porażenia bronią jądrową;
- organizuje akcję ratunkowo-ewakuacyjną i wyprowadzanie ocalałych wojsk;
- ustala drogi manewru i ewakuacji, organizuje ich przygotowanie oraz służbę porządkowo-ochronną;
- organizuje gaszenie /lokalizowanie/ pożarów;
- organizuje prowadzenie zabiegów sanitarnych i specjalnych;
- ustala stopień naruszenia struktury organizacyjnej pododdziałów i określa sposób jej odtworzenia;
- ustala stan zapasów materiałowych i sposób ich uzupełnienia;
- ustala możliwość i sposób prowadzenia działań bojowych;
- opracowuje i przekazuje zarządzenia i decyzje dowódcy dotyczące prowadzenia działań bojowych i likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej;
- określa i melduje przełożonemu sposób prowadzenia działań bojowych i usuwaniu następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, jak również o zakresie niezbędnej pomocy w realizacji tych zadań.

Przedstawiona treść pracy dowódcy i sztabu, wyniki obserwacji ćwiczeń z wojskami, analiza literatury przedmiotu badań z jednej strony wskazuje na potrzebę szerszego ujęcia treści pracy organów dowodzenia w dziedzinie likwidacji skut-

ków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej niż jest to przedstawione w dokumentach normatywnych, z drugiej zaś strony pozwala na sprecyzowanie zadań tym organom dowodzenia, zarówno w dziedzinie wykonania zadania bojowego, jak i usuwania następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Podstawowym zadaniem w pracy organów dowodzenia w sytuacji po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, jak wykazują doświadczenia ćwiczeń jest dążenie do wykonania zadania bojowego, po czym równoległe do realizowania zadań likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. W obydwu dziedzinach podstawowym kryterium jest czas, w jakim organa dowodzenia zbiorą informacje, dokonają ich przetworzenia i przekażą zadania bojowe do wykonawców.

Opracowanie uniwersalnego sposobu pracy organów dowodzenia w dziedzinie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej jest niemożliwe, bowiem w każdym przypadku użycia tej broni wytworzy określone warunki, które niewątpliwie wpłyną zarówno na metodę, jak i na treść pracy dowódcy i sztabu. Można jedynie ogólnie sprecyzować i opisać zasady pracy dowódcy i sztabu w dziedzinie planowania, organizowania i prowadzenia likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej - biorąc za podstawę przedsięwzięcia wchodzące w jej zakres.

Z treści rozważań o zasadach przeprowadzania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej wynika, że o sprawnym jej przeprowadzeniu decyduje stała gotowość sił i środków przeznaczonych do usuwania następstw użycia tej bro-

ni, jak również właściwe zaplanowanie i zorganizowanie przedsięwzięć wynikających z zabezpieczenia działań bojowych, a przede wszystkim chemicznego, inżynierskiego, medycznego, technicznego i materiałowego. Rodzi się zatem pytanie: w jakim stopniu i zakresie możliwe jest zaplanowanie przedsięwzięć likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej - w procesie planowania i organizowania natarcia?

2.1. Wnioski z oceny zasadniczych zadań realizowanych przez dowódcę i sztab w dziedzinie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, w procesie planowania i organizowania natarcia.

Planowanie przedsięwzięć likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, w procesie planowania i organizowania natarcia, budzi różnego rodzaju wątpliwości co do możliwości ich realizacji. Świadczą o tym wypowiedzi na przykład, że zaplanowanie przedsięwzięć likwidacji przed użyciem przez nieprzyjaciela broni jądrowej mija się z celem. Oto niektóre z nich: " Moim zdaniem planowanie likwidacji skutków uderzeń jądrowych przed rozpoczęciem działań bojowych jest przedsięwzięciem wprost niemożliwym do zrealizowania, bowiem przewidywania nasze mogą być zupełnie inne niż potrzeby w konkretnej sytuacji, a w związku z tym projekt planu nic nikomu nie daje.^{56/} Planowanie likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia powinno się odbywać po uzyskaniu danych

56/ Zbiór prac Akademii 1/55/1972. Wyd. ASG, s. 165.

o uderzeniach bronią masowego rażenia z jednolitego systemu wykrywania uderzeń jądrowych i skażeń. W oparciu o te dane powinny być realizowane przedsięwzięcia zmierzające do likwidacji skutków uderzeń i skażeń".^{57/}

W sposób dobitny na temat planowania likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej w procesie organizowania działań bojowych wyraża się gen. Zb. Ohanowicz: "Podstawą do planowania w pierwszym etapie jest przede wszystkim ocena możliwości nieprzyjaciela w zakresie użycia BMR /liczba i moc ładunków jądrowych, czas wykonania napadu/.../. Wiadomości jakie posiadamy o nieprzyjacielu są zawsze fragmentaryczne, niepełne, szczególnie jeśli chodzi o sprawę najbardziej osłoniętą tajemnicą tj. o jego możliwości jądrowe. Dane o liczbie i mocy posiadanych przez przeciwnika ładunków jądrowych będą tylko orientacyjne /.../". "W referatach na konferencję prawie na 12 stronach wymieniony zostały problemy, które powinny znaleźć odbicie w planowaniu likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Jednym z nich jest prognozowanie rejonów uderzeń jądrowych i ich skutków. Wydaje się, że szczegółowe rozpatrywanie tego problemu nie jest celowe i w praktyce przyniesie niewiele korzyści.

Prognozowanie takie byłoby nieodzowne w warunkach, gdy znane byłyby w miarę dokładnie nie tylko liczba i moc posiadanych przez przeciwnika ładunków jądrowych lecz także i cele,

57/ Tamże, s.185.

które on rozpoznał i zidentyfikował w naszym ugrupowaniu. W przeciwnym wypadku należy liczyć się z tym, że każdy element ugrupowania - oddział czy pododdział - może zostać porażony, tylko nie można określić który i kiedy. Zatem szczegółowe rozpracowywanie i planowanie większości wymienionych w referatach zagadnień nie przyniesie spodziewanych korzyści.

Zagadnienia te należy zweryfikować pod kątem ich przydatności w praktyce, aby nie było planowania dla planowania.^{58/}

W wypowiedziach tych tkwi głęboka myśl, która skłania do poszukiwania odpowiedzi na pytanie: na ile możliwe i celowe jest ustalenie sposobu działania organów dowodzenia i podległych im wojsk na wypadek użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej?

Konieczność przewidywania skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i działania wojsk oraz organów dowodzenia w celu ich usuwania jest sprawą oczywistą. Chodzi bowiem o to, w jakim zakresie planować usuwanie następstw użycia broni jądrowej, jakie siły i środki przewidywać do wykonania tego zadania.

W rozwiązaniu tego problemu - nie wdając się w szerokie uzasadnienie konieczności planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej w etapie organizowania natarcia - przyjmuje się następujące założenia:

- likwidacja skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela

58/ Tamże, s. 202.

stanowi element obrony przed bronią masowego rażenia, a co za tym idzie, przedsięwzięcia wchodzące w jej zakres stanowią rodzaj zabezpieczenia działań bojowych;

- cel i rodzaj przedsięwzięć likwidacji stanowi o treści pracy dowódcy i sztabu zarówno w okresie planowania działań bojowych, jak i po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Zgodnie z wymienionymi założeniami należy rozpatrzyć kolejno przedsięwzięcia wchodzące w zakres likwidacji skutków uderzeń jądrowych i określić możliwość ich zaplanowania i zorganizowania - w procesie organizowania natarcia - z jednoczesnym wskazaniem organów dowodzenia, na których odpowiedzialność za ich wykonanie powinna spoczywać. Zwracając uwagę szczególnie na takie przedsięwzięcia jak: prognozowanie rejonów/stref/porażenia, skażenia promieniotwórczego, zniszczeń, zatopień, pożarów; rozpoznanie rejonu porażenia bronią jądrową; odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia; odtworzenie dróg manewru, dowozu i ewakuacji oraz prac ratunkowo-ewakuacyjnych; uzupełnienie środków materiałów i strat bojowych.

a. Prognozowanie rejonów /stref/ porażenia, skażenia promieniotwórczego, zniszczeń, zatopień i pożarów

Przedsięwzięcie to nie występuje w zakresie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni. Stanowi on jednak jedną z pierwszych czynności organów dowodzenia - po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej - w planowaniu i organizowaniu likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Ma ono na celu, jak podaje "Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia" /s.25/, "określenie strat ludzi, sprzętu bojowego i środ-

ków materiałowych oraz wniesienie niezbędnych zmian w ugrupowaniu bojowym /działaniu/ wojsk i tyłów lub skorygowanie ich zadań, a także orientacyjne określenie rodzaju i zakresu prac związanych z likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia".

Z charakteru tego przedsięwzięcia wynika, że w jego realizacji w pierwszym rzędzie powinny wziąć udział takie wydziały, jak: operacyjny, organizacyjno-ewidencyjny, polityczny, łączności oraz szef zabezpieczenia chemicznego, szef saperów, kwatermistrz - zastępca dowódcy, szef służb technicznych - zastępca dowódcy. Wynikami prognozy zainteresowali się również pozostałe osoby funkcyjne, na podstawie bowiem wyników prognozy mogą oni natychmiast przystąpić do opracowania nie tylko danych do decyzji dowódcy, ale i zarządzeń dla podległych rodzajów wojsk i służb.

Z istoty tego przedsięwzięcia wynika, że jego dokonanie może mieć miejsce wówczas, gdy nieprzyjaciel wykona uderzenie jądrowe. Stąd wniosek, że w procesie planowania i organizowania natarcia ta czynność w pracy organów dowodzenia może się sprowadzać tylko do przewidywania.

b. Rozpoznanie rejonów porażenia bronią jądrową

Przedsięwzięcie to ma na celu jak już podkreślono dostarczenia dowódcy dywizji informacji o rzeczywistej sytuacji w rejonach porażenia i ustalenia konkretnych przedsięwzięć związanych z akcją ratunkowo-ewakuacyjną. Z rodzaju prac wykonanych w rejonie porażenia /torowanie dróg, gaszenie, lokalizowanie

pożarów, wyszukiwanie i wynoszenie porażonych, ratowanie sprzętu bojowego itp./ wynika, że ich planowaniem i przeprowadzaniem powinny być zainteresowane takie wydziały jak: operacyjny, szef saperów, szef zabezpieczenia chemicznego, zwłaszcza kwatermistrz oraz szef służb technicznych, przedsięwzięcia te bowiem ściśle są związane z działaniem podległych im rodzajów wojsk i służb.

Stąd nasuwa się kolejny wniosek, że realizacją tego przedsięwzięcia powinny być zainteresowane wszystkie osoby funkcyjne, którym podlegają rodzaje wojsk i służb przeznaczone do wykonywania tego typu zadań. Podobny nasuwa się wniosek jeśli weźmiemy pod uwagę wykonanie prac ratunkowych, leczniczych i ewakuacyjnych w rejonie porażenia.

Rodzaj zadań obydwu przedsięwzięć /rozpoznanie rejonów porażenia i prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej/ wskazuje na to, że w procesie planowania i organizowania natarcia możliwość ich zaplanowania i zorganizowania może się sprowadzać do: wyznaczenia sił i środków w celu prowadzenia rozpoznania rejonów porażenia i prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej oraz określania ich miejsca w ugrupowaniu bojowym dywizji /na punktach dowodzenia, jeśli chodzi o siły i środki przeznaczone do rozpoznania rejonów porażenia/, ustalenia sygnałów wywoławczych.

c. Odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia

W planowaniu tego przedsięwzięcia mając na uwadze sposoby odtworzenia dowodzenia, o których mowa była w pierwszym rozdziale, udział biorą wszystkie wydziały sztabu dywizji i szefowie rodzajów wojsk i służb - bądź to z racji wydzielania

osób funkcyjnych przewidywanych do przejęcia dowodzenia wojskami oddziałów/ pododdziałów/ lub wyznaczania środków transportowych i łączności, bądź przygotowania odnośnych dokumentów dla sztabu pułku przygotowywanego do przejęcia dowodzenia wojskami dywizji - w wypadku zniszczenia wszystkich punktów dowodzenia szczebla dywizyjnego. Jak z tego wynika, w planowaniu i realizacji tego przedsięwzięcia udział biorą w zasadzie wszystkie organa dowodzenia podległe dowódcy dywizji z jego zastępcami na czele.

Z istoty zadań wchodzących w zakres odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia wynika, że istnieje nie tylko możliwość jego zaplanowania i zorganizowania w procesie organizacji natarcia, ale bezwzględna konieczność jego podjęcia i szczegółowego opracowania.

d. Odbudowa dróg manewru dowozu i ewakuacji

Potrzeba odbudowy dróg manewru dowozu i ewakuacji występuje nawet w warunkach prowadzenia działań bez użycia broni jądrowej. Akcentowanie tego przedsięwzięcia w likwidacji skutków uderzeń jądrowych jest uzasadnione o tyle, że nasilenie ruchu na drogach z racji masowych porażeń ludzi, uszkodzeń sprzętu i konieczności ich ewakuacji, oczyszczanie dróg staje się pierwszą czynnością w prowadzeniu akcji ratunkowo-ewakuacyjnej i zapewnieniu manewru wojsk. W planowaniu tego przedsięwzięcia zainteresowane są szczególnie: wydział operacyjny, szef saperów, kwatermistrz i szef służb technicznych.

W procesie planowania i organizowania natarcia realiza-

cja tego przedsięwzięcia sprowadza się z zasady do wyznaczenia sił i środków do wykonania tych zadań oraz określenia ich miejsca w ugrupowaniu bojowym dywizji.

e. Uzupełnienie zniszczonych zapasów i środków materiałowych oraz strat bojowych w ludziach i sprzęcie

Podobnie jak w poprzednich zadaniach udział w planowaniu uzupełniania zniszczonych zapasów i środków materiałowych oraz strat bojowych w ludziach i sprzęcie biorą wszystkie wydziały sztabu, szefowie rodzajów wojsk i służb. Możliwość zaplanowania tego przedsięwzięcia, zwłaszcza jego zorganizowanie w procesie planowania natarcia jest w pewnym stopniu ograniczone. W etapie organizowania natarcia odpowiedzialne wydziały i szefowie rodzajów wojsk i służb podejmują głównie te czynności, które zapewnić powinny gotowość do przyjęcia uzupełnienia w ramach systemu uzupełnienia bieżącego i kompleksowego.

Z oceny zadań organów dowodzenia w planowaniu przedsięwzięć likwidacji - w etapie organizowania natarcia - można wysnuć następujące wnioski:

- za całokształt planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej odpowiada wydział operacyjny sztabu dywizji;

- wszystkie wydziały sztabu dywizji, szefowie rodzajów wojsk i służb problematykę likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej powinni rozpatrywać w okresie planowania i organizowania natarcia, w zakresie swoich obowiązków funkcyjnych. Stopień szczegółowości rozpatrywanych zagadnień

uzależniony jest od konkretnej sytuacji taktycznej, posiadanych informacji o możliwościach użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz warunków jakich jest prowadzone natarcie /tj. czy broń jądrowa była już stosowana czy tylko istnieje zagrożenie jej użycia/;

- planowanie i organizowanie likwidacji skutków uderzeń jądrowych jest ściśle powiązane z organizacją zabezpieczenia natarcia, zwłaszcza z takimi rodzajami zabezpieczenia, jak: zabezpieczenie chemiczne, inżynieryjne, tyłowe;

- jeśli przedsięwzięcia likwidacji skutków uderzeń jądrowych wynikają z niektórych rodzajów zabezpieczenia działań bojowych, to odpowiedzialność za ich planowanie i realizowanie spoczywa na tych organach dowodzenia, które danym rodzajem zabezpieczenia kierują. Takie podejście w określaniu odpowiedzialności, obowiązków, uprawnień wyklucza tworzenie dodatkowych zespołów dla rozwiązywania zagadnień likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Nie neguje się w ten sposób konieczności stawiania osobom funkcyjnym zadań, które w ich obowiązkach nie są ujęte, uwarunkowane jest to bowiem konkretną sytuacją.

Sumując do zagadnień, które mogą być rozpatrywane w procesie planowania i organizowania natarcia, a wynikających z likwidacji skutków użycia broni jądrowej można zaliczyć: określenie sił i środków przeznaczonych do rozpoznania skażeń promieniotwórczych i rozpoznania rejonów porażenia; ustalenia sposobu odtwarzania naruszonego dowodzenia i wyznaczenie sił i środków i osób odpowiedzialnych za jego realizację, z opracowaniem odnośnej dokumentacji włącznie; wyznaczenie bądź wydzielenie

nie sił i środków do grup /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnych i podanie ich miejsca w ugrupowaniu bojowym oddziałów i dywizji oraz wskazanie przypuszczalnych kierunków ich działania; wyznaczenie sił i środków do utrzymania w stanie używalności dróg manewru dowozu i ewakuacji; określenie przewidywanych rejonów, punktów medycznych, punktów zbiórki uszkodzonych wozów, punktów zabiegów specjalnych i sanitarnych; przygotowanie sił i środków do sprawnego przyjmowania uzupełnienia przeznaczonego na pokrycie powstałych strat bojowych i zniszczonych środków materiałowych.

Wszystkie wymienione czynności odpowiednie organa dowodzenia ujmują w swoich planach zabezpieczenia natarcia, po uprzednim uzgodnieniu z wydziałem operacyjnym sztabu dywizji i zaakceptowaniu przez dowódcę, bądź szefa sztabu dywizji.

Planowanie i organizowanie likwidacji skutków uderzeń jądrowych nie może stanowić oddzielnej czynności organów dowodzenia. Czynność tę należy uwzględnić w procesie wypracowywania i podejmowania przez dowódcę dywizji decyzji o natarciu.

Przeprowadzone badania potwierdziły słuszność wysuniętych założeń. Na przykład, w czasie ćwiczenia z 11 MPanc pk. "RYS-74" dowódca dywizji ustalił sposób odtwarzania dowodzenia; wyznaczył sztab 42 pz do przejęcia dowodzenia wojskami na wypadek zniszczenia punktów dowodzenia szczebla dywizyjnego; nakazał szefowi sztabu przygotowanie grupy oficerów do przejęcia dowodzenia pododdziałami pułku, w wypadku zniszczenia punktów dowodzenia jednego z nich. W skład tej grupy weszli oficerowie /po jednym/ z następujących wydziałów: operacyjnego, rozpoznaw-

czego, łączności i politycznego. Grupę wyposażono w wóz dowodzenia R-3 i jedną radiostację R-118. Ponadto na podstawie wytycznych dowódcy dywizji zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych ustalił, wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb, skład i zadania GRE, i określił rejony zbiórki dla sił wchodzących w skład GRE oraz sygnały wywoławcze.^{59/}

Podobny zakres czynności wykonał dowódca i sztab w planowaniu i organizowaniu likwidacji skutków uderzeń jądrowych, w procesie organizowania natarcia, na ćwiczeniu prowadzonym z 20 DPanc, ćwiczeniu dowódczo-sztabowym prowadzonym ze słuchaczami II KWL ASG, ćwiczeniu prowadzonym z 16 DPanc.^{60/} Nie wspomina się tu o takich przedsięwzięciach, jak organizacja systemu rozpoznania skażeń, planowania rejonów zabiegów sanitarnych i specjalnych, czynności te bowiem realizowano podczas planowania natarcia, w ramach obrony wojsk przed bronią masowego rażenia.

Po użyciu natomiast przez nieprzyjaciela broni jądrowej wystąpi niewspółmiernie zwiększony zakres i znaczna różnorodność przedsięwzięć realizowanych podczas likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Skomplikowana sytuacja taktyczna, skrajnie ograniczony czas, duże napięcie psychiczne, trudności w zdobywaniu informacji i ich przekazywaniu, jak również konieczność natychmiastowego reagowania na rozwój sytuacji wymagają

59/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku w zakresie planowania i organizacji i kierowania oddziałami /pododdziałami w natarciu i obronie. ASG.1974,s.41.

60/ Wyniki badań z podanych ćwiczeń zawarte są w materiałach z przeprowadzonych badań nr bibl. 115/052.

od dowódcy i sztabu zwiększenia wysiłku i wzmocnienia działalności planistyczno-organizacyjnej w tym zakresie i wydzielenia dodatkowych sił i środków. Reakcja dowódcy, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb na radykalne zmiany sytuacji nie powinna być dłuższa od czasu, w którym powinno się udzielić porażonym ludziom pomocy i ewakuować sprzęt bojowy z miejsc zagrożonych pożarem, rejonów skażeń itp. Czas pracy organów dowodzenia, przeznaczony na organizowanie przeciwdziałania zamiarom nieprzyjaciela, prowadzącym do wykorzystania skutków użycia przez niego broni jądrowej, nie powinien być dłuższy od czasu potrzebnego na zrealizowanie tych zamiarów.

Wszystko to sprawia, że praca dowódcy i podległych mu organów dowodzenia powinna być szczególnie sprawna co można osiągnąć przez właściwe opracowanie treści przedsięwzięć likwidacji, zakresu odpowiedzialności poszczególnych osób funkcyjnych, odpowiednie zgrania sztabu w tym przedmiocie i koncentracji wysiłku do kolejnego rozwiązywania przedsięwzięć likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej - do odtworzenia zdolności bojowej wojsk porażonych.

2.2. Wnioski z oceny pracy dowódcy i sztabu po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, w świetle doświadczeń z ćwiczeń

Przeprowadzone badania wielu ćwiczeń^{61/} wskazują, że

61/ Między innymi " Ćwiczenia pk. "JENOT-71", "BIZON-71"RYŚ-74" "ZIMORÓDEK-76"; ćwiczenia dowódczo-sztabowe prowadzone ze słuchaczami II KWL ASG. Wynik z przeprowadzonych badań ujęto w materiale pt. "Materiał z przeprowadzonych badań". Nr bibl. 115/052.

po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela dużą liczbę zadań dotyczących usuwania następstw użycia tej broni przejmują na siebie dowódcy, że nie ma jednoznacznego zakresu obowiązków poszczególnych osób funkcyjnych i wytrenowania w ich realizacji, pozwalających na sprawne działanie - w dziedzinie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Na przykład w czasie ćwiczenia doświadczalnego pk. "RYŚ-74" dowódca dywizji osobiście przyjął 12 meldunków, wydał 8 zarządzeń, 4 razy informował oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb o sytuacji i wydanych zarządzeniach.

Szef sztabu natomiast złożył tylko jeden meldunek dowódcy, otrzymał 3 zarządzenia, był 6 razy obecny przy składaniu meldunków przez szefów rodzajów wojsk i służb, czy też stawianiu zadań /wydawaniu zarządzeń/ przez dowódcę. Szczegółowy przebieg pracy dowódcy i podległych mu osób funkcyjnych przedstawia załącznik nr 25: "Zestawienie czynności dowódcy i oficerów sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej."

Podany przykład, jak i inne dane z przeprowadzonych badań wskazują, że w procesie planowania, organizowania i kierowania likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, wymagania wynikające z zasad organizacji pracy były w pewnym stopniu nieprzestrzegane.

Niedomagania w pracy organów dowodzenia wyrażały się głównie w tym, że:

- dowódcy gros pracy wykonywali osobiście;
- stopień zaangażowania oficerów sztabu, szefów ro-

dzajów wojsk i służb w realizacji zadań likwidacji był różny, zazwyczaj spełniali oni funkcję wykonawczą, a nie współuczestniczących w planowaniu, organizowaniu i kierowaniu likwidacją;

- nie zawsze dokonywano szczegółowych kalkulacji czasu potrzebnego na wykonanie zadań likwidacji;

- nie w pełni przedstawiano decyzję dowódcy i przebieg likwidacji na odpowiednich dokumentach.

Przyczyną najczęściej spotykanych niedociągnięć w pracy organów dowodzenia - w procesie planowania i organizowania likwidacji po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej - było zbyt duże zaangażowanie dowódcy prowadzące do zajmowania się najdrobniejszymi szczegółami likwidacji, z drugiej zaś strony - niepełna znajomość zasad i sposobów organizowania i prowadzenia likwidacji przez pozostałe osoby funkcyjne. Powodem tego stanu rzeczy była zbyt swobodna interpretacja celu i zakresu likwidacji, jej miejsca w zabezpieczeniu działań bojowych, a przede wszystkim brak jednoznacznego określenia treści pracy dowódcy, sztabu i pozostałych organów dowodzenia, w tym przedmiocie działania. Stąd zachodzi potrzeba określenia ogólnych zasad pracy organów dowodzenia - w dziedzinie usuwania następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

2.3. Ogólne zasady pracy dowódcy i sztabu w likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej

Przeprowadzone badania pozwalają na stwierdzenie, że organizacja pracy organów dowodzenia dywizji po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej powinna, jak w każdym działaniu

obejmować:

- określenie zadań oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb stosownie do zaistniałej sytuacji, z uwzględnieniem obsady na poszczególnych punktach dowodzenia /WSD, SD, ZSD/;
- ustalenie terminów użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej;
- zapewnienie współpracy pomiędzy poszczególnymi obsadami punktów dowodzenia oraz oficerami komórek organizacyjnych.

Podstawą do określenia właściwej organizacji pracy stanowi ocena zakresu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, decyzja i wytyczne dowódcy, dotyczące likwidacji.

Organizatorem pracy w dziedzinie planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej jest szef sztabu, który określa zakres zadań, terminy i wykonawców prac dotyczących zbierania i opracowania informacji o skutkach uderzeń jądrowych, planowania i organizowania likwidacji skutków oraz kontroli jej prowadzenia.

Dowódca dywizji wraz z szefem sztabu koncentruje wysiłki na najistotniejszych problemach likwidacji. Dla osiągnięcia tego celu kierują oni pracą podległym im organom dowodzenia i określają: co, kto i w jakim terminie powinien wykonać.

Po wykonaniu przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych przedsięwzięcia planistyczno-organizacyjne, związane z likwidacją skutków użycia tej broni, mogą być różnorodne i zależeć od

charakteru skutków uderzeń bronią jądrową. Biorąc za podstawę położenie wojsk przed uderzeniami bronią jądrową nieprzyjaciela oraz wstępne dane o skutkach uderzeń przyjęto, że do pierwszoplanowanych przedsięwzięć planistyczno-organizacyjnych powinny należeć:

- zbieranie danych o skutkach użycia broni jądrowej;
- odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia;
- podjęcie decyzji i postawienie zadań wykonawcom;
- kontrola przebiegu likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej.

Przedsięwzięcia te w początkowym okresie likwidacji będą mieć charakter zadań cząstkowych - w porównaniu z całokształtem zadań wynikających z zakresu likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej. Początkowo więc działalność dowódcy i sztabu polegać będzie na tym, że na podstawie zaplanowanych przedsięwzięć związanych z likwidacją skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej /jeśli w wyniku zaistniałej sytuacji nie tracą swej aktualności/ dowódca i sztab powinni przystąpić do organizowania usuwania następstw tych skutków po czym, w miarę wyjaśniania sytuacji - do planowania. Należy podkreślić, że na podstawie wstępnych zarządzeń dotyczących likwidacji, następuje jej planowanie.

W procesie planowania należy uwzględnić przedsięwzięcia zaplanowane w czasie poprzedzającym użycie przez nieprzyjaciela broni jądrowej, przedsięwzięcia organizacyjne podjęte natychmiast po wykonaniu uderzeń jądrowych przez nieprzyjaciela oraz przedsięwzięcia, które wynikną wskutek zebrania dokładnych danych o uderzeniach jądrowych, wnioski z oceny sytuacji.

W konsekwencji tego działania sztab oraz szefowie rodzajów wojsk i służb opracowują plan likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej.

W myśl przyjętego porządku działalności dowódca i jego organy dowodzenia wraz z organizacją likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela przystąpią do jej planowania.

Proces planowania i organizowania likwidacji nie odbiega od ogólnie przyjętych zasad wypracowania decyzji i sprowadza się do: zbierania danych o skutkach uderzeń jądrowych, ocenę sytuacji, podjęcie decyzji o likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej; przekazanie zadań, kontrola i pomoc.

2.3.1. Zbieranie danych o skutkach uderzeń jądrowych

Bezpośrednio po napadzie jądrowym nieprzyjaciela sztab i pozostałe organa dowodzenia wszystkich szczebli powinny skoncentrować swoje wysiłki, aby jak najszybciej zorientować się w stanie oddziałów i pododdziałów porażonych uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela. W pierwszej kolejności należy dążyć do wyjaśnienia: gdzie, w jakiej ilości i jakiej mocy użył nieprzyjaciel broni jądrowej; gdzie są punkty zerowe uderzeń jądrowych i jaki był rodzaj wybuchu a także stopień porażenia oddziałów i pododdziałów oraz ustalić stopień utraty zdolności bojowej oddziałów i pododdziałów; gdzie powstało skażenie terenu oraz rejonny zniszczeń i pożarów.

W realizacji tego zadania bierze udział sztab, szefowie rodzajów wojsk i służb zgodnie, z ustalonymi obowiązkami.

Wydział operacyjny zbiera dane o stanie pułków, szef artylerii o stanie oddziałów i pododdziałów artylerii itd. - każdy szef rodzaju wojsk i szef służby zbiera dane o podległych im pododdziałach i służbach. Uzyskane dane meldują dowódcy bądź szefowi sztabu dywizji. Dane o skutkach uderzeń jądrowych będą posiadać tym większą wartość, im mniej czasu zużyje się na ich zebranie, uogólnienie i zameldowanie dowódcy. Szybkie wykonanie tych czynności jest konieczne zarówno ze względu na możliwość wyjścia nieprzyjaciela w rejon uderzeń jądrowych, w wypadku wykonywania przez niego kontrataku lub przeciwuderzenia, i ze względu na konieczność udzielenia pomocy porażonym oraz ewakuacji sprzętu bojowego z rejonów zagrożonych pożarem.

Po otrzymaniu wstępnych danych o skutkach uderzeń jądrowych dowódca wspólnie z szefem sztabu analizuje sytuację, a następnie dowódca podaje zamiar o prowadzeniu likwidacji skutków uderzeń jądrowych, w którym uwzględnia: główny wysiłek w akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, kolejność i sposób przywracania zdolności bojowej oddziałom /pododdziałom/. Po podaniu zamiaru dowódca lub szef sztabu wydaje zarządzenie dotyczące: sposobu rozpoznania rejonu porażenia; odtworzenia naruszonego systemu dowodzenia; osiągnięcia gotowości grup ratunkowo-ewakuacyjnych i organizacji dowodzenia tymi grupami; osłony i zabezpieczenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej; kierunków wyprowadzania ocalałych sił i środków.

Zebranie danych o rezultatach napadu jądrowego nieprzyjaciela na szczeblu dywizji zajmuje sporo czasu ze względu na to, że oddziały dysponują ograniczonymi możliwościami w dziedzi-

nie wykrywania wybuchów jądrowych. Odczuwają przede wszystkim brak specjalnej aparatury do określania niezbędnych parametrów wybuchów jądrowych, których znaczenie praktyczne polega na tym że umożliwia prognozowanie, a następnie ocenę strat bojowych, a przy wybuchach naziemnych także ocenę skażeń. Prognozowanie może być skuteczne jednakże tylko w wypadku szybkiego napływu informacji o parametrach wybuchów jądrowych, ponieważ to decyduje w zasadzie o jego realności.

Najlepszym rozwiązaniem byłoby wyposażenie punktów dowodzenia w elektroniczne maszyny cyfrowe wyposażone w urządzenia końcowe typu monitor ekranowy, których program pozwalałby na zebranie i opracowywanie wszystkich danych zbieranych z punktów obserwacyjnych i określenie możliwych strat bojowych, skażeń terenu zarówno w rejonie wybuchu jak i opadu obłoku promieniotwórczego, zależnie od mocy i rodzaju wybuchu, ochronnych właściwości terenu, warunków meteorologicznych itp. Zadanie to może być połączone i z powodzeniem zrealizowane wraz z zadaniami z dziedziny automatyzacji dowodzenia wojskami. Posiadanie odpowiednich środków pozwoliłoby uniknąć subiektywizmu w ocenie rezultatów uderzeń jądrowych, stworzyłoby możliwości podejmowania właściwych w danej sytuacji decyzji, dotyczących likwidacji skutków uderzeń jądrowych, w znacznie krótszym czasie.

Do otrzymania danych o rezultatach napadu jądrowego możliwe jest również wykorzystanie innych środków technicznych, na przykład można by wysłać śmigłowce i czołgi wyposażone w aparaturę telewizyjną do rejonów wybuchów jądrowych, aby przekazywały na punkty dowodzenia obraz rejonu porażenia. Jest to jednak

sprawa przyszłości. Do czasu jej urzeczywistnienia należy szukać innych sposobów i środków prowadzenia rozpoznania rejonów porażenia. Jednym z nich, często stosowanym, może być organizowanie grup rozpoznania ogólnego o składzie podanym w rozdziale drugim.

Całością tych przedsięwzięć kieruje szef sztabu, wykorzystując w tym celu poszczególnych oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb. Uzyskane przez sztab dane stanowią podstawę do powzięcia decyzji przez dowódcę dywizji o likwidacji skutków uderzeń jądrowych.

Realną drogą rozwiązania tego problemu jak podaje w "Myśli Wojskowej" /tajnej/ nr 1/1977 /s.55-56/ płk mgr inż.St. Rupiewicz /.../ jest organizowanie na szczeblu związków operacyjnych batalionu wykrywania wybuchów jądrowych, wyposażonych w specjalną aparaturę typu K-601-S.

Batalion wykrywania wybuchów jądrowych /bwwj/ przeznaczony jest do wykrywania i określania parametrów wybuchów jądrowych, wykonanych na wojska armii i sąsiadów oraz kontroli skuteczności uderzeń własnych, wykonanych na pierwszorzutowe dywizje nieprzyjaciela.

W skład batalionu powinno wchodzić 6 kompanii wykrywania wybuchów jądrowych /kwwj/ każda w składzie 3 stacji typu K-601-S. /.../ stacje umożliwiają wykonywanie i określanie wybuchów jądrowych w granicach od 1 kt do 10 mt, na odległościach odpowiednio 40 do 100 km.

Batalion może zapewnić wykrycie od 12 do 48 wybuchów jądrowych na powierzchni 16-18 tys. km² w czasie jednej minuty.

Uwzględniając jednak czas niezbędny na zbiór i opracowanie informacji, może on wykryć i opracować w ciągu godziny dane o 60 wybuchach jądrowych".

Korzystanie, na szczeblu dywizji, z wyników działania bwwj jest sprawą nie dalekiej przyszłości, wówczas problem wykrywania wybuchów jądrowych i zbierania danych zostanie w zasadzie rozwiązany.

2.3.2. Ocena sytuacji, podjęcie decyzji o likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej

Skutki uderzeń jądrowych ocenia dowódca, sztab dywizji, wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb. Przebieg tej oceny nie odbiega w zasadzie od ogólnie stosowanych zasad wypracowania decyzji. Szef sztabu, po zorganizowaniu zbierania danych o skutkach uderzeń oraz w miarę napływania tych danych wspólnie z oficerami sztabu, szefami rodzaju wojsk i służb przystępuje do przygotowania danych do podjęcia decyzji przez dowódcę.

Dowódca /podległe mu organa dowodzenia/ oceniając położenie w części dotyczącej likwidacji powinien zwrócić uwagę na:

- ocenę stanu systemu dowodzenia, w tym stopień jego naruszenia i sposób jego odtworzenia;
- ocenę zdolności bojowej oddziałów /pododdziałów/, w tym określić: stopień utraty zdolności bojowej przez poszczególne oddziały /pododdziały/, kolejność i sposób przywracania zdolności bojowej tych oddziałów /pododdziałów/, zadania dla oddziałów /pododdziałów/ po odtworzeniu przez nie zdolności bojowej.

- ocenę warunków, w jakich będzie prowadzona likwidacja skutków uderzeń broni jądrowej, zwłaszcza akcja ratunkowo-ewakuacyjna. Z oceny tej powinien wyciągnąć następujące wnioski: możliwy sposób działania nieprzyjaciela i jego wpływ na prowadzenie likwidacji oraz sposób przeciwdziałania jego działaniu; wpływ położenia wojsk własnych na osłonę rejonów porażenia oraz możliwość ich udziału w akcji ratunkowo-ewakuacyjnej; wpływ skażeń na prowadzenie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej oraz środki i sposoby, jakie należy zastosować, aby zapobiec nadmiernemu napromienieniu żołnierzy; wpływ terenu na prowadzenie akcji oraz dogodne kierunki jej prowadzenia, w tym rubieże rozwinięcia dla grup ratunkowo-ewakuacyjnych, drogi podejścia do rejonu porażenia i ewakuacji; rejony rozmieszczenia punktów medycznych i punktów zbiórki sprzętu uszkodzonego; rejony do prowadzenia zabiegów sanitarnych i specjalnych; rejony zbiórki ocalałych wojsk; kierunki /rejony/ wyprowadzania wojsk z obszarów zagrażających skażeniem promieniotwórczym lub pożarami; siły i środki, jakie należy skierować /podporządkować/ do wojsk porażonych w celu przywrócenia im zdolności bojowej;

- ocenę stanu przygotowania oraz możliwości użycia sił i środków do prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, w tym ustalić: gotowość sił i środków przewidzianych do GRE /ORE/; możliwość wydzielenia sił i środków z porażonych wojsk do prowadzenia akcji; sposób prowadzenia akcji /miejsca zbiórki GRE /ORE/, drogi marszu, rubieże rozwinięcia i kierunki prowadzenia akcji; dowodzenia pododdziałami biorącymi udział w akcji, sposób i czas postawienia zadań; zabezpieczenia prowadzenia akcji;

- ocenę stanu oraz możliwości wykonania prac w dziedzinie przygotowania dróg manewru i ewakuacji i wyciągnąć wnioski dotyczące: wpływu zniszczeń na stan używalności dróg i opłacalność ich odbudowy; możliwość wytyczenia dróg, obejścia lub budowa nowych; możliwość wydzielenia sił i środków do wykonania tych prac i ich zadania;

- ocenę skażeń promieniotwórczych. Z oceny tej powinien wyciągnąć następujące wnioski: stan napromienienia wojsk i ich wpływ na możliwość wykonania zadania; które oddziały, pododdziały poddać zabiegom sanitarnym i specjalnym; siły i środki jakie należy skierować do prowadzenia tych zabiegów; rejon /rejonny/ punktu zabiegów sanitarnych i specjalnych; kolejność przeprowadzania zabiegów /czas rozpoczęcia i zakończenia/ oraz rejonny ześrodkowania wojsk po zabiegach;

- ocenę stanu zaopatrzenia wojsk w środki materiałowe. Z oceny tej powinien wyciągnąć następujące wnioski: stopień zniszczenia zapasów materiałowych w oddziałach i jego wpływ na możliwość prowadzenia przez nie natarcia; sposób uzupełnienia zapasów materiałowych, w tym: skąd, kolejność i czas uzupełnienia.

W ocenie położenia /sytuacji/ po uderzeniach jądrowych, jak podano na początku, biorą udział oficerowie sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb. W zależności od sytuacji, a zwłaszcza od posiadanego czasu oraz metod pracy dowódcy, może on polecić zreferowanie tylko niektórych, potrzebnych mu zagadnień. Wszystkie dane powinny być tak przygotowane przez oficerów sztabu, aby meldujący mógł udzielić dokładnych odpowiedzi

na każde zagadnienie w dziedzinie jego specjalności.

W meldunkach składanych dowódcy poszczególni oficerowie sztabu powinni przygotować następujące dane:

Szef wydziału rozpoznania:

- wykorzystanie przez nieprzyjaciela skutków uderzeń jądrowych i możliwości wykonania przez nieprzyjaciela kolejnych uderzeń jądrowych;

- stan i możliwości odtworzenia systemu rozpoznania;

- wykorzystanie sił i środków rozpoznania do ustalenia skutków uderzeń jądrowych.

Szef wydziału operacyjnego w czasie przygotowywania się do złożenia meldunku, uzgadnia:

- z szefem zabezpieczenia chemicznego - rejony niebezpiecznych skażeń, kolejność i czas przekraczania wojsk przez rejony skażeń, siły i środki oraz rejony zabiegów specjalnych, czas i kolejność prowadzenia zabiegów specjalnych w poszczególnych oddziałach /pododdziałach/, siły i środki do prowadzenia rozpoznania rejonów porażenia i prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej;

- z szefem saperów - siły i środki do prowadzenia rozpoznania rejonów porażenia i prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, siły i środki do wykonania prac w celu przygotowania dróg manewru dowozu i ewakuacji;

- z kwatermistrzem - rejony punktów medycznych, drogi ewakuacyjne, siły i środki do prowadzenia prac ratowniczych i udzielenia pomocy porażonym oraz ewakuacji, organizację ochrony punktów medycznych oraz sposób regulacji ruchu w rejonie porażenia.

żenia i na drogach ewakuacji medycznej, czas i rejony zbiórki sił ratowniczych, jak również odpowiedzialnych za dowodzenie tymi siłami w rejonie porażenia;

- z szefem służb technicznych - rejony punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu, drogi ewakuacji uszkodzonego sprzętu technicznego, siły i środki do udzielenia pomocy w ewakuacji sprzętu bojowego, sposób regulacji ruchu na drogach ewakuacji technicznej.

Szef wydziału operacyjnego nie będzie uzgadniał z wymienionymi oficerami tych zagadnień wówczas jeżeli był obecny przy składaniu przez nich meldunków dowódcy.

Po uzgodnieniu tych zagadnień szef wydziału operacyjnego składając meldunek dowódcy, w części dotyczącej likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej melduje o:

- stanie oddziałów, pododdziałów i ich możliwości prowadzenia dalszego natarcia, a także określa oddziały /pododdziały/, które utraciły zdolność bojową i zakres przedsięwzięć w celu przywrócenia im zdolności bojowej;
- sposobie wyprowadzania porażonych wojsk do rejonów ześrodkowania /kolejność i czas ich przesunięcia/;
- stanie i stopniu gotowości pododdziałów przeznaczonych do grup ratunkowo-ewakuacyjnych;
- rejonach zbiórki GRE /ORE/ i zadania tych grup oraz ich drogach marszu do rejonów porażenia;
- sposobie organizacji regulacji ruchu w rejonach porażenia, drogach ewakuacji;
- sposobie organizacji ubezpieczenia rejonów punktów medycznych

- i punktów zbiórki wozów uszkodzonych;
- kolejności i czasie przeprowadzenia zabiegów sanitarnych i specjalnych oraz rejonach ześrodkowania pododdziałów po zabiegach;
 - sposobie organizacji przyjęcia uzupełnienia kierowanego ze szczebla nadrzędnego.

Szef wydziału łączności melduje o:

- stanie i kolejności odtwarzania naruszonego systemu łączności;
- możliwości odtworzenia systemu łączności we własnym zakresie oraz ewentualną pomoc ze strony przełożonego;
- możliwości zapewnienia łączności dla potrzeb kierowania akcją ratunkowo-ewakuacyjną w rejonach porażenia;
- przewidywanych terminach gotowości naruszonego systemu łączności /po jego odtworzeniu/^{62/}

Szef wydziału kadr melduje o:

- stanie strat oficerów oraz strat, jakie wynikną na skutek napromienienia;
- przewidywanych uzupełnieniach oficerami w najbliższych dniach;
- propozycjach przesunięcia oficerów wewnątrz dywizji, w celu pokrycia powstałych wakatów.

Szef wydziału organizacyjno-ewidencyjnego melduje o:

- stanie strat bojowych oddziałów i pododdziałów i ich wpływie
-

62/ Por. "Planowanie i organizowanie likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia". Wyd. ASG. 1971, s.73 nr bibl. 017879.

na stopień zdolności bojowej;

- przewidywanych uzupełnieniach strat bojowych oddziałów i pododdziałów w najbliższych dniach;
- propozycjach dotyczących uzupełnienia oddziałów i pododdziałów - stosownie do wynikłych strat bojowych oraz strat, jakie powstaną na skutek napromienienia żołnierzy;
- stopniu gotowości dywizyjnego punktu rozdzielczego /DPRD/ do przyjęcia uzupełnienia.

W celu przedstawienia innych zagadnień rozpatrywanych podczas oceny położenia i mających wpływ na podjęcie decyzji przez dowódcę o likwidacji celowe jest przedstawienie treści meldunków pozostałych kierowniczych osób funkcyjnych.

Szef zabezpieczenia chemicznego melduje o:

- ilości, mocy i rodzajów uderzeń bronią jądrową;
- prognozowanych stratach wojsk, wyrażonych w jednostkach bojowych /kp, kcz, bp, itp./, ilościowych i procentowych stratach żołnierzy i sprzętu bojowego, w podległych oddziałach i pododdziałach;
- strefach zniszczeń, pożarach i skażeniach oraz ich wpływie na możliwości działania wojsk i obiektów tyłowych;
- oddziałach, pododdziałach, w których trzeba przeprowadzić zabiegi sanitarne i specjalne oraz orientacyjnym czasie ich przeprowadzenia;
- sposobie działania wojsk w powstałej sytuacji;
- kolejności rozpoznania skażeń /kto, kiedy i gdzie/;
- kolejności lokalizacji pożarów;
- rejonach wyjściowych grup ratunkowo-ewakuacyjnych oraz rejo-

- nach wyprowadzenia ocalałych sił i środków;
- udziale wojsk chemicznych w likwidacji skutków uderzeń jądrowych;
 - kolejności zaopatrywania wojsk w sprzęt chemiczny i środki materiałowe.^{63/}

Szef saperów melduje o:

- obszarach objętych zniszczeniami i wynikającym stąd wpływie na działanie wojsk z punktu widzenia zabezpieczenia inżynieryjnego;
- możliwych i opłacalnych rejonach prac likwidacji skutków z punktu widzenia zabezpieczenia inżynieryjnego;
- siłach i środkach, które można użyć do wykonania tych prac.^{64/}

Kwatermistrz - zastępca dowódcy melduje:

- w dziedzinie zabezpieczenia medycznego o: wielkości strat medycznych, siłach i środkach, jakie należałoby zaangażować do udzielenia pomocy medycznej, wielkości utrzymywanego odwodu medycznego /sił i środków zabezpieczenia medycznego/;

- w dziedzinie zabezpieczenia materiałowego o: stratach poniesionych przez wojska w środkach materiałowych /wszystkich służb /oraz w transporcie tyłowym, zapotrzebowaniu na umundurowanie i bieliznę niezbędnych do pracy punktów zabiegów sanitarnych, możliwościach wydzielenia z tyłów niezbędnych środków materiałowych, konieczności dokonania manewru zapasami i transportem, możliwość wykorzystania dla tych celów zasobów miejscowych,

63/ Por. "Praca dowódców i sztabów w zakresie obrony wojsk przed bronią masowego rażenia". Sygn. Chem. 255/76, s. 57.

64/ Patrz odsyłacz 62.

wielkości utrzymywanej rezerwy materiałowej;

- w dziedzinie organizacji tyłów i dowodzenia nimi o: konieczności dokonania zmian w rozmieszczeniu tyłów, proponowanych zmian w przebiegu dróg dowozu i ewakuacji /dróg samochodowych/, a także o propozycjach dotyczących organizacji dowodzenia tyłami w rejonie porażenia oraz wnioskach dotyczących odtwarzania systemu dowodzenia tyłami w wypadku obezwładnienia KSD.^{65/}

Szef służb technicznych - zastępca dowódcy melduje o: stanie strat w uzbrojeniu, sprzęcie technicznym oraz w ludziach; stanie sił i środków służby czołgowo-samochodowej po uderzeniach /ilość, możliwości, rozmieszczenie/ oraz ich gotowość do wykonania zadań, siłach i środkach potrzebnych do prowadzenia ewakuacji i remontu sprzętu technicznego w rejonach porażenia, czasie rozpoczęcia i zakończenia prac ewakuacyjnych i remontowych;^{66/}

Opracowane wnioski z oceny sytuacji, o ile dowódca osobście nie wysłuchiwał treści meldunków /a taka sytuacja może mieć miejsce/ szef sztabu melduje dowódcy:

- stan i możliwości oraz sposób odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia;
 - kolejność i sposób odtwarzania zdolności bojowej oddziałów /pododdziałów/;
 - możliwości i sposób prowadzenia dalszych działań;
-

65/ Tamże s. 122.

66/ Tamże s.123.

- możliwości i sposób prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w rejonach porażonych wojsk oraz przeprowadzenia zabiegów sanitarnych i specjalnych;
- organizacji zabezpieczenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, przede wszystkim w dziedzinie: dowodzenia akcją ratunkowo-ewakuacyjną, ubezpieczenia bojowego, osłony przeciwlotniczej, obrony przed bronią masowego rażenia, zabezpieczenia inżynierskiego, medycznego i technicznego oraz regulacji ruchu w rejonach porażen;
- odtwarzania zniszczonych zapasów i środków materiałowych;
- sposób przekazania zadań wykonawcom.

W wyniku przeprowadzonej oceny położenia dowódca podejmuje decyzję^{67/} do dalszego działania wojsk, a w części dotyczącej likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej określa:

- zamiar likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej /główny wysiłek w prowadzeniu akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, kolejność i sposób przywracania zdolności bojowej porażonym oddziałom, pododdziałom/;
- sposób odtworzenia dowodzenia;
- rejony do których należy kierować oddziały, pododdziały porażone i oddziały, pododdziały, którym zagraża skażenie promieniotwórcze lub pożary;
- oddziały, pododdziały i czas na jaki należy je pozostawić w

^{67/} Propozycje treści decyzji według wybranych źródeł przedstawiono w załączniku nr 26. "Elementy decyzji o likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej według wybranej literatury".

rejonach porażenia /skażenia/ ze względu na sytuację taktyczną;

- siły i środki oraz oddziały /pododdziały/, do których należy je skierować, w celu przywrócenia im zdolności bojowej;
- sposób prowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych, skład grup ratunkowo-ewakuacyjnych w każdym rejonie porażenia oraz ogólne zadania dla tych grup;
- zadania poszczególnych wojsk i służb, w celu prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, zabiegów sanitarnych i specjalnych oraz przygotowanie dróg manewru i ewakuacji;
- sposób kierowania pracami ratunkowo-ewakuacyjnymi, zabiegami sanitarnymi i specjalnymi;
- sposób przeprowadzenia kontroli przebiegu likwidacji skutków uderzeń jądrowych, w tym kto, komu, i kiedy melduje wyniki kontroli.

Oprócz omawianych przedsięwzięć, występujących w pracy dowódcy i sztabu oraz pozostałych osób funkcyjnych ważne jest zwłaszcza działanie organów dowodzenia, w celu zmniejszenia skutków moralno-politycznych i psychologicznych. W tym celu dowódcy i aparat partyjno-polityczny, służba zdrowia podejmują szereg przedsięwzięć zmierzających do osłabienia, a następnie - w miarę rozwijania przedsięwzięć propagandowych i leczniczych - do całkowitego wyeliminowania ujemnego wpływu użycia broni jądrowej. Jest to problem nadzwyczaj złożony i wymaga odrębnego potraktowania.

Jednocześnie natomiast, a nawet przede wszystkim, dowódca i sztab rozwiązują problemy, wynikające z zapewnienia warunków wykonania postawionego zadania. W tym celu dowódca powinien

podać:

- miejsce i siły, którymi należy działać ażeby odtworzyć ugrupowanie bojowe wojsk;
- pododdziały, oddziały jakie należy zamienić;
- kolejność i sposób przeprowadzenia manewru ogniem, drugim rzutem i odwodami;
- z kim w pierwszej kolejności odtworzyć współdziałanie;
- przedsięwzięcia zmierzające do zabezpieczenia natarcia walczących oddziałów.

Jak z tego wynika decyzja dowodcy, podejmowana w sytuacji po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, ujmuje zagadnienia, mające na celu prowadzenie natarcia i likwidacji skutków użycia tej broni. W podejmowaniu decyzji kieruje się on aktualną sytuacją oraz, jeśli przewidywania dotyczące likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej przed jej użyciem okazały się słuszne, nakazuje realizację zadań zgodnie z uprzednio opracowanymi założeniami. W wyniku nowo powziętej decyzji dowódca /sztab i pozostałe organa dowodzenia/ przystępują do przekazania zadań wykonawcom.

2.3.3. Przekazanie zadań wykonawcom

W celu jak najszybszego przystąpienia oddziałów /pododdziałów/ do usuwania następstw użycie przez nieprzyjaciela broni jądrowej, dowódca powinien dążyć do wydawania krótkich zarządzeń i wytycznych, wynikających z powstałej sytuacji. Sztab zaś i szefowie rodzajów wojsk i służb przekazują oddzia-

łom /pododdziałom/ te zarządzenia i wytyczne niezwłocznie, nie czekając na ostateczną decyzję dowódcy, dotyczącą całokształtu likwidacji skutków uderzeń jądrowych. W tym celu oprócz wykorzystania technicznych środków łączności /które niejednokrotnie nie będą funkcjonować - powinno się stosować wyjazdy oficerów sztabu do wykonawców na transporterach, czołgach i śmigłowcach zwłaszcza w wypadku dezorganizacji łączności. Oficerowie ci powinni powiadać uprawnienia stawiać w imieniu dowódcy, zadania wykonawcom do likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej i udzielać pomocy dowódcom /sztabom/ w organizacji i przeprowadzaniu likwidacji.

Treść zadań związanych z przeprowadzaniem likwidacji ogólnie sprowadzać się będzie do podania:

a. Pododdziałom wyznaczonym do grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej lecz pozostających w ugrupowaniu macierzystych jednostek:

- rejonu zbiórki grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej;
- drogi marszu do rejonu zbiórki,
- czasu zajęcia rejonu zbiórki oraz przewidywanego kierunku prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej,
- stopnia, nazwiska dowódcy grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej.

b. Dowódcy grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej:

- rejonu zbiórki grupy, drogi /kierunek/ marszu do rejonu porażenia oraz czasu przystąpienia do akcji,
- zadań i kolejności ich wykonania /rubieży rozwinięcia, kierunku działania, dróg na których należy usunąć zawały, sposo-

bu zorganizowania regulacji ruchu, rejonu ewakuacji ludzi porażonych i uszkodzonego sprzętu, rejonu punktów medycznych i punktów zbiórki wozów uszkodzonych, rejonów do których należy wy- prowadzać ocalałe siły i środki;

- sygnałów rozpoczęcia i zakończenia akcji;
- miejsc zbiórki po wykonaniu zadania;
- stanowisk dowodzenia dowódcy grupy /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnej;
- sposobu składania meldunków o przebiegu akcji /terminy, komu/.

c. Organom dowodzenia oddziałów, pododdziałów, których wojska uległy porażeniu:

- zadań związanych z prowadzeniem likwidacji skutków uderzeń jądrowych, w tym szczególnie z prowadzeniem akcji ratunkowo-ewakuacyjnej;
- rejonów i kierunków wyprowadzania porażonych pododdziałów;
- rejonów punktów medycznych, punktów zbiórki wozów uszkodzonych oraz zabiegów sanitarnych i specjalnych;
- dróg ewakuacji rannych i porażonych oraz uszkodzonego sprzętu;
- sposobu ochrony i obrony punktów medycznych i punktów zbiórki wozów uszkodzonych;
- czasu rozpoczęcia, kolejności przeprowadzania i zakończenia zabiegów sanitarnych i specjalnych oraz rejonów ześrodkowania po tych zabiegach;
- przedsięwzięć organizowanych na korzyść tych oddziałów, pododdziałów /działanie grup ratunkowo-ewakuacyjnych, zabezpieczenie materiałowe, regulacja ruchu/;
- przedsięwzięć mających na celu zapobieganie panice w rejonach

porażenia.

d. W wypadku prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w kilku rejonach porażenia przy użyciu kilku grup ratunkowo-ewakuacyjnych i wyznaczeniu grupy operacyjnej, w celu koordynacji działania tych grup, dowodcy tej grupy powinno się zadać zadanie dotyczące:

- składu i zadań grup ratunkowo-ewakuacyjnych;
- sposób organizacji łączności, umożliwiającej koordynację działań grup ratunkowo-ewakuacyjnych oraz innych sił biorących udział w akcji ratowniczej;
- sposobu współdziałania z poszczególnymi grupami ratunkowo-ewakuacyjnymi i innymi siłami, biorącymi udział w akcji oraz wojskami obrony terytorium kraju, a także sposobu wykorzystania miejscowych sił i środków;
- sposobu zorganizowania obrony rejonów porażenia oraz punktów medycznych, punktów zbiórki wozów uszkodzonych, punktów zabiegów sanitarnych i specjalnych, a także rejonów zgromadzenia zapasów środków materiałowych, przeznaczonych do zabezpieczenia likwidacji;
- dróg /obejścia/ przesunięcia grup ratunkowo-ewakuacyjnych;
- sposobu organizowania regulacji ruchu, w rejonach porażenia i na drogach ewakuacji;
- stanowiska dowodzenia grupy operacyjnej;
- stanowiska dowodzenia dowódcy GRE /ORE/;
- stanowiska dowodzenia dywizji lub wysuniętego stanowiska dowodzenia;
- terminów składania meldunków o przebiegu likwidacji.

Przekazywanie zadań wykonawcom będzie się odbywać różnymi sposobami, w zależności od warunków w konkretnie zaistniałej sytuacji. Najskuteczniejszą formą przekazywania zadań w danej sytuacji będzie wyjazd oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb do porażonych pododdziałów i oddziałów. Oficerowie ci powinni przekazywać zadania i udzielać pomocy w likwidacji, a także kontrolować jej przebieg.

2.3.4. Kontrola i pomoc

Kontrola przebiegu likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej organizuje szef sztabu. Należy unikać przeprowadzania kontroli według zasady: "Każdy dla siebie". Kontrola przebiegu likwidacji powinna być planowa i dostosowana do potrzeb i warunków zaistniałej sytuacji, a ponadto wynikać z konieczności zapewnienia sprawnego i jak najszybszego przeprowadzenia likwidacji.

Kontrola powinna zapobiegać zakłóceniom i niedociągnięciom w prowadzeniu likwidacji oraz być prowadzona ciągle i w określonym celu. Celem kontroli jest nie tylko sprawdzenie, czy likwidacja skutków uderzeń jądrowych przebiega zgodnie z decyzją dowódcy, lecz również udzielanie pomocy w sprawnym jej przeprowadzaniu. Szczególnego znaczenia nabiera kontrola i pomoc w razie obezwładnienia organów dowodzenia. Wtedy oficer /grupa oficerów/ wyznaczony do przekazania zadań lub przeprowadzania kontroli powinien przystąpić do kierowania przebiegiem likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Duże znaczenie w przebiegu realizacji zadań, po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela

ma utrzymanie wysokiego stanu moralno-politycznego i psychicznego porażonych wojsk. Obecność oficerów sztabu, ich spokój i planowe działanie, dobry przykład osobisty - bez wątpienia będzie mieć pozytywny wpływ na morale i stan psychiczny dowódców i sztabów oddziałów i pododdziałów.

Jak z tego wynika, aby kontrola spełniła swój cel /zwłaszcza w tych warunkach/, powinny ją cechować: dobra organizacja, stosowanie różnych metod /wyjazd oficerów do porażonych wojsk, obserwacja z punktów obserwacyjnych z wykorzystaniem śmigłowców/. Najlepszym sposobem kontroli przebiegu likwidacji skutków uderzeń jądrowych jest sprawdzenie na miejscu przebiegu realizacji zadań i natychmiastowe usuwanie braków i niedociągnięć. Kontrolę powinno się sprawować na podstawie planu opracowanego przez wydział operacyjny. Zagadnienia kontroli powinny być uzgodnione z szefami rodzajów wojsk i służb, a dane uzyskane w wyniku kontroli przekazywane różnymi sposobami i kanałami łączności. Wyniki kontroli powinny umożliwić dowódcy powzięcie decyzji, dotyczącej sprawnego przebiegu realizacji skutków uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela.

Przestawiona treść i kolejność pracy dowódcy i podległych mu organów dowodzenia stanowi usystematyzowaną listę zadań, które - biorąc za podstawę zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej - należy wykonać, aby zapewnić skuteczne usuwanie następstw użycia tej broni.

Doświadczenia ćwiczeń wykazują, że organa dowodzenia, zależnie od sytuacji, stosują różne metody działania. Obserwowano, że napływające informacje dzielono na grupy, mając na

uwadze ich ważność i czas otrzymania.

Pierwszą grupę zazwyczaj stanowiły wiadomości o liczbie uderzeń jądrowych, ich mocy, rodzaju uderzeń jądrowych, jak i obiektach, na które uderzenia jądrowe zostały wykonane. Na podstawie tych danych dowódca i sztab określał w przybliżeniu jakie pododdziały /oddziały/ i pozostałe elementy ugrupowania bojowego zostały zniszczone, a które ocalały. Pozwalało to dowódcy i sztabowi na stawianie zadań do rozpoznania rejonów porażenia bronią jądrową, a także na uruchomienie działania GRE.

Druga grupa informacji dotyczyła, przede wszystkim, położenia i stanu pododdziałów i oddziałów, które nie uległy zniszczeniu. Na zebranie tych informacji nie tracono zbyt dużo czasu, bowiem najczęściej uzyskiwano je od ocalałych organów dowodzenia. Po wyjaśnieniu, które z pododdziałów /oddziałów/ zachowały zdolność bojową dowódca stawiał im - zależnie od sytuacji taktycznej - zadanie do kontynuowania działań bojowych, lub zabezpieczenia rejonów porażenia bronią jądrową, bądź kierował je do prac ratunkowo-ewakuacyjnych.

Trzecia grupa informacji - uzyskiwana w najdłuższym czasie - dotyczyła pododdziałów /oddziałów/, które utraciły zdolność bojową. Po uzyskaniu, przez organa dowodzenia, danych o stanie i położeniu tych pododdziałów /oddziałów/ dowódca podejmował decyzję o sposobie przywrócenia im zdolności bojowej.

Czwarta grupa informacji dotyczyła sytuacji w rejonie porażenia. Uzyskanie danych o sytuacji w rejonie /rejonach/ porażenia, pozwalało dowódcy na podjęcie decyzji o sposobie

prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej.

Sumując wyniki badań o zasadach pracy dowódcy i sztabu w dziedzinie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej można wnioskować, że o metodzie, treści pracy dowódcy i sztabu decyduje charakter i stopień złożoności sytuacji taktycznej, powstałej w wyniku użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. W każdym przypadku dowódca i podległe mu organa dowodzenia wysiłki organizacyjny skupić powinny na: zebranie danych o skutkach użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, ocenić sytuację, podjąć decyzję, postawić zadanie wykonawcom, zorganizować kontrolę przebiegu wykonania postawionych zadań - jednocześnie meldować przełożonym o przebiegu usuwania następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

W decyzji dowódcy, po użyciu przez nieprzyjaciela broni jądrowej, wyróżnić należy trzy podstawowe części. Pierwsza część - dotyczy kontynuowania działań bojowych, ocalałymi siłami. Druga zaś określa sposób odtwarzania zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów, które ją utraciły. Ostatnia natomiast część ujmuje sposób prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, zabiegów sanitarnych i specjalnych, gaszenia /lokalizowania/ pożarów oraz przygotowania dróg manewru, dowozu i ewakuacji.

W zbieraniu danych o sytuacji i ich przetwarzaniu, przygotowaniu danych do decyzji dowódcy, jak również przekazywaniu zadań wykonawcom oraz kontroli stopnia ich wykonania - aktywny udział biorą organa dowodzenia podległe dowódcy.

2.4. Forma i treść planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej

Odzwierciedleniem planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej powinna być określona dokumentacja, na podstawie której stawiane są zadania wykonawcom oraz kierowanie przebiegiem likwidacji. Opracowanie dokumentacji dotyczącej likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej, zwłaszcza forma tej dokumentacji i treść są zagadnieniem dyskusyjnym.

Obserwuje się dwie tendencje w opracowaniu dokumentacji likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej.^{68/} Pierwsza przewiduje opracowanie osobnego planu likwidacji, składającego się z części graficznej i z części tekstowej. Druga, która neguje całkowicie potrzebę opracowywania takiego dokumentu, przewiduje ujmowanie poszczególnych zagadnień likwidacji w planach zabezpieczenia działań bojowych. Główne zaś przedsięwzięcia likwidacji powinny być zobrazowane na mapie dowódcy, szefa sztabu bądź szefa wydziału operacyjnego. Całkowite negowanie opracowywania dokumentacji likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej wydaje się nie słuszne. Planowanie bowiem jako funkcja kierowania jest jego niezbędnym elementem w każdych okolicznościach i na każdym szczeblu, z którego odbywa się kierowanie.

^{68/} Stwierdzenie oparte na podstawie wystąpień dowódców związków taktycznych, w czasie szkolenia doskonalącego, zorganizowanego przez Głównego Inspektora Szkolenia MON - w kwietniu 1976r.

Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem tego zagadnienia będzie rozwiązanie pierwsze. Opracowywanie planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej przez sztab dywizji jest czynnością, które nie da się uniknąć. Dokument ten zobrazowuje wszystkie przedsięwzięcia związane z likwidacją. Metoda jego opracowywania może być różnorodna. Potwierdzeniem powyższego stanowią ćwiczenia z wojskami.

Zaobserwowano, że podstawowe przedsięwzięcia likwidacji ustalane przez dowódcę i szefa sztabu były nanoszone na ich mapy robocze lub na oddzielną mapę. Szefowie rodzajów wojsk i służb przygotowując dane do podjęcia decyzji przez dowódcę również posługiwali się mapami roboczymi i sporządzonymi notatkami. Co więcej, osoby te, przed złożeniem meldunku dowódcy podstawowe zagadnienia likwidacji uzgadniały z szefem sztabu lub szefem wydziału operacyjnego. Taki sposób podejścia do opracowywania planu likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej prezentowany był w czasie ćwiczeń pk. "RYS-74" i "ZMIMORODEK-77", jak również w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych ze słuchaczami ASG i innych ćwiczeń.

Analiza literatury przedmiotu badań i wyniki ćwiczeń^{69/}

69/ Patrz załącznik nr 27: "Zestawienie treści planu likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia w świetle wybranej literatury" i załącznik nr 28: "Zestawienie treści planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej w świetle przeprowadzonych badań w latach 1974-1975."

pozwalają na zaprezentowanie formy i treści planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, patrz załącznik nr 29: "Plan likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej". Należy przyjąć, że niezależnie od sposobu jego opracowania, dokument ten powinien składać się z dwóch części, tj. graficznej i tekstowej.

Część graficzna wyrażona na mapie może np. zawierać:

- aktualną rubież styczności wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- obiekty porażone uderzeniami jądrowymi;
- rejony porażenia bronią jądrową i charakter zmian pokrycia terenu /pożary, zwały, zawały, zatopienia itp./;
- rejony /strefy/ skażeń promieniotwórczych;
- zadania organów rozpoznania skażeń i rozpoznania rejonów porażenia;
- zadania grup /oddziału/ ratunkowo-ewakuacyjnych w tym: rejony zbiórki GRE /ORE/ i czas ich osiągnięcia, drogi marszu do rejonu /rejonów/ porażenia i kalkulację czasu marszu, rubież rozwinięcia do akcji ratunkowo-ewakuacyjnej i czas jej osiągnięcia, kierunek prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, punkty dowodzenia dowódcy GRE /ORE/, rejon zbiórki GRE /ORE/ po zakończeniu akcji;
- rejony punktów medycznych, punktów zbiórki sprzętu uszkodzonego, drogi ewakuacji porażonych ludzi i uszkodzonego sprzętu;
- rejony zabiegów specjalnych i sanitarnych oraz rejony ześrodkowania pododdziałów po zabiegach;
- rubież obrony rejonów porażenia, punktów medycznych, punktów

zbiórki sprzętu uszkodzonego, punktów zabiegów specjalnych i sanitarnych oraz siły przeznaczone do wykonywania tego zadania /rubieżę oznacza się w wypadku zagrożenia ze strony nieprzyjaciela/;

- rejonny ześrodkowania porażonych pododdziałów /oddziałów/ oraz drogi marszu do nich;
- rejonny ześrodkowania pododdziałów /oddziałów/, którym zagraża skażenie promieniotwórcze lub pożary oraz drogi marszu do nich i czas przesunięcia tych pododdziałów /oddziałów/;
- zadania regulacji ruchu na drogach ewakuacji i przegrupowania wojsk;
- zadania dotyczące przygotowania dróg manewru i ewakuacji;
- rejonny ześrodkowania sił i środków kierowanych na uzupełnienie dywizji;
- punkty dowodzenia dowódcy grupy operacyjnej o ile taka jest organizowana.

W części tekstowej z reguły powinno się przedstawić:

- zamiar /główny wysiłek w prowadzeniu akcji ratunkowo-ewakuacyjnej, kolejność i sposób przywracania oddziałom /pododdziałom/ zdolności bojowej/;

- Zestawienie uderzeń jądrowych i prognozowane straty, w tym: rodzaj porażonego obiektu, liczbę, moc i rodzaj wybuchów, prognozowane straty bojowe /w liczbach i procentach/, ilość i rodzaj obiektów do oceny stopnia utraty zdolności bojowej, oddziałów /pododdziałów/ i dywizji;

- Numer oddziału /grupy/ ratunkowo-ewakuacyjnego, skład oddziału /grupy/ ratunkowo-ewakuacyjnego, rejon /rejonny/

zbiórki GRE /ORE/ i czas gotowości do akcji/;

- Przedsięwzięcie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Należy nadmienić, że zarówno forma planu, jak i jego treść uwarunkowana będzie konkretną sytuacją, powstałą po wykonaniu przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych oraz stopnia porażenia organów dowodzenia dywizji.

Przy rozpatrywaniu tego problemu celowe staje się zaprezentowanie również formy i treści dokumentów opracowywanych przez dowódcę oddziału /grupy/ ratunkowo-ewakuacyjnego. Podstawowym dokumentem dowódcy ORE /GRE/, przy pomocy którego organizuje on akcję ratunkowo-ewakuacyjną, jest mapa robocza; patrz załącznik nr 23; "Mapa robocza dowódcy oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego". Dowódca ORE do opracowania tego dokumentu przystępuje w miarę otrzymywania zadań i prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej. Podstawową właściwością tego dokumentu jest nie tylko decyzja dowódcy ORE do prowadzenia akcji, lecz również przebieg akcji. Z treści tego dokumentu powinno się uzyskać dane o: faktycznych stratach bojowych; ilości ludzi porażonych, punktach medycznych, do których zostali oni ewakuowani; ilości sprzętu uszkodzonego i punktach zbiórki sprzętu uszkodzonego, do których został on skierowany; ilości i miejscu grzebania poległych itp. Dokumenty te, po przekazaniu ich do sztabu, stanowią podstawę do opracowania sprawozdania o skutkach użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i sposobie

ich usuwania. Podobnej treści dokument opracowuje dowódca grupy ratunkowo-ewakuacyjnej i grupy operacyjnej. Praktyka ćwiczeń potwierdza nie tylko możliwość ich opracowania, ale i konieczność ich wykonania.

Przedstawiona w tym rozdziale treść pracy organów dowodzenia podczas planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej umożliwia wniesienie odpowiednich korekt, usprawniających działalność dowódcy i podległych mu kierowniczych osób funkcyjnych. Przypisanie poszczególnym osobom funkcyjnym konkretnej treści pracy, podczas likwidacji skutków uderzeń jądrowych sprawia, że praca tych osób może przebiegać bez zakłóceń i dodatkowych wytycznych. Nie znaczy to, że w każdej sytuacji wskazane osoby funkcyjne zobowiązane są meldować dowódcy wszystkie wyżej przedstawione zagadnienia, związane z likwidacją. Zależać to będzie przede wszystkim od powstałej sytuacji po uderzeniach jądrowych, stopnia utraty zdolności bojowej wojsk i organów dowodzenia, rozmieszczenia kierowniczych osób funkcyjnych na poszczególnych punktach dowodzenia, a także od przyjętej przez dowódcę metody pracy.

Analiza pracy kierowniczych osób funkcyjnych sztabu dywizji oraz szefów rodzajów wojsk i służb w dziedzinie likwidacji wskazuje, że ich działalność w tym przedmiocie działania stanowi kontynuację zadań wynikających z zabezpieczenia działań bojowych. Ewakuacja np. porażonych w warunkach bez użycia broni jądrowej jest bowiem organizowana i prowadzona przez kwatermistrza i podległe mu organa dowodzenia. Podobnie w wa-

runkach użycia broni jądrowej, nikt nie zdejmie z niego odpowiedzialności za ewakuację porażonych. Analogiczne stwierdzenie należy odnieść i do pozostałych kierowniczych osób funkcyjnych mając na uwadze ich działalność w planowaniu i organizowaniu zabezpieczenia natarcia.

W związku z tym można wnioskować, że sprawne prowadzenie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej zależy, między innymi, od sprawnej realizacji zabezpieczenia działań bojowych i wykonania zadań przez kierownicze osoby funkcyjne, kierujące tym zabezpieczeniem. Rola sztabu będzie się sprowadzać głównie do koordynowania realizacji przedsięwzięć, udzielania pomocy szefom rodzajów wojsk i służb. Wysłany wniosek ma praktyczne znaczenie, ponieważ, jak wykazuje praktyka ćwiczeń, /o czym na początku rozdziału była mowa/ dowódcy, sztab bez koniecznej potrzeby biorą na siebie całość spraw związanych z likwidacją, zmniejszając tym samym odpowiedzialność szefów rodzajów wojsk i służb.

Próba sprecyzowania zagadnień, jakie powinny być rozwiązane przez kierownictwo organów dowodzenia dywizji podczas planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, może mieć dodatni wpływ na usuwanie następstw użycia tej broni.

ZAKOŃCZENIE

Przygotowanie rozprawy na powyższy temat było jednym z wielu poczynąń zainicjowanych przez Główny Inspektorat Szkolenia MON, Szefostwo Wojsk Chemicznych, Dowództwo Śląskiego Okręgu Wojskowego i Akademię Sztabu Generalnego WP - dotyczących obrony wojsk przed bronią masowego rażenia, w tym likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

W treści poszczególnych rozdziałów niniejszej rozprawy starano się podkreślić wnioski wypływające z badań, których uwzględnienie w praktyce szkolenia sztabów i wojsk może dać konkretne korzyści głównie w planowaniu, organizowaniu i przeprowadzeniu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

Zbadanie wysuniętych problemów pozwoliło na wykazanie przyczyn odmiennego formułowania w literaturze wojskowej celu i zakresu likwidacji, w stosunku do sformułowania zawartego w dokumentach normatywnych /regulamin, instrukcja/. Okazało się, że główną przyczyną tego stanu rzeczy jest różnorodna interpretacja znaczenia pojęć: "gotowość bojowa wojsk", "zdolność bojowa wojsk". Analiza zakresu i treści tych pojęć pozwoliła na wykazanie, że cel i zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej sformułowany w dokumentach normatywnych /"Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk"/, "Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia"/ są adekwatne do zadań, które należy wykonać podczas usuwania następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. W rozprawie

podkreślono, że odtwarzanie ugrupowania bojowego, systemu ognia i zapór inżynierskich, jak również odtwarzanie współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych jest prowadzone równocześnie z realizacją przedsięwzięć likwidacji skutków użycia broni jądrowej.

Wprowadzenie natomiast tych przedsięwzięć do zakresu likwidacji jak wykazano w rozprawie, jest niecelowe poszerzyłoby to bowiem zakres pojęcia likwidacji o zadania, które nie mieszczą się w czynnościach realizowanych w ramach zabezpieczenia działań bojowych, do których likwidacja jest zaliczana. Co więcej, byłoby sprzeczne ze znaczeniem pojęcia "likwidacja", przez które rozumie się usuwanie, rozwiązywanie bądź unicestwienie.

Uogólnione wyniki badań pozwoliły na określenie kolejności prowadzenia likwidacji i zasad realizowania przedsięwzięć wchodzących w jej zakres. Do przedsięwzięć, które trzeba wykonywać w czasie likwidacji skutków uderzeń jądrowych należy zaliczyć wszystkie te przedsięwzięcia, które mają ścisły związek z odtwarzaniem funkcjonowania systemu dowodzenia, przywracania zdolności bojowej pododdziałom i oddziałom, niesieniem pomocy ludziom porażonym i ratowaniem sprzętu bojowego z miejsc zagrożonych. Do przedsięwzięć, które realizuje się w jak najkrótszym czasie od momentu wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych zaliczyć należy przeprowadzenie zabiegów sanitarnych i specjalnych, w celu niedopuszczenia do całkowitej utraty zdolności bojowej ludzi porażonych skażeniem promieniotwórczym.

• Przedsięwzięcia prowadzące natomiast do przywrócenia

zdolności bojowej oddziałów /pododdziałów/ w rozumieniu pokrycia strat bojowych poniesionych przez te oddziały /pododdziały/ od uderzeń jądrowych mogą być realizowane w zależności od otrzymywanego przez dywizję uzupełnienia. Wzmocnienie porażonych oddziałów /pododdziałów/ siłami i środkami innych oddziałów /pododdziałów/ ma na celu podniesienie ich stopnia zdolności bojowej na czas wykonywania przez nie zadania bojowego. Działanie to ma charakter doraźny przydzielone bowiem oddziały /pododdziały/, po wykonaniu zadania bojowego przestają podlegać tym jednostkom.

Wyniki badań pozwoliły na sprecyzowanie czynników mających wpływ na sprawne przeprowadzenie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Powodzenie w usuwaniu następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej zależy od wielu czynników. Jednym z najważniejszych jest przygotowanie i odpowiednie skoordynowanie wysiłków zabezpieczenia działań bojowych, zwłaszcza zaś zabezpieczenia chemicznego, medycznego, technicznego i inżynierskiego z działaniem pododdziałów ogólnowojskowych.

Konieczność prowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych w rejonie porażenia wskazuje na potrzebę tworzenia w pułku grupy ratunkowo-ewakuacyjnej, w dywizji zaś oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego. Ustalono również, że łączna liczba grup ratunkowo-ewakuacyjnych, przy uwzględnieniu możliwej ilości uderzeń jądrowych wykonanych przez nieprzyjaciela, na szczeblu dywizji powinno być od 6 do 7. W wypadku konieczności prowadzenia akcji ratunkowo-ewakuacyjnej w 8-12 rejonach porażenia i jednoczesnym wykonywa-

niu zadania bojowego przez dywizję, pomoc dywizji ze szczebla armii staje się nieodzowna.

W toku badań rozważono problem gotowości sił i środków, przeznaczonych do usuwania następstw użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Niekorzystne wyniki w osiąganiu gotowości do prowadzenia prac ratunkowo-ewakuacyjnych wskazują na potrzebę stosowania różnych sposobów wydzielenia sił i środków do pododdziałów ratunkowo-ewakuacyjnych. Zmiany te mogą dotyczyć zwłaszcza: wydzielenia zawczasu grup ratunkowo-ewakuacyjnych i ich rozmieszczenia w ugrupowaniu bojowym dywizji /pułków/ w takim miejscu, z którego odległość do przewidywanych rejonów porażenia nie powinna przekraczać 15-20 km lub wydzielenia zawczasu tylko pododdziałów rodzajów wojsk i służb oraz rozmieszczenia ich w sposób wyżej podany; najbardziej korzystne byłoby posiadanie na szczeblu pułku, dywizji etatowych pododdziałów ratunkowo-ewakuacyjnych. Wszystkie te wymienione zabiegi mogą mieć wpływ na sprawne usuwanie skutków uderzeń jądrowych.

Zawarty w rozprawie opis sposobów wykonania niektórych przedsięwzięć, w chodzących w zakres likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej jest wynikiem analizy materiałów źródłowych i obserwacji ćwiczeń. Podane zasady realizacji tych przedsięwzięć oraz możliwości ich wykonania mają duże znaczenie praktyczne dla szkolenia organów dowodzenia i wojsk.

W rozprawie wiele uwagi poświęcono sprecyzowaniu zagadnień, które powinny być rozpatrzone przez dowódcę i sztab w procesie planowania i organizowania likwidacji. Ma to szczególne znaczenie przy kompleksowym rozpatrywaniu sytuacji taktycznej,

powstałej po wykonaniu przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych. Znajomość problematyki likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej przez organa dowodzenia pozwala na elastyczne jej stosowanie w całości organizowania i prowadzenia działań bojowych.

Wyniki badań pozwoliły również na ustalenie formy i treści podstawowego dokumentu bojowego w procesie planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej. Praktyka ćwiczeń potwierdziła zasadność formy i treści prezentowanego "Planu likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej". W dalszym ciągu jednak istnieją kontrowersyjne opinie co do konieczności jego opracowywania w formie oddzielnego dokumentu.

Wyniki badań pozwoliły w sumie na uporządkowanie i wzbogacenie treści i metod planowania i organizowania likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz na określenie roli i treści pracy kierowniczych osób funkcyjnych w tym przedmiocie działania. Rozpatrzone w rozprawie zagadnienia nie obejmują bynajmniej całości omawianego problemu. Pozwoliły jednak na sformułowanie szeregu wniosków ogólnych, jak i szczegółowych. Wnioski ogólne dotyczą głównie użycia wojsk w sposób kompleksowy do usuwania następstw użycia broni jądrowej, szczegółowe zaś - możliwości realizacji zadań przez pododdziały rodzajów wojsk i służb wchodzące w skład grup ratunkowo-ewakuacyjnych. W stosunku do pracy organów dowodzenia wnioski ogólne dotyczą głównie kompleksowego rozpatrywania likwidacji skutków uderzeń jądrowych, szczegółowe zaś - koniecz-

ność wykonania zadań przez kierownicze osoby funkcyjne, wynikające z całokształtu likwidacji.

Dalsze podnoszenie sprawności działania organów dowodzenia i wojsk w likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej będzie zależeć od gruntownego opanowania postanowień zawartych w dokumentach normatywnych, dotyczących likwidacji skutków uderzeń jądrowych. Nieodzowne staje się poszukiwanie nowych rozwiązań. Ich celem powinno być przede wszystkim usunięcie różnic w określaniu celu i zakresu likwidacji, jakie występują jeszcze w obowiązujących dokumentach szkolenia.

Pilną potrzebą staje się przebadanie roli zabezpieczenia działań bojowych w usuwaniu skutków uderzeń jądrowych i w wyniku tego - sprecyzowanie zadań pododdziałów rodzajów wojsk i służb. Pozwoli to również na określenie składu i struktury organizacyjnej tych pododdziałów, stosownie do oczekujących ich zadań.

X X X

W rozprawie starano się zwrócić uwagę głównie na te problemy, których realizacja - w warunkach istniejącej struktury organizacyjnej dywizji i jej aktualnego wyposażenia - powinno, w najbliższym okresie, przyczynić się do usprawnienia procesu szkolenia sztabów i wojsk w likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej.

BIBLIOGRAFIA

1. B. Bidziński: Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/ w polu. ASG. Warszawa 1975.
2. Biuletyn Informacyjny Sztabu Generalnego:
 - nr 1/46/1961 r., Organizacja i prowadzenie prac ratowniczych przez siły i środki TOPL w rejonie porażenia bronią masowego rażenia;
 - nr 1/46/1961 r., Problemy gotowości bojowej;
 - nr 3/59/1963 r., Niektóre zasady organizacji i planowania obrony przed bronią masowego rażenia;
 - nr 6/62/1963 r., Problemy gotowości bojowej wojsk lądowych;
 - nr 1/63/1964 r., Zasady planowania i organizacji likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia na obszarze województwa;
 - nr 1/91/1969 r., Odtwarzanie zdolności i gotowości bojowej dywizji obezwładnionej bronią jądrową oraz prowadzenie przez nią dalszych działań;
 - nr 3/108/1972 r., Ochrona wojsk dywizji przed skażeniami w działaniach obronnych;
 - nr 4/109/1972 r., Zasady i możliwości likwidacji skutków uderzeń jądrowych w dywizji;
 - nr 4/109/ 1972 r., Nowe elementy w organizacji obrony przed bronią masowego rażenia;
 - nr 2/116/1974 r., Ogólne zasady i właściwości organizacji obrony wojsk frontu przed bronią masowego rażenia. Niektóre problemy moralno-psychicznych skutków uderzeń bronią masowe-

go rażenia. Prognozowanie i ocena skutków uderzeń BMR na szczeblu frontu. Likwidacja skutków uderzeń BMR na szczeblu frontu. Prowadzenie akcji ratowniczej w rejonie zmasowanych uderzeń jądrowych na obszarze działania wojsk operacyjnych;

- nr 1/119/1975 r., Podstawowe metody i niektóre zasady pracy sztabu w warunkach polowych;

- nr 2/120/1975 r., Właściwości organizacji i realizacji niektórych przedsięwzięć likwidacji skutków uderzeń jądrowych podczas operacyjnego rozwijania wojsk frontu;

- nr 2/122/1976 r., Charakterystyka środków napadu i zagrożenia PRL z powietrza.

3. B. Chocha: Obrona terytorium kraju, MON, Warszawa 1965.

4. Doświadczenie i wnioski z ćwiczenia "LATO-74".

5. S. Goździk: Organizacja i kierowanie ewakuacją medyczną w ogniwie oddział - związek taktyczny - baza szpitalna frontu w operacji zaczepnej armii, ASG, Warszawa 1974.

6. St. Grzmil, J. Kiełb: Organizacja obrony przed bronią masowego rażenia w działaniach zaczepnych dywizji. Skrypt ASG, nr bibl. 016421.

7. Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia, sygn. Szt. Gen. 389/66, rozdział III.

✓ 8. Instrukcja o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia, sygn. Chem. 249/75.

9. Instrukcja o powietrznym rozpoznaniu skażeń, sygn. Chem. 261/76.

10. D. Iwanow, W. Sowielljew, P. Szemański: Zasady dowodzenia wojskami, MON, Warszawa 1973.

11. M. Klimozak: Możliwości w zakresie przejęcia dowodzenia przez sztab pułku wojskami dywizji. ASG, Warszawa 1972.
12. Krótki informator o właściwościach bojowych broni jądrowej, sygn. Chem. 249/73.
13. Kompendium Sił Zbrojnych NATO - 1975.
14. Metodyka wojskowych badań naukowych, MON, Warszawa 1962.
15. Metodyka oceny sytuacji promieniotwórczej w terenie, sygn. Chem. 245/74.
16. Metodyka prognozowania i oceny strat wojsk w rejonach uderzeń jądrowych /Część I/, sygn. Chem. 263/71.
17. Myśl Wojskowa /tajna/:
 - nr 3/1967 r., Gen. bryg. Zb. Ohanowicz, ppłk Mucha: Prowadzenie ćwiczeń z zakresu likwidacji skutków uderzenia jądrowego;
 - nr 2/1970 r., ppłk dypl. J. Raban: Praca dowództw i sztabów taktycznych w zakresie likwidacji skutków uderzeń jądrowych;
 - nr 4/1970 r., płk dypl. R. Gajda: Analiza czynników torzących elementy gotowości bojowej wojsk;
 - nr 1/1971 r., Gen. dyw. F. Siwicki: Niektóre zagadnienia operacji zaczepnej armii pancerniej;
 - nr 1/1974 r., płk dypl. T. Grzymała: Porównania sztabów dywizji i armii w świetle możliwości przejęcia dowodzenia armią przez dywizję;
 - nr 1/1974 r., ppłk dypl. Z. Hodyr: Zapewnienie nieprzerwanej łączności podczas przejmowania dowodzenia dywizją zmechanizowaną przez pułk;
 - nr 1/1974 r. - Z doświadczeń ćwiczeń;
 - nr 2/1974 r., płk doc. dr St. Michalak: Niektóre problemy oceny potrzebnych sił i środków oraz czasu na przeprowadzenie akcji

ratowniczej;

- nr 1/1976 r., mjr mgr inż. J. Pięta: Dokładność pomiarów współrzędnych uderzeń BMR wykonywanych przez kompanię rozpoznania skażeń;

- nr 3/1976 r., ppłk mgr inż. Cz. Elegaćczyk: Przekazywanie i przetwarzanie danych w systemie wykrywania skażeń;

- nr 1/1977 r., płk mgr inż. St. Rupiewicz: Nowe poglądy na organizację wykrywania wybuchów jądrowych w wojskach operacyjnych.

18. Myśl Wojskowa /jawna/:

- nr 3/1966 r., F. Czyżowicz: Problemy zachowania zdolności obronnej kraju i bojowej wojsk w obliczu pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego nierprzyjaciela;

- nr 8/1972 r., J. Raban: Prognozowanie oraz ocena strat, skażeń i pożarów na współczesnym polu walki;

- nr 9/1972 r., J. Raban: O likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia;

✓ - nr 9/1972 r., Z. Maziej: Uwagi o odtwarzaniu gotowości bojowej wojsk po uderzeniach jądrowych przeciwnika;

- nr 10/1972 r., A.J. Janik: Zabezpieczenie wojsk przeprowadzających zabiegi specjalne i sanitarne;

- nr 8/1973 r., K. Nawrocki: Problemy kompleksowej obrony wojsk przed bronią masowego rażenia;

- nr 4/1978 r., J. Pięta: Przedsięwzięcia przed bronią masowego rażenia w warunkach użycia broni neutronowej.

19. K. Nożko: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, MON. Warszawa 1973.

✓ 20. Organizacja i prowadzenie likwidacji skutków uderzeń jądrowych przeciwnika w walce i operacji obronnej, wyd. ASG, Warszawa

1964.

21. Organizacja, zadania i zasady działania systemu wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń w dywizji, MON, sygn. Chem.wew: 168/77.

22. Podręcznik, Broń jądrowa, sygn. chem. 109/63.

23. Podręcznik, Praca dowódców i sztabów w zakresie obrony wojsk przed bronią masowego rażenia, sygn. Chem. 255/76.

24. Podręcznik, Służba Sztabów Ogólnowojskowych, sygn. Szt.Gen. 387/65.

25. Podręcznik, Zabezpieczenie inżynieryjne likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela, sygn. Inż. 345/72.

26. Przegląd informacyjny Akademii Sztabu Generalnego WP:

- nr 2/1975 r., Istota i podstawowe kierunki przygotowania psychologicznego żołnierzy;

- nr 6/1975 r., O Pojęciu "żywotność wojsk";

- nr 1/1976 r., Osłona i ochrona wojsk i jej odzwierciedlenie w teorii sztuki wojennej;

- nr 5/1976 r., O ilościowej ocenie czynnika moralno-psychologicznego.

27. S. Piotrowski: Sposoby i kierunki usprawnienia pracy sztabu dywizji zmechanizowanej w podstawowych rodzajach działań bojowych, ASG, Warszawa 1976.

28. Regulamin walki sił zbrojnych PRL /dywizja-pułk/, sygn.Szt. Gen. 347/64.

29. Regulamin służby polowej sztabów, sygn. Szt. Gen. 382/66.

30. Referat na wspólną konferencję naukową SOW i ASG, Planowanie i organizowanie likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia, ASG, nr bibl. 017879.

31. W. Sawkin: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki, MON, Warszawa 1974.
32. Tymczasowe zasady organizacji i prowadzenia akcji ratowniczej w rejonie porażenia bronią jądrową, MON, Insp. Powsz.Sam. Warszawa 1973 /Pf 15978/.
33. Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ w zakresie planowania, organizacji i kierowania oddziałami /pododdziałami/ w natarciu i obronie /ćwiczenie doświadczalne przeprowadzone z 11 D Panc p.k."RYS-74"/, nr bibl.Pf 398.
34. T. Wójcik: Pokonywanie zapór oraz stref skażeń i zniszczeń jądrowych na szczeblach taktycznych, ASG, Warszawa 1975.
35. W. Wróblewski: Zabezpieczenie medyczne pułku i dywizji w działaniach bojowych, wyd. ASG, Warszawa 1975.
36. Węzłowe problemy obrony przeciwjądrowej kraju, Sztab Generalny - Zarząd III, Warszawa 1975,
37. Zagadnienia teorii organizacji i zarządzania, MON, Warszawa 1971.
38. Zbiór prac Akademii Sztabu Generalnego WP, nr 1/55/1972.
39. Zasady odtwarzania gotowości bojowej wojsk po zmasowanych użyciach BMR oraz formowanie oddziałów zbiorczych i sposoby ich działania, WOW, Warszawa 1973.
40. Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych, GZP, Warszawa 1976.

41. Zasady użycia broni jądrowej w siłach zbrojnych NATO, Szt.
Gen. 626/72.

Wydrukowano w 15 egz.
Egz. nr 1-14 - B.GI.OZ
Egz. nr 15 - B.CDO
Wyk. płk Godleś
Nr 0158/I
Nr 02647/WW

